

Loppi Kaartjärvi -arkeologinen inventointi

Loppi

2024

ARK—BYROO

Ark-byroo oy
Työpajankatu 10 A 49,
00580 Helsinki

+358 50 574 8710
info@arkbyroo.fi
arkbyroo.fi

Tilaaaja:

Finesco Oy

Tilaaajan edustaja:

Kari Järvenpää

Työryhmä:

Mikko Suha, arkeologi FT, vastaava tutkija

Mikko Ahvonen, arkeologi, kenttä- ja jälkityöt

Suoritusajankohta:

lokakuu 2024, työ on luovutettu 29.11.2024.

Kansikuva: Kartassa Salon kartanon maat kuvattuna vuoden 1884 senaatin kartalla. Kartta: Kansallisarkisto, Astia-tietokanta.

Avainsanat:

Kanta-Häme, Loppi, Kaartjärvi, Salon kartano, rautakausi, historiallinen aika, inventointi, viljelysryökiöt, lapinrauniot

© Arkkitehtitoimisto Ark-byroo oy

Sisältö

Tiivistelmä	4
1. Johdanto	5
1.1 Tehtävä	5
1.1 Taustaa	5
1.2 Menetelmät	6
1.3 Arkisto- ja rekisteritiedot	9
2. Kenttätöiden kuvaus	10
3. Havainnot	18
4. Tulokset	29
Lähteet	30
Liitteet	31
Kuvalettelu	31
LIITE 1. Uudet muinaisjäännösrajaus ehdotukset kartalla esitettynä.	32

Tiivistelmä

Finesco Capital Oy suunnittelee Lopen Kaartjärven Riihisalon kartanon alueelle lisärakentamista sekä nykyisen kartanon konvertoimista premium-hotelliksi. Suunnitelmissa on rakentaa rantakaava-alueelle 20–35 uutta vuokrattavaa villaa. Hankealueelta sekä sen läheisyydestä tunnetaan monia kivikaudelta-historialliselle ajalle ajoittuvia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Tästä syystä alueelle piti suorittaa arkeologinen inventointi, jonka perusteella jo tunnettujen muinaisjäännösten säilyneisyyttä arvioitaisiin ja sijaintitietoja sekä aluerajauksia tarkennettaisiin.

Inventointi suoritettiin 22.10.2024. Suunnittelualueelta tunnetun kiinteän muinaisjäännöksen (Salon kartano 3, tunnus muinaisjäännösrekisterissä 433010028) tarkastuksessa todettiin alueella sijaitsevan arviolta viisi matalaa, rakenteetonta kiviröykkiötä, joiden sijaintia tarkennettiin kentällä tehtyjen GPS-mittausten avulla. Lisäksi noin 50 metrin päästä Salon kartano 3 kohteesta havaittiin uusi kiviröykkiö (Salon kartano 4).

1. Johdanto

1.1 Tehtävä

Finesco Capital Oy suunnittelee Lopen Kaartjärven Salon kartanon alueelle lisärakentamista sekä nykyisen kartanon konvertoimista premium-hotelliksi. Suunnitelmissa on rakentaa rantakaava-alueelle 20–35 uutta vuokrattavaa villaa.

Nykyisin suunnittelualueelta tunnetaan yksi kiinteä muinaisjäänös Salon kartano 3 (tunnus muinaisjäänösrekisterissä 433010028). Kyseessä on mahdollisesti varhaismetallikautinen röykkiökohde, joka on inventoitu 1980-luvulla Christian Carpelanin¹ toimesta. Inventoinnissa oli tarkistettava kohde, selvittää sen luonnetta ja rajata muinaisjäänös mahdollisimman tarkasti. Tämän lisäksi alue tuli inventoida arkeologisesti uusien ja tuntemattomien kiinteiden muinaisjäänösten varalta.

Christian Carpelanin inventoinnista/tarkastusmatkasta ei löydy minkäänlaista raporttia tai kertomusta, joten kaikki olemassa oleva tieto röykkiöstä perustuu Jyri Saukkosen vuoden 1989 dokumenttiin, jossa kaikki röykkiöistä saatavilla oleva tieto on kerättyä yhteen². Tässä niukkasanaaisessa dokumentissa todetaan röykkiöiden olevan tyypiltään lapinraunioita, jotka on löydetty Christian Carpelanin toimesta vuosien 1985–1985 aikana, kun viereisellä Makasiininmäellä järjestettiin Helsingin Yliopiston toimesta arkeologisia kaivauksia. Esitiedot röykkiöistä olivat siis hyvin niukat.

1.1 Taustaa

Salon kartano on muodostettu 1600-luvulla viidestä tilasta. Kartano oli Laurentz-suvun vanha säterirat-sutila yli 300 vuoden ajan. 1860-luvulla siitä erotettiin Salmion ja Leppäniemen kartanot. Kartanon pitkä päärakennus on vanhimmilta osin vuodelta 1800. Rakennus laajennettiin 1850-luvulla nykyiseen mittaansa. Pihajulkisivua koristaa pitkä avoveranta. Rakennusta ympäröi laaja puisto. Talousrakennuksista paikalla seisoo edelleen vanha kivinavetta, väentupa ja aittarakennus. 1960-luvulla kartano siirtyi Riihimäen kaupungin omistukseen ja siinä alkoi toimimaan Riihisalo-niminen kokouskeskus.³

Salon kartanon mailla ja ympäristöstä tunnetaan useita kiinteitä muinaisjäänöksiä. Esimerkkinä voidaan mainita Salon kartano 1-muinaisjäänösalue noin 200 metriä kartanon päärakennuksesta kaakkoon. Alueelta tunnetaan monipuolisesti rautakaudelle ajoittuvia muinaisjäänöksiä: asuinpaikka, hautaröykkiöitä, kuppikiviä ja löytöinä muun muassa rautakaudelle ajoittuvaa keramiikkaa, solkia sekä helmiä. Alueella on järjestetty useita kaivauksia 1950-luvulta lähtien.

¹ Kulttuuriympäristön palveluikkuna, ei kertomusta.

² Jyri Saukkonen 1989, 3.

³ Rakennettu HäME 2003, 141.

Lisäksi Riihisalon eteläosasta tunnetaan kivistä Salonkallio (Laukkakallio) -kiinteä muinaisjäännös. Kivistä asuinpaikka sijaitsee Salon kartanon päärakennuksesta 300 m lounaaseen Laukkakallion huvilan pihalla, joka on entistä peltoa. Vuonna 1956 löytyi huvilan itäseinän vieressä olevan ruusu-
penkin kaivuutyössä kivesineen katkelma 30–35 cm:n syvyydestä moreenista. Löytöpaikalta löytyi myös hiiltä. Inventoinnin yhteydessä 1982 samalta alueelta löydettiin kvartsi-iskoksia ja saviastianpala.

Kaartjärven vesistöhistoria on tuntematon, mutta Lopen vesistöt ovat yleisesti kuroutuneet muinaisesta Itämerestä Yolidiamerivaiheen alkupuoliskon aikana (noin 11500–11000-vuotta sitten). Alueella lienee ollut useita matalia järvioltaita, jotka ovat sittemmin kuivuneet. Kaartjärven vedenpinta on todennäköisesti pysynyt suhteellisen vakiona näihin päiviin asti, joskin järven luoteisosat ovat nousseet maankohoamisen seurauksena hieman kaakkoisosaan voimakkaammin. Järven kaakkoisosassa lienee siis olleen transgressiota ja luoteisosissa päinvastoin. Nykyisen Kaartjärven rantatörmiltä on siis mahdollisesti löydettävissä varhaisiakin merkkejä kivistä asutuksesta.⁴

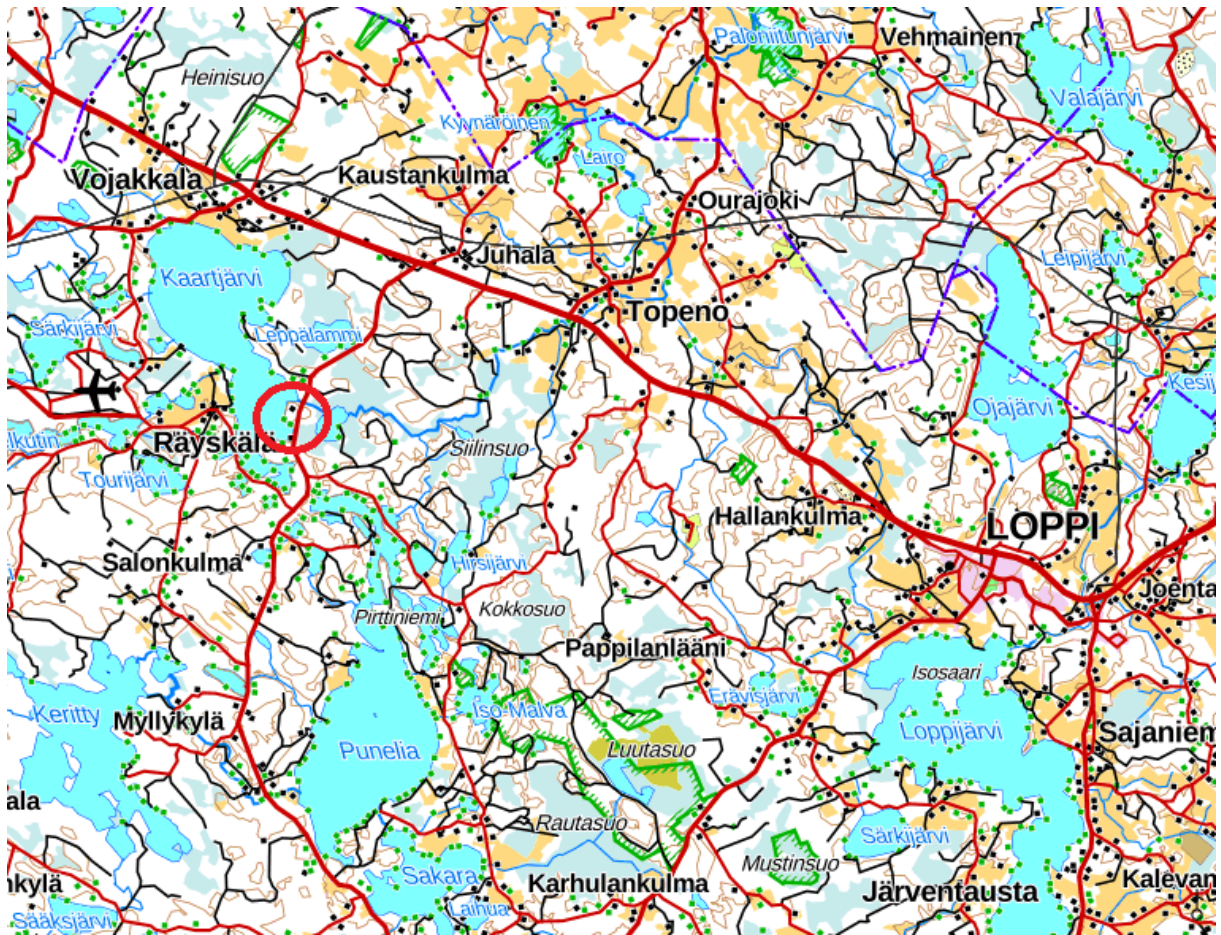
1.2 Menetelmät

Esitöissä käytiin läpi Salon kartanon paikkaan liittyvää historiallista kartta-aineistoa sekä Maanmittauslaitoksen tarkempaa 5 p viistovarjokuva-aineistoa. Kartoilta ja viistovarjokuvista erottuvien potentiaalisten maastonkohtien ohella maastotöissä käytiin läpi rantojen ja mahdollisten maastossa erottuvien vanhempien rantatörmien alueet asemakaavatasoisen inventoinnin vaatimalla tarkkuudella ja menetelmin.

Työ suoritettiin maastotarkastuksena. Rannantuntumaan kaivettiin käsin muutamia koepistoja, joilla varmistettiin, ettei rantatörmällä ollut kivistä kulttuurikerrosta. Havaitut ilmiöt mitattiin tarkkuus Garmin gpsmap 65-maastonavigaattoriin ja mukana oli lisäksi maakaira, jolla pystyttiin ottamaan kaivausnäytteitä, mikäli jotain kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa alueella havaittiin.

Tunnetut kohteet sekä uudet havainnot rajattiin mittaamalla nämä gps-laitteella, kirjoittamalla muistiinpanoja ja valokuvaamalla.

⁴ Timo Jussila 2000, 4.

Yleiskarttaote

Kuva 1. Yleiskartta inventoitavan alueen sijainnista. Inventoitavan alueen sijainti määritelty punaisella ympyrällä. Taustakartta: Paikkatietoikkuna.

Kuva 2. Riihisalon alue. Inventoitava alue määritetty punaisella katkoviivalla.

1.3 Arkisto- ja rekisteritiedot

Kohteen nimi: Loppi Kaartjärvi, Riihisalo, Salon kartano.

Muinaisjäännöstunnus: 433010028 (Salon kartano 3)

Kohteen laji: Kivirakenteet, röykkiöt

Kohteen ajoitus: Varhaismetallikautinen

Osoite /Kunta: Rautakoskentie 421, Loppi

Kiinteistötunnus: .433-411-1-542

Keskikoordinaatit: X: 6737461 Y: 6737461 (kartanon päärakennuksen keskeltä, ETRS-TM35FIN)

Tutkimuksen laatu: Arkeologinen inventointi

Tutkimuksen toteuttaja: Ark-Byroo Oy

Tutkimuksen tilaaja: Finesco Capital Oy

Tutkimuslupa: -

Kenttätyöaika: 22.10.2024

Tutkitun alueen laajuus: n. 7 ha

Kaivetun alueen laajuus: -

Resurssit: 1 arkeologi, 1 kenttätyöpäivä

Löydöt: -

Tutkimushistoria: Christian Carpelan 1985, tarkastus; Jyri Saukkonen 1989.

Tutkimuskertomuksen säilytyspaikka: Museovirasto

2. Kenttätöiden kuvaus

Inventointi suoritettiin 22.10.2024 yhden päivän aikana. Sää ja havainto-olosuhteet olivat inventoinnille suotuisat, sillä keli oli putainen ja melko lämmin. Kartanon alueen inventointi aloitettiin alueen koillispuolelta kulkemalla Salon kartanon ympäri kulkevaa tietä pitkin. Piha-alue oli siistiä ja hoidettua piha nurmea, jossa kasvoi harvakseltaan lehtipuita. Kartanon päärakennuksen aluetta ja pihaa ympäröi kylmämuurattu kiviaita. Piha-alueella ei havaittu mitään arkeologisesti poikkeavaa.

Salon kartanon päärakennus erottuu muusta maastosta, sillä se on rakennettu niemen korkeimmalle kohdalle. Tämä topografia kuvastaa hyvin inventoitavaa aluetta: sitä ympäröi pohjois- sekä länsipuolella Kaartjärvi, etelässä Salonkallion luonnonsuojelualue ja idässä Rautakoskentie. Alueen pohjois- ja länsipuolella rinne kohoaa päärakennukselle jyrkemmin, kuin etelä- ja itäpuolella, mutta kartanon piha erottuu yleisesti ympäröivästä maastosta niitä korkeammalle kohoavana saarekkeena.

Kuva 3. Salon kartanon pihaa ja päärakennus kuvattuna idästä.

Inventoitavan alueen koilliskulman sekä pohjoispuolen maasto laskee muuta aluetta alemmas ja on melko kosteapohjaista sekametsää. Metsästä ja kartanon pihalle kohoavassa rinteestä löytyy erilaista maanviljelyyn liittyvää rautaroskaa. Alue ei vaikuttanut olevan korkeutensa ja maastonmuotojen puolesta kovinkaan potentiaalista muinaisjäännösten löytymisen kannalta, eikä mitään havaintoja alueelta tehty.

Rannankorkeuden sekä topografian perusteella kivikautisesti potentiaalisimmat alueet osoittautuivat alueen kiertävän pihatien kohdalle, jossa potentiaalinen rantatörmä on sijainnut. Tie on siis oletettavasti tuhonnut osittain tai kokonaan jäljet kivikautisesta asutuksesta. Rannalta kartanoa kohti mentäessä rinne jyrkistyy, eikä kivikauden kannalta potentiaalisia alueita inventoinnissa havaittu. Inventoitavan alueen luoteisnurkkaan kaivettiin kuitenkin muutama koepisto, jotta voitiin varmistua, ettei rannan matalammilla osuuksilla sijaitse kivikautista kohdetta. Koepistojen kohdalta maa vaikutti myllätyltä. Pintamaa oli tummaa multaa, jonka alta vastaan tuli karkeaa moreenia.

Kuva 4. Alueen pohjoispuolta kuvattuna länteen päin.

Kuva 5. Kaartjärven rantaa kuvattuna etelään alueen luoteiskulmasta. Kuusen ympärille tehtiin muutama koe-kuoppa, josta ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Inventointialueen ainoa ennestään tunnettu kiinteä muinaisjäännös *Salon kartano 3* sijaitsee inventoitavan alueen luoteispuolella, kallioisella rinteellä. Kyseessä on useammasta vaikeasti maastosta erotettavasta röykkiöstä koostuva kohde. Röykkiöt sijaitsevat kahden kallioiden muodostaman siivekkeen väliin jäävällä alueella. Röykkiöt ovat matalia ja laajoja, ja ne on kasattu kallion päälle. Kasvillisuutta oli loka-kuussa 2024 runsaasti ja röykkiöiden yksityiskohtia oli hankala tunnistaa kasvillisuuden joukosta. Röykkiöt eivät sijaitse selkeästi alueen korkeimmalla kohdalla, vaan ovat ikään kuin hieman piilossa kallioiden välissä. Röykkiöiden kivien koko vaihteli suuresti, mutta keskivertokivet olivat melko kookkaita (n. 50 cm halkaisijaltaan). Kivien koko ja muoto vaihtelivat myös hieman röykkiöstä toiseen. Alueen välittömästä läheisyydestä, kartanon päärakennuksesta noin 200 m itäkaakkoon ns. Makasiinimäellä Kaartjärven ja Kaartlammen väliin jäävällä kannaksella tunnetaan Salon kartano 1 kiinteä muinaisjäännös, joka ajoittune rautakaudelta historialliselle ajalle. Muinaisjäännösalue käsittää yli 20 kiven- ja maansekaisista röykkiötä, asuinpaikan, kuppikiven sekä viljelysröykkiöitä. Tutkittavat öykkiöt ajoittuvat todennäköisesti samalle ajalle.

Alueelta erotettiin kaikkiaan viisi erillistä röykkiötä, mutta näiden yhteys toisiinsa oli mahdotonta määrittää pelkästään silmämääräisesti. Röykkiöt sijaitsevat 120 metrin korkeuskäyrän yläpuolella niiden korkeuden ollessa 122–124 metrin mpy välillä. Röykkiössä ei havaittu selkeitä kivikehiä, keskuskiveä tai muita selkeitä rakenteellisia piirteitä. Tämänhetkinen muinaisjäännösrajaus sijoittuu reilu viisi metriä

todellisten röykkiöiden luoteispuolelle. Rajausta on tehty todennäköisesti peruskarttojen perusteella arkeologi Christian Carpelanin toimesta 1980-luvulla, joten tämä virhe on ymmärrettävä.

Salon kartano 3-röykkiöryhmän eteläisimmän röykkiön eteläpuolelta, noin kahdeksan metrin päässä havaittiin myös rinteestä kiviröykkiö, joka oli muodoltaan hieman säännöllisempi kuin em. röykkiöt. Röykkiö oli muodoltaan soikeahko ja noin 1 metrin korkuinen. Röykkiön päällä ja ympärillä kasvoi reilusti pajukkoa, ja kivet olivat pohjoispuolelta paksun sammalen peitossa. Röykkiöstä törötti myös muutama kaadetun puun kanto, joten ainakaan täysin moderni viljelysröykkiö ei ole kyseessä. Röykkiössä ei havaittu selkeitä kivikehiä, keskuskiveä tai muita selkeitä rakenteellisia piirteitä. Kyseessä lienee todennäköisesti viljelysröykkiö, mutta koska alueen läheisyydessä sijaitsee runsaasti rautakautisia kiinteitä muinaisjäännöksiä, etenkin kiviröykkiöitä, ei röykkiön esihistoriallista ajoitusta voida pois sulkea.

Kohdealueen eteläpuolella, aivan luonnonsuojelualueen rajalla havaittiin modernin rakennuksen kivi-jalka. Kun aluetta tutkittiin vanhojen ilmakuvien ja karttojen avulla, voitiin määrittää, että kyseinen rakennus on ollut pystyssä vielä 1950-luvulla, joten kohde ei vaadi suojelutoimenpiteitä.

Kuva 6. Havaittu uusi röykkiö kuvattuna luoteesta.

Kuva 7. Salon kartano 3 kohteen röykkiöt sijaitsevat kuvan rinteessä keskellä olevan kivisaarekkeen takana, kahden kalliosiivekkeen väliin jäävällä alueella.

Kuva 8. Alueen pohjoisin röykkiö (röykkiö 1) kuvattuna lännestä.

Kuva 9. Nykyinen peruskartta sekä vuoden 1951 ilmakeku asemoitu päällekkäin. Punaisella ympyrällä näkyvän rakennuksen kivijalka erottuu edelleen maastossa.

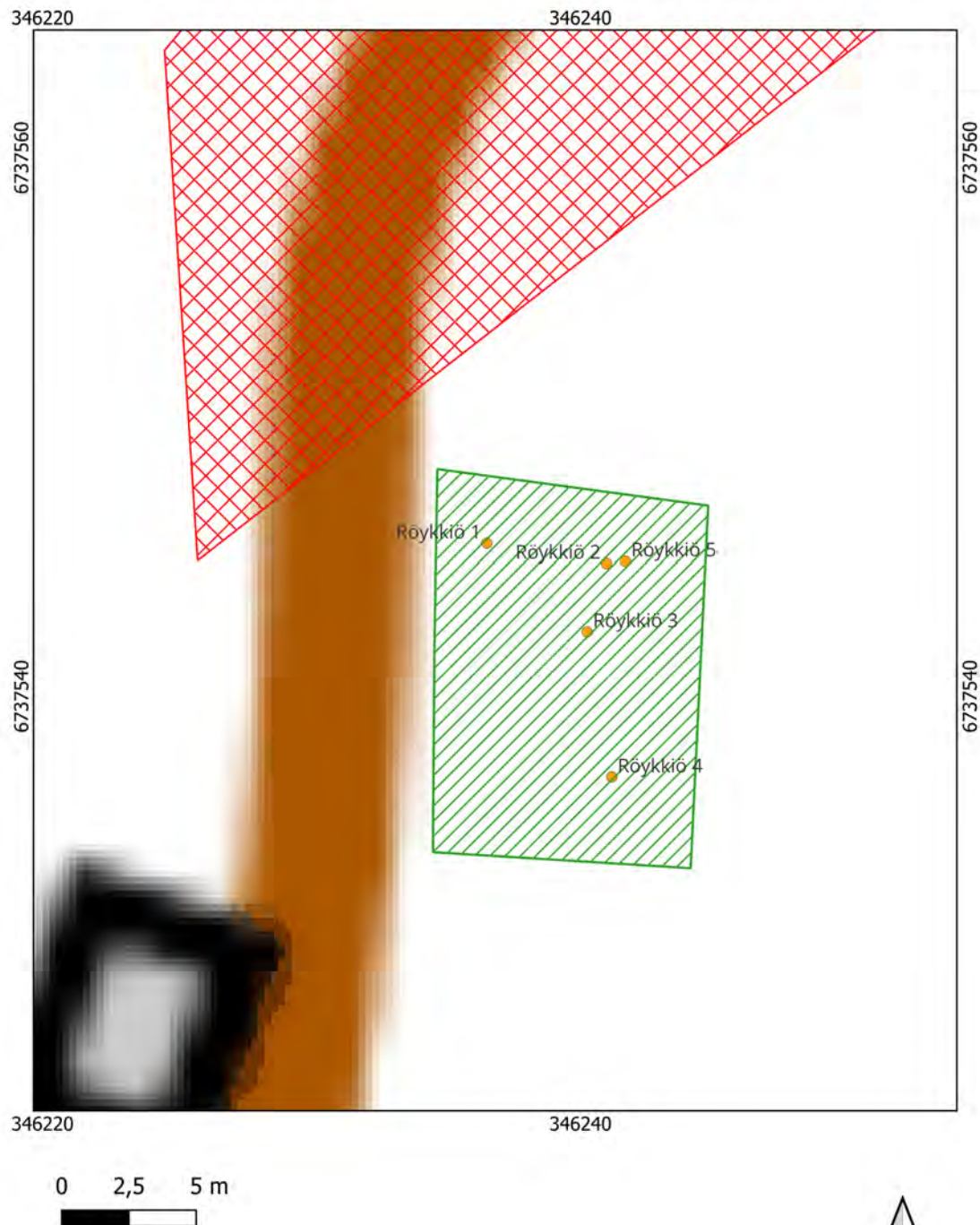
Kuva 10. Inventointialueen eteläreunalta, aivan luonnonsuojelun rajaavassa aidassa kiinni oleva rakennuksen kivijalka.

3. Havainnot

Salon kartano 3

LOPPI KAARTJÄRVI
Arkeologinen inventointi 2024
Salon kartano 3 -havainnot
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35FIN

- Salon kartano 3 alakohteet
- Nykyinen muinaisjäännösrajaus
- Uusi muinaisjaannosrajaus

Mj-tunnus: 433010028

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyypin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 5

Koordinaatit: X: 6737541,19 Y: 346239,47 (ERTS-TM35FIN, keskikoordinaatit)

Z = 122–124 m mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Kuvaus: Salon kartanon päärakennuksen suuntaan kohoava kallionrinne, jonka rinteellä sijaitsee arviolta viisi kiviröykkiötä. Röykkiöt sijaitsevat kartanosta noin 80 metriä luoteeseen. Röykkiöt on löydetty Christian Carpelanin toimesta vuonna 1985. Röykkiöt 1 sekä 4 ovat muodoltaan ja rakenteeltaan selkeimpiä. Muut röykkiöt jäivät lokakuun 2024 tarkastuksessa vielä pahasti kasvillisuuden peittoon, joten röykkiöiden rakenteita ja tarkkaa muotoa oli hankala erottaa. Röykkiöiltä on nykyään melko avara näkymä Kaartjärvelle. Puustona alueella on muutama mänty, muuten alue on pitkälti sammalen peittämää kalliota. Röykkiöt koostuvat irtonaisista kivistä, joiden koko vaihtelee 1 x 1 metrin kokoisista nyrkin kokoihin. Alueen maa on täynnä irtokiviä, joka hankaloittaa röykkiöiden välisen suhteen hahmottamista. Todennäköisesti kalliolla on alun perin ollut 2–3 röykkiötä, jotka ovat levinneet rinteeseen ajansaatossa.

Kuva 11. Muinaisjäännös Salon kartano 3 kuvattuna lännestä itään, kartanon päärakennukselle päin.

Alakohteet:**Röykkiö 1**

Mj-tunnus: Ei tunnusta

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyypin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit: X: 6737545,68 Y: 346236,52 (ETRS-TM35FIN)

Z = 122–123 m mpy

Maastomerkitä: Ei merkintää

Mitat: noin 10 x 6 x 1 m

Kuvaus: Röykkiökeskittymän suurin ja selkein röykkiö. Kivien päällä kasvaa sammalta ja saniaiseta sekä heinät ovat vallanneet alaa. Röykkiö vaikuttaa rinteeseen levinneeltä ja se on korkeudeltaan melko vaatimaton. Kivet ovat poikkeuksellisen suuria (jopa 1 metrin halkaisijaltaan) ja pääasiassa pyöreitä. Suurin osa kuitenkin selkeästi liikuteltavan kokoisia. Röykkiöstä ei havaittu kehiä, silmäkiviä tai muita selkeitä rakenteita. Kivien välissä ei ole juurikaan maata, vaan kivet ovat irtonaisia. Röykkiö koostuu useammasta kivikerrasta, mutta tarkkaa arviota on vaikea tehdä kajoamatta röykkiöön.

Kuva 12. Röykkiö 1 kuvattuna lännestä.

Röykkiö 2

Mj-tunnus: Ei tunnusta

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit: X: 6737544,90 Y: 346240,99 (ETRS-TM35FIN)

Z = 123–124 m mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 3 x 3 x 0,5 m

Kuvaus: Röykkiön 1 itäpuolella, osittain röykkiössä 1 kiinni oleva röykkiö, joka saattaa olla osa tuhoutunutta suurempaa röykkiötä (esim. röykkiö 1). Röykkiö koostuu selkeästi pienemmistä keskimäärin nyrkin kokoisista kivistä. Selkeää rajaa röykkiöiden välillä on vaikea havaita, sillä irtonaisia kiviä on runsaasti koko röykkiöalueella ja etenkin sen pohjoisosassa, jossa röykkiö 2 sijaitsee.

Kuva 13. Röykkiö 2 kuvattuna idästä. Kuvan oikeassa alakulmassa näkyy kivien koon pieneneminen rinnettä itään päin mentäessä.

Röykkiö 3

Mj-tunnus: Ei tunnusta

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit: X: 6737542,34 Y: 346240,27 (ETRS-TM35FIN)

Z = 122–123 m mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 6 x 4 x 0,5 m

Kuvaus: Suurin piirtein ovaalin muotoinen kiviröykkiö, joka hautautuu lähes täydellisesti kasvillisuuden alle. Röykkiön läpi kasvoi lisäksi lokakuun 2024 tarkastuksen aikana puu. Koostuu keskimäärin 50 x 50–100 x 100 cm kivistä. Röykkiöstä on hankala erottaa selkeää muotoa tai rakenteita. Kyseessä saattaa olla korkeammalta kalliolta rinnettä alas valahtanut röykkiö. Röykkiö sijaitsee eteläisemmän kalliokielekeen koilliskulman juurella.

Kuva 14. Röykkiö 3 kuvattuna lännestä.

Röykkiö 4

Mj-tunnus: Ei tunnusta

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyyppin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäännös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit: X: 6737537,01 Y: 346241,20 (ETRS-TM35FIN)

Z = 123–124 m mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 4 x 2 x 0,5 m

Kuvaus: Röykkiön 3 itäpuolella, myös kallionsiivessä kiinni oleva röykkiö. Röykkiö näyttää mahdollisesti sijaitsevan kalliossa olevassa syvänteessä, joten se ei suuremmin nouse esiin ympäröivästä maastosta. Kivien päällä kasvaa runsaasti sammalta ja kasvillisuus peitti tämänkin röykkiön melko hyvin lokakuun 2024 tarkastuksen aikaan. Röykkiön muotoa on vaikea hahmottaa kunnolla, mutta röykkiö on suurin piirtein ovaalin muotoinen ja se vaikuttaa röykkiön 1 kanssa parhaiten säilyneeltä. Muiden röykkiöiden tavoin se on matala, eikä selkeitä silmäkiviä, kivikehiä tai muita rakenteita havaittu. Röykkiö koostuu suurista, mutta pääosin liikuteltavissa olevista kivistä. Röykkiön itä- ja länsipäissä on kuitenkin suuret kivet, joiden liikuttelu ei järin helposti onnistuisi. Saattaa olla, että röykkiö on kasattu näitä paikalla jo olleita kiviä hyödyntäen.

Kuva 15. Röykkiö 4 kuvattuna idästä.

Kuva 16. Röykkiö 4 kuvattuna luoteeseen.

Röykkiö 5**Mj-tunnus: 433010028****MJ-tyyppi: Kivirakenteet****Tyyppin tarkenne: Röykkiö****Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.****Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäänös****Lukumäärä: 1****Koordinaatit: X: 6737544,98 Y: 346241,63 (ETRS-TM35FIN)****Z = 123–124 m mpy****Maastomerkintä: Ei merkintää****Mitat: 2,5 x 2,4 x 0,5 m**

Kuvas: Epämääräisin röykkiö, joka huomattiin melko sattumalta muita röykkiöitä mitatessa. Sijaitsee aivan röykkiöiden 1 ja 2 vieressä, lähes kiinni röykkiössä 2. Röykkiö oli lokakuussa 2024 saniaisten ja muun kasvillisuuden peittämä, eikä röykkiö meinannut erottua ympäröivästä maastosta. Röykkiö näyttää mahdollisesti koostuvan yhden suuremman 50 x 50 cm kiven ympärille kasatuista pienemmistä kivistä. Röykkiöiden 1,2 ja 5 välistä suhdetta lienee mahdotonta hahmottaa ilman tarkempia, kajoavia tutkimuksia, mutta todennäköisesti röykkiöt eivät ole itsenäisiä, vaan koostuvat jo tuhoutuneiden röykkiöiden kivistä.

Kuva 17. Röykkiö 5 kuvattuna idästä.

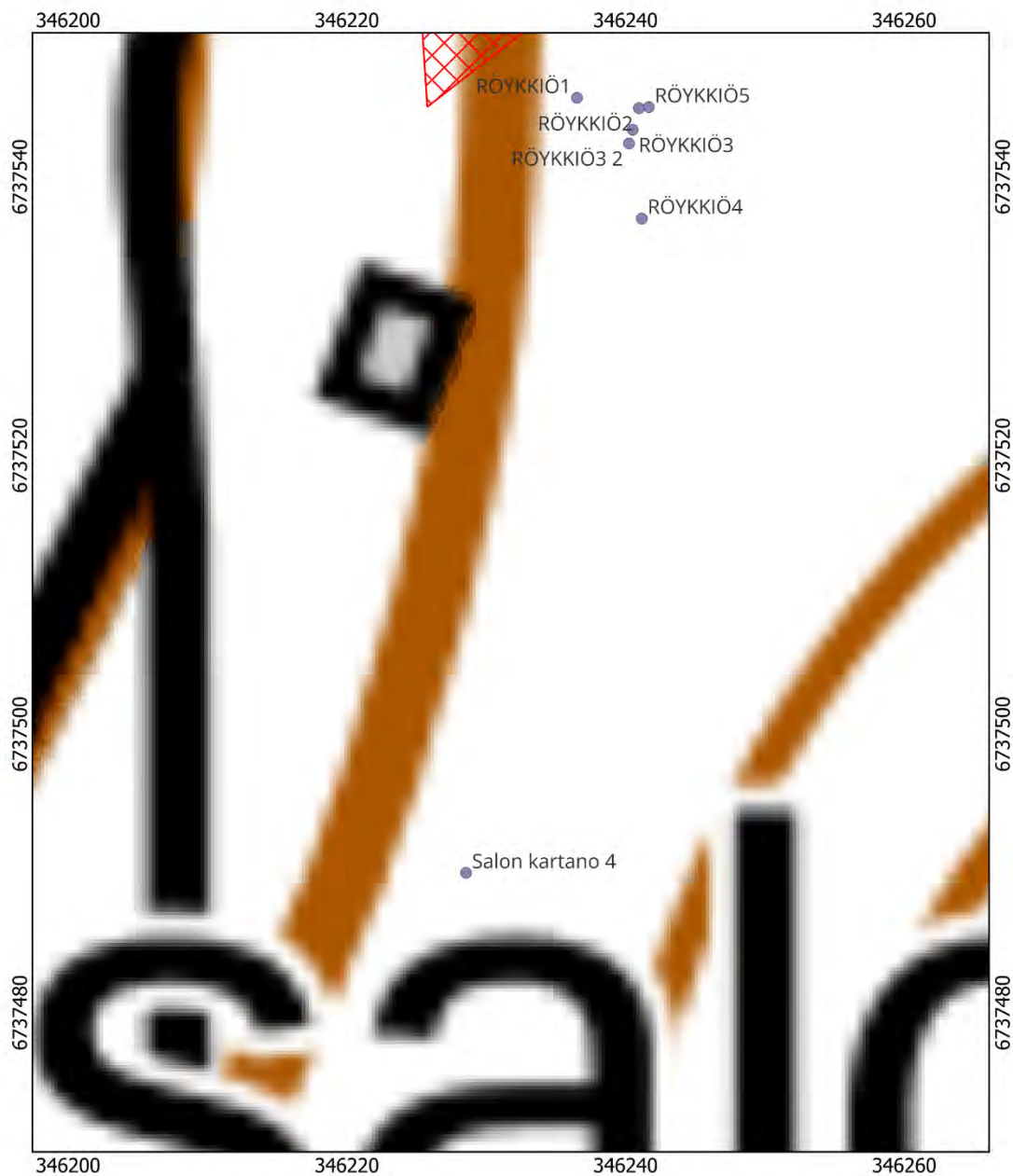
Salon kartano 4 (uusi kohde)

LOPPI KAARTJÄRVI
Arkeologinen inventointi 2024
Salon kartano 4
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35FIN

Muinaisjäännösrekisterin muinaisjäännösalue

● Havainnot

0 5 10 m

MJ-tunnus: Ei tunnusta

MJ-tyyppi: Kivirakenteet

Tyypin tarkenne: Röykkiö

Ajoitus: Varhaismetallikausi, rautakausi, historiallinen aika.

Rauhoitusluokka: Kiinteä muinaisjäänös

Lukumäärä: 1

Koordinaatit: X: 6737490,0 Y: 346228,6 (ETRS-TM35FIN)

Z = 123–124 m mpy

Maastomerkintä: Ei merkintää

Mitat: 2,5 x 2,5 x 1 m

Kuvas: 50 metriä etelälounaaseen Salon kartano 3-kohteen röykkiön 4:stä sijaitsee kiviröykkiö, jossa ainakin 1 selkeä röykkiö/kivikasa. Röykkiö Salon kartano 3-kohteen röykkiöitä karkeammin ”kasattu”, mutta vaikuttaa korkeutensa puolesta paremmin säilyneeltä, kuin alueen muut röykkiöt. Röykkiö kalli-olle kasattu ja paikaltaan hyvin samanlainen kuin Salon kartano 3-röykkiöillä. Röykkiön läpi kasvanut muutama puu, jotka on selkeästi kaadettu sahaamalla. Röykkiö on sammalen ja vesakon peitossa, mutta sen havaitsee silti hyvin maastossa. Kivet ovat irtoneaisia, eikä röykkiössä ole selkeitä rakenteita havaittavissa. Kivien välissä ei myöskään ole maata.

Kuva 18. Salon kartano 4-röykkiö kuvattuna lännestä.

Kuva 19. Salon kartano 4-röykkiö kuvattuna pohjoisesta.

4. Tulokset

Inventoinnin perusteella Salon kartano 3 kiinteän muinaisjäännöksen aluerajaus siirtyi noin 5 metriä kaakkoon nykyisestä ja tämän pinta-ala pieneni hieman. Kaiken kaikkeaan muinaisjäännös jaettiin viiteen eri alakohteeseen, joiden yhteys toisiinsa on määriteltävä arkeologisilla jatkotutkimuksilla. Tämän lisäksi Salon kartano 3 kiinteän muinaisjäännöksen eteläpuolelta havaittiin uusi röykkiö, joka on todennäköisesti viljelysröykkiö, mutta jonka varhaisempaa ajoitusta on mahdoton poissulkea ilman lisätutkimuksia. Röykkiöiden lisäksi alueelta havaittiin yksi 1950-luvulla edelleen pystyssä olleen rakennuksen kivijalka.

Helsingissä 29.11.2024

Mikko Ahvonen

Lähteet

Kirjallisuus:

Putkonen, Jyri, Kaunisharju, Kirsi, Seppänen Minna 2003. *Rakennettu HÄME*. Hämeen liitto ja Rakennusliitto Oy.

Tutkimusraportit:

Jussila, Timo 2000. *HAUSJÄRVEN ESIHISTORIAALLISTEN MUINAISJÄÄNNÖSTEN INVENTOINTI v. 2000*. Esihistorian pauloissa -projekti. Riihimäen kaupunginmuseo.

Saukkonen, Jyri 1989. *Lisiä Lopen kiinteisiin muinaisjäännöksiin 1989* (kohteet Loppi 117–119). www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/hae_liite.aspx?id=100871&ttvyppi=pdf&kan-sio_id=433 – viitattu 27.11.2024

Digitaalinen aineisto:

Kansallisarkiston digitaaliarkisto

[Aineiston tiedot - Kansallisarkisto | Asiointipalvelu Astia \(narc.fi\)](http://aineiston.tiedot-kansallisarkisto.fi/AsiointipalveluAstia(narc.fi))

Viitattu 27.11.2024

Kulttuuriympäristön palveluikkuna:

https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1000040474

Viitattu 27.11.2024

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat

<http://vanhakartta.fi>

Viitattu 27.11.2024

Timo Meriluoto, historialliset kartat

[https://timomeri-](https://timomeri-luoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/L%C3%A4ntinen%20Uusimaa%20%2839+1%29.jpg)

[luoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/L%C3%A4ntinen%20Uusimaa%20%2839+1%29.jpg](https://timomeri-luoto.kapsi.fi/KARTAT/%C2%B4%C2%B4Kuninkaan%20Kartasto%C2%B4%C2%B4201776-1805/L%C3%A4ntinen%20Uusimaa%20%2839+1%29.jpg)

Viitattu 27.11.2024

Liitteet

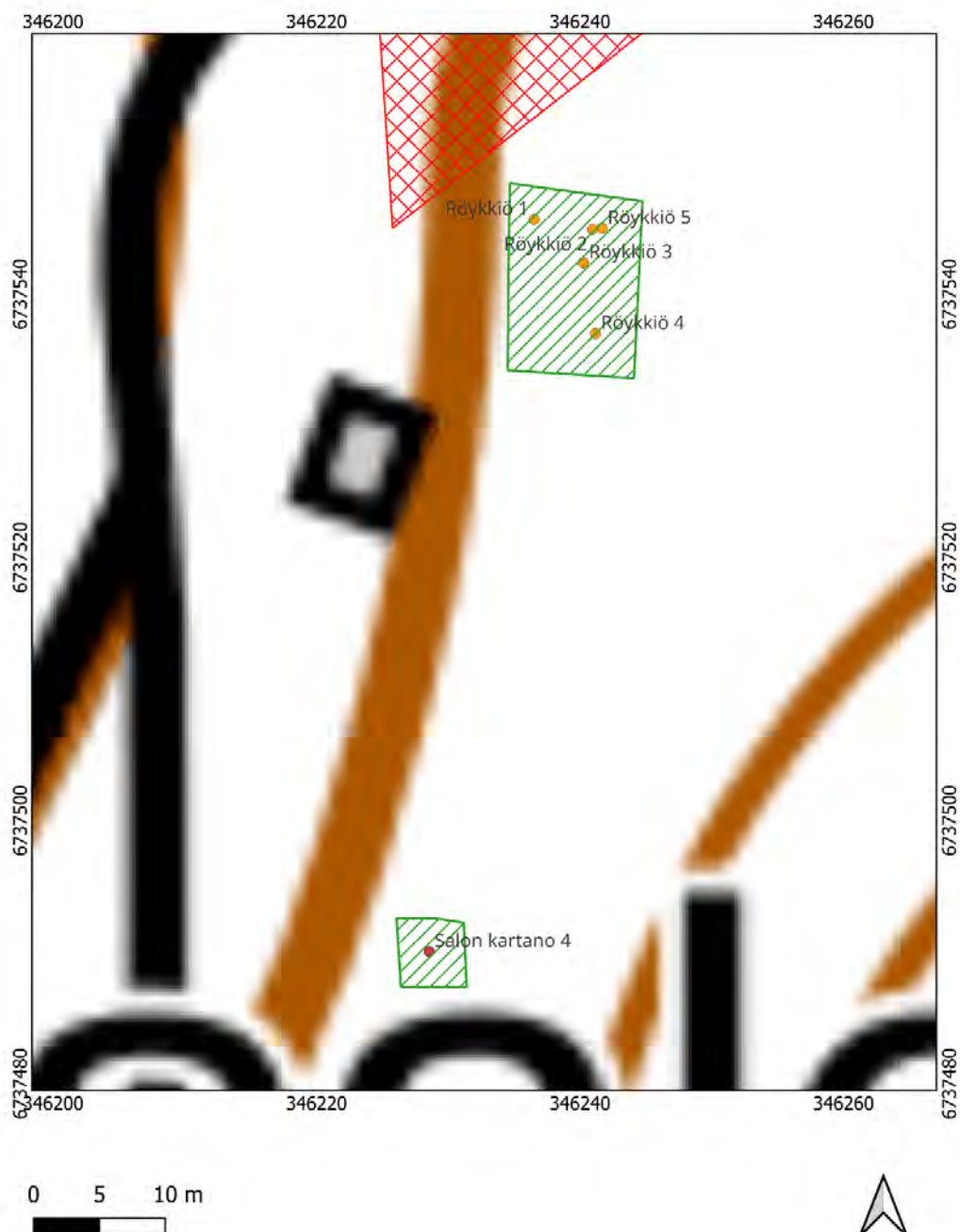
Kuvaluettelo

Kuva 1	Yleiskartta inventoitavan alueen sijainnista. Inventoitavan alueen sijainti määritelty punaisella ympyrällä. Taustakartta: Paikkatietoikkuna
Kuva 2	Riihisalon alue. Inventoitava alue määritetty punaisella katkoviivalla
Kuva 3	Salon kartanon pihaa ja päärakennus kuvattuna idästä
Kuva 4	Alueen pohjoispuolta kuvattuna länteen päin
Kuva 5	Kaartjärven rantaa kuvattuna etelään alueen luoteiskulmasta. Kuusen ympärille tehtiin muutama koekuoppa, josta ei havaittu mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa
Kuva 6	Havaittu uusi röykkiö kuvattuna luoteesta
Kuva 7	Salon kartano 3 kohteen röykkiöt sijaitsevat kuvan rinteessä olevan kivisaarekkeen takana, kahden kalliosiivekkeen väliin jäävällä alueella
Kuva 8	Alueen pohjoisin röykkiö (röykkiö 1) kuvattuna lännestä
Kuva 9	Nykyinen peruskartta sekä vuoden 1951 ilmakuva asemoitu päällekkäin. Punaisella ympyrällä näkyvän rakennuksen kivijalka erottuu edelleen maastossa
Kuva 10	Inventointialueen eteläreunalta, aivan luonnonsuojelualueen rajaavassa aidassa kiinni oleva rakennuksen kivi
Kuva 11	Muinaisjäännös Salon kartano 3 kuvattuna lännestä itään, kartanon päärakennukselle päin.
Kuva 12	Röykkiö 1 kuvattuna lännestä
Kuva 13	Röykkiö 2 kuvattuna idästä. Kuvan oikeassa alakulmassa näkyy kivien koon pieneneminen rinteitä itään päin mentäessä
Kuva 14	Röykkiö 3 kuvattuna lännestä
Kuva 15	Röykkiö 4 kuvattuna idästä
Kuva 16	Röykkiö 4 kuvattuna luoteeseen
Kuva 17	Röykkiö 5 kuvattuna idästä
Kuva 18	Salon kartano 4-röykkiö kuvattuna lännestä
Kuva 19	Salon kartano 4-röykkiö kuvattuna pohjoisesta

LIITE 1. Uudet muinaisjäännösrajaus ehdotukset kartalla esitettynä.

LOPPI KAARTJÄRVI
Arkeologinen inventointi 2024
Uudet muinaisjäännösrajaus
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35FIN

- Salon kartano 4 muinaisjaannosrajaus
- Salon kartano 3 muinaisjaannosrajaus
- Salon kartano 3 alakohteet
- Salon kartano 4 muinaisjaannospiste

Riihisalon maisemaselvitys

Riihisalo, Loppi

2024

AINO
LANDSCAPING

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	5
1.1	Tavoitteet ja työryhmä	6
1.2	Lähtötiedot	6
1.3	Kaavatilanne	6
2.	MAISEMA-ANALYYSI	8
2.1	Sijainti suurmaisemassa ja Kaartjärven alueen maisemarakenne	8
2.2	Maaperä	8
2.3	Topografia ja vesiolosuhteet	10
2.4	Maiseman historia	11
2.5	Maisemakuva ja tärkeimmät näkymälinjat	12
2.6	Maiseman tunnetut arvot	16
3.	SUOSITUKSET	18
3.1	Suosituksset maisemallisten arvojen säilyttämiseksi	19
3.2	Suosituksset kartalla	20
	LÄHTEET	23

Sivu

1. JOHDANTO

1. Johdanto

Tämä maisemaselvitys on laadittu ranta-asemakaavan taustalle, jonka tavoitteena on lisätä matkailua palvelevaa majoitusta ja toimintoja Kaartjärven Riihisalon alueelle. Selvityksen tavoitteena on tunnistaa maiseman ominaispiirteet ja arvot, jotta ne voidaan huomioida alueen maankäytön suunnittelussa.

Maisemaselvityksen selvitysalue sijaitsee Lopen kunnassa Kaartjärven rannalla Riihisalossa. Riihisalon alue on nykyään Kaartjärven työntyvä niemi, joka sijaitsee järven kaakkoislaidassa. Alueella on viimeistään rautakauden puolivälistä lähtien ollut kiinteää asutusta. Salon kartano muodostettiin Riihisalon mäelle 1600-luvulla. Kartanon nykyinen päärakennus on vanhimmilta osiltaan peräisin 1800-luvulta. Rakennus on laajennettu nykyiseen mittaansa 1850-luvulla. Rakennusta ympäröi laaja puisto ja talousrakennusten muodostama pihapiiri.

Riihisalo on maakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta ja maakunnallisesti ja paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. Vuonna 2005 laaditussa paikallisessa rakennusinventoinnissa Riihisalon alue oli luokiteltu K I luokkaan säilytettäväksi kohteeksi tai rakennukseksi, jossa on erityisiä rakennushistoriallisia ja/tai historiallisia ja/tai maisemallista arvoa ja se nähtiin rakennuslainsäädännön nojalla suojeltavana rakennuksena/rakennusryhmänä/rakennettuna kokonaisuutena. (Ahola, 2005). Inventointi on monilta osin vanhentunut ja sen päivittäminen on aiheellista. Tämän työn puitteissa alueen kulttuurihistoriallisia arvoja ei ole inventoitu.

Maisemaselvityksessä maisemarakennetta, topografiaa ja vesiolosuhteita on tarkasteltu laajemmin koko Kaartjärven käsittävällä alueella, jotta maiseman ominaispiirteet olisivat paremmin hahmotettavissa. Maisemakuva, näkymät ja Riihisalon kasvillisuuden maisemaan vaikuttavat ominaispiirteet on analysoitu tarkemmassa mittakaavassa, jotta ne palvelisivat tarkemmin tulevaa ranta-asemakaavaa.

Työ jakautuu kahteen eri osioon: analyysivaiheeseen ja suositukseen. Suositukset osio kokoaa yhteen analyysivaiheessa tunnistetut ominaispiirteet ja arvot, joiden pohjalta suositukset annetaan.

Riihisalossa sijaitsevan Salon kartanon historia ulottuu 1600-luvulle. Kyseisellä mäellä on kuitenkin ollut asutusta jo pronssikaudella.

1.1 Tavoitteet ja työryhmä

Maisemaselvityksen tavoitteena on ollut selvittää uuden ranta-asemakaava-suunnittelun edellyttämät tiedot maisemarakenteesta, maisemakuvasta ja maisema-arvoista.

Maisemaselvitys on laadittu karttatarkasteluiden ja yhden maastoinventoinnin perusteella. Kevyen maisemaselvityksen tavoitteena on ollut tunnistaa ja kuvata alueen maiseman nykytilaa, ominaispiirteitä sekä maiseman alueellisia arvoja. Maisemaselvityksen loppuun on koottu kevyet maisemalliset suositukset.

Tämä maisemaselvitys ei sisällä Salon kartanon alueen puisto- tai puutarha-historialliselvitystä eikä maisemavaikutusten arviointia. Tässä maisemaselvityksessä ei myöskään tarkastella alueen luontoa tai muinaisjäännöksiä, koska selvitysalueelta ollaan laatimassa syksyn 2024 aikana luontoselvitys ja arkeologinen selvitys.

Maisemaselvityksen on laatinut Aino Landscaping Finesco Invest Oy:n ja Lopen kunnan toimeksiannosta. Työn vastuullisena suunnittelijana on toiminut maisema-arkkitehti Anniina Pöllänen ja laadunvarmistajana maisema-arkkitehti Aino Aspiala.

1.2 Lähtötiedot

Tässä selvityksessä on hyödynnetty avoimia paikkatietoaineistoja Maanmittauslaitokselta ja GTK:lta. Selvityksessä on myös hyödynnetty Kanta-Hämeen alueelta laadittuja maisema- ja kulttuuriympäristöselvityksiä ja Lopen kunnan alueelta vuonna 2005 laadittua rakennusinventointia. Tarkempi lähdeluettelo löytyy tämän työn lopusta.

1.3 Kaavatilanne

Riihisalon tarkastelualueella ei ole voimassa olevaa ranta-asemakaavaa, eikä yleiskaavaa. (Lopen karttapalvelu).

Hämeen liiton vuonna 2019 voimaan tulleen Maakuntakaava 2040:n mukaan Riihisalon alue on merkitty matkailupalveluiden alueeksi ja alueellisesti kuulumaan luontomatkailun kehittämisen kohdealueeksi. Riihisalon ympäri Kaarjärvestä kohti Kaartlammia on merkitty kulkemaan melontareitti. Riihisalon ja koko Kaartjärven alue on merkitty kuulumaan maakunnallisesti merkittävään Punelian-Kaartjärven maisema-alueeseen. Salon kartano on lisäksi merkitty kaavaan pistemäisenä kohteena maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi. (Hämeen liitto, 2019).

2. MAISEMA-ANALYYSI

2. MAISEMA-ANALYYSI

Maisema-analyysin tavoitteena on tunnistaa ja kuvata alueen maiseman nykytilaa, ominaispiirteitä sekä maiseman alueellisia arvoja. Maisemaselvityksessä kuvataan myös tarvittavilta osin maiseman historiaa ja mahdollisia kulttuurihistoriallisia arvoja. Analyysin avulla käydään lyhyesti läpi tarkasteltavan alueen sijoittuminen suurmaisemaan, tarkastelualueen maisemarakenne, maaperä, vesisuhteet, topografia ja korkeussuhteet, maisemakuva, maisemahistoria sekä maiseman arvot.

2.1 Sijainti suurmaisemassa ja Kaartjärven alueen maisemarakenne

Lopen Kaartjärven seutu sijaitsee Kanta-Hämeen järviylängön metsämaisemien alueella. Alueen maisemarakenne on tyypillistä järviylängöaluetta, jossa maisemakuva vaihtelee runsaista vesistömaisemista metsäisiin ylänkö-alueisiin. Hämeen järviylängön metsämaisemien maisematyyppi vaihtuu Riihisalon selvitysalueen itäpuolella Hämeen järviylängön viljelymaisemiksi. Pohjoisempana maisematyyppi muuttuu alavammaksi Vanajaveden laakson maisematyyppiksi. Myös lännessä maisematyyppi muuttuu korkeussuhteiltaan matalammaksi Loimijokilaakson viljelymaisemiksi.

Häme on ollut suotuisaa asumisen kannalta. Hämeessä asutus on esihistoriallisista ajoista asti sijoittunut vesistöjen varsille ja harjujen tuntumaan. Monin paikoin asutus onkin jatkunut katkeamatta kivikaudesta nykypäivään saakka. (Putkonen ym., 2003).

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Selvitysalueen rajaus
- Vesialue
- Laakso
- Selänteen vaihtumisvyöhyke
- Selänne
- Selänteen lakialue
- Maiseman solmukohta

MAISEMARAKENNE
Kaartjärven ympäristö kuuluu maisematyyppiltään Hämeen järviylängöjen metsämaisemiin.

Hämeen järviylänkö on metsävaltaista moreeni- ja harjuselännealuetta, jossa pellot ovat pienialaisia. Kaartjärven alue kuuluu Tammelan ylänköalueeseen, jolle ovat tyypillisiä harjut ja vesistöt. Maiseman rungon muodostaa Kaartjärven eteläpuolelta kulkeva moreeni- ja harjuvyöhyke. Alueella on myös paljon pieniä järviä ja lampia. Alueen asutus on harvaa ja se on sijoittanut kyliin. Iso osa rakennuskannasta on loma-asutusta, joka on sijoittunut järvien rannoille. (Koski & Hirvonen, 2016).

Selvitysalueella Riihisalossa on ollut asutusta viimeistään rautakauden puolivälistä lähtien. Aikanaan Riihisalo on ollut saari, jota avovesi on ympäröinyt. Riihisalo on toiminut alueen keskuksena. Kaartlammin soistumisen myötä Riihisalo on hiljalleen liittynyt mantereeseen. (Ruohonen, n.d.)

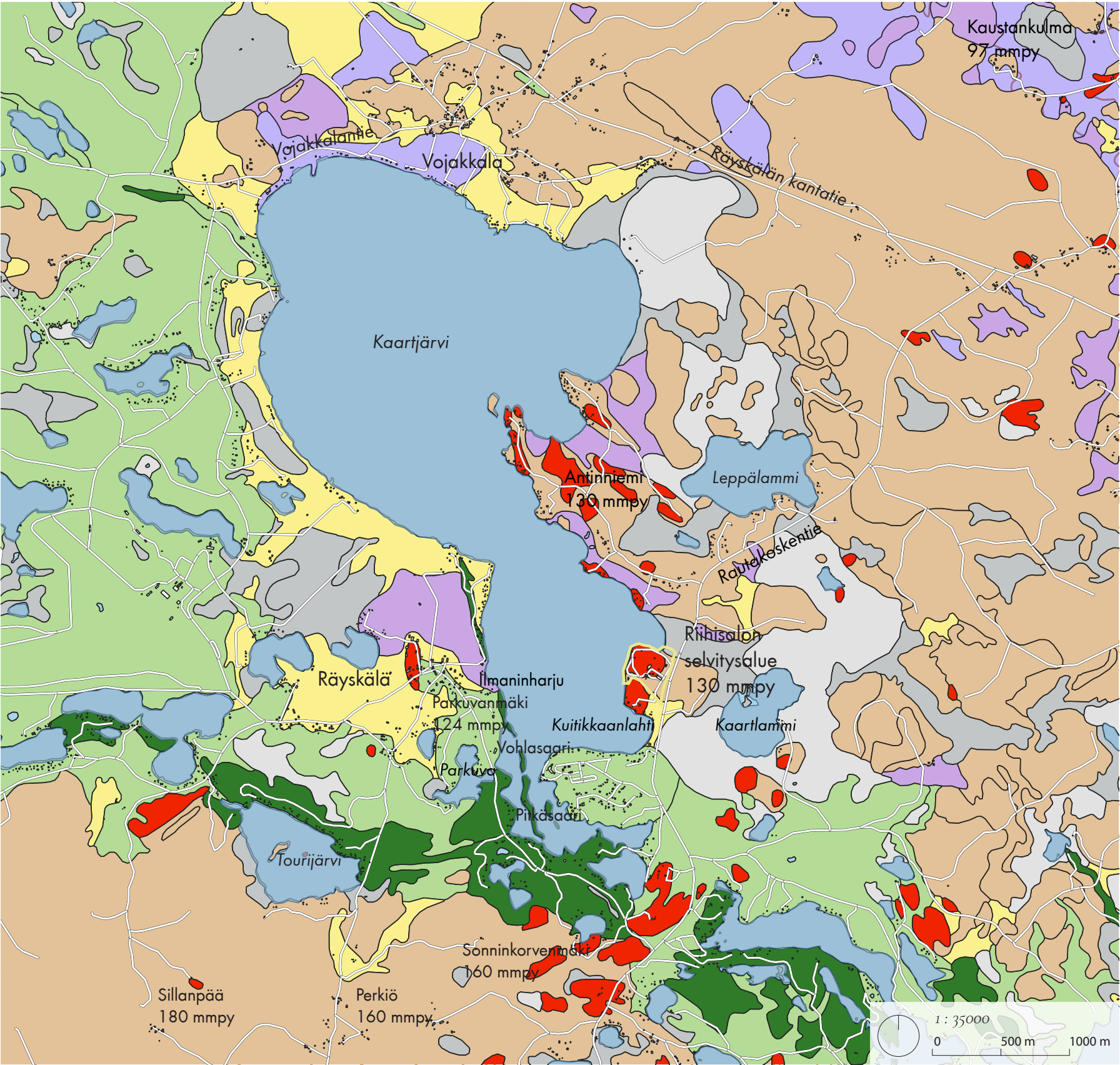
Kaartjärven alue on pitkälti selännealueiden vaihtumisvyöhykettä, jossa maaston korkeammat kohdat ovat selänteiden lakialueita. Maasto laskee kohti koillista Kaustankulmaa ja kohoaa kohti etelän harjuvyöhykettä. Maiseman merkittävin solmukohta sijoittuu maisemallisesti kohtaan, jossa harjuvyöhyke kohtaa vesistöalueen Kaartjärven eteläpuolella. Solmukohdassa sijaitsevat harjusaaret kuten Pitkäsaari ja Vohlasaari.

2.2 Maaperä

Kaartjärven itäpuolella maaperä on pitkälti hiekkamoreenia. Selänteet ovat kalliomaata ja matalammat maastonkohdat suoalueita. Kaartjärven länsi- ja pohjoisosien rannat ovat karkeaa tai hienoa hietaa. Näillä alueilla sijaitsevat myös alueen laajimmat pellot. Hieta-alueita ympäröi etelässä ja lännessä sorasta ja hiekkasta muodostuneet harjut.

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Kalliomaa, maanpeite enintään 1 m (yleensä moreenia) (Ka)
- Hiekkamoreeni (Mr), Soramoreeni (SrMr)
- Hienoainemoreeni (HMr)
- Sora (Sr)
- Hiekka (HK)
- karkea Hietä (KHT)
- hieno Hietä (HHT)
- Hiesu (Hs)
- Savi (Sa)
- Lieju, humuspitoisuus yli 6 % (Lj)
- Rahkaturve (St)
- Saraturve (Ot)
- Vesi (Ve)

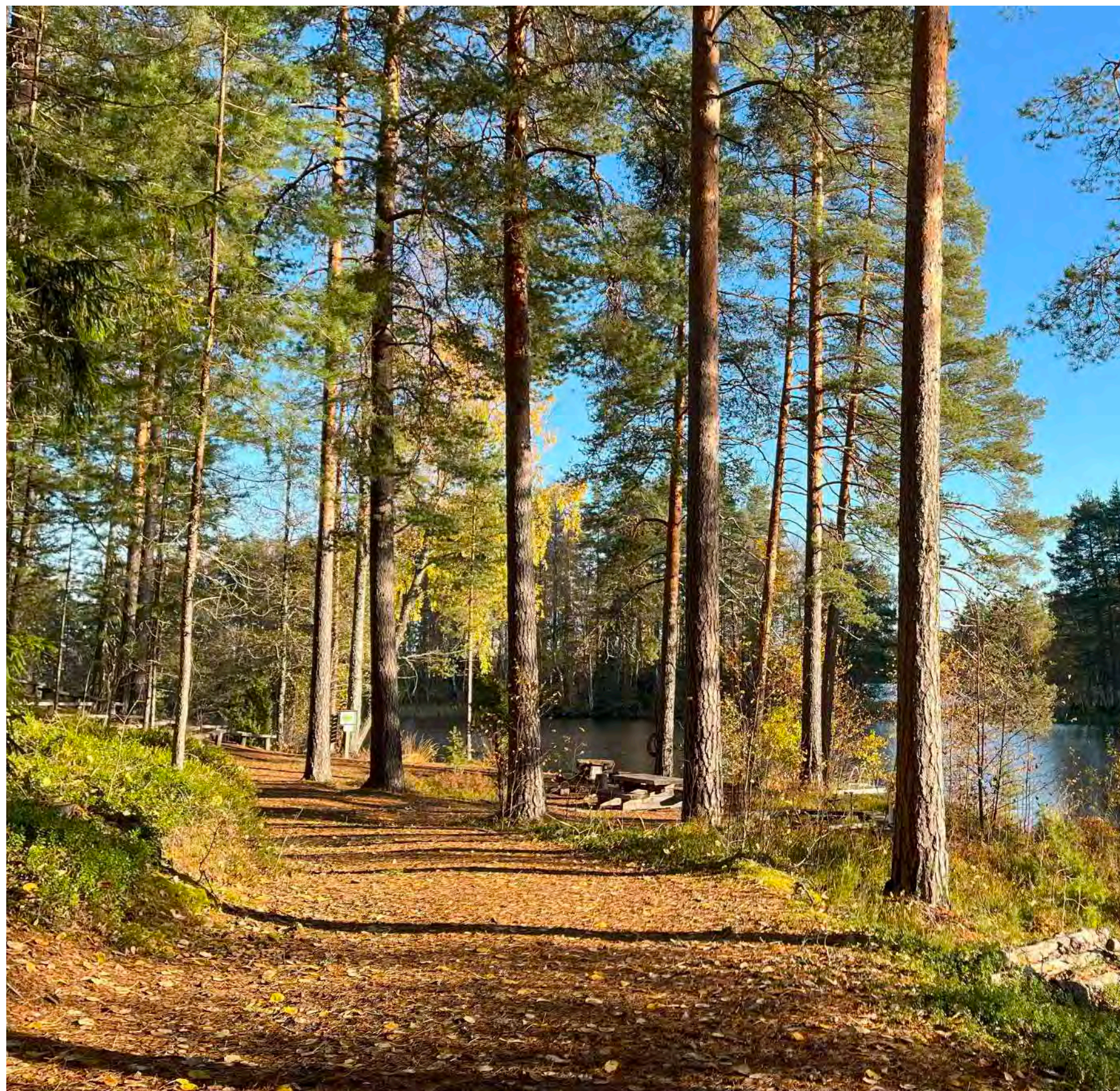
MAAPERÄKARTTA
Kaartjärven seudulla jääkausi on muovannut hiekkasta ja sorasta maaston merkittävimmät pinnanmuodot.

2.3 Topografia ja vesiolosuhteet

Kaartjärven alue sijaitsee maisemarakenteessa selännealueella, jossa mäkien lakialueet eivät suhteellisesti nouse kovin korkealle. Maaston korkeimmat kohdat sijaitsevat Kaartjärven eteläpuolella, jossa harjualue nousee noin 120–130 metriin. Kaartjärven eteläpuolen lakialueista Sonninkorvenmäki nousee reiluun 150 metriin ja Tuomistonmäki 180 metriin.

Riihisalon mäki nousee reiluun 130 metriin samoin kuin Antinniemen selänne. Riihisalon vastarannalle lounaaseen jäävä Parkuvanmäki nousee reiluun 120 metriin. Nämä mäkit alueet erottuvat Kaartjärven rannoilta aukeavissa näkymissä metsäisinä selänteinä.

Kaartjärven ja sen eteläpuolella sijaitsevan Punelian vesistöalueiden välillä kulkee harjuvyöhyke, joka toimii vedenjakajana. Kaartjärvi laskee Kaartlammin- ja joen kautta Kernaalanjärveen, josta se jatkaa Vanajaveteen ja Kokemäenjoen vesistöön. Sen sijaan Punelia laskee etelään Suomenlahdelle. (Ruohonen, n.d.) Kaartjärven ympärillä on alueelle tyypilliseen tapaan runsaasti pieniä järviä ja soita. (Koski & Hirvonen, 2016).

Näkymä kohti Pitkäsaaren harjusaarta.

2.4 Maiseman historia

Kaartjärven seudun synty ajoittuu jääkauden loppumiseen. Kaartjärvi oli pitkään Yoldiameren lahti. Jääkausi on muovannut alueen maisemaa voimakkaasti muovaten sen nykyiset pinnanmuodot kuten harjut ja harjusaaret. (Aaltonen, n.d.).

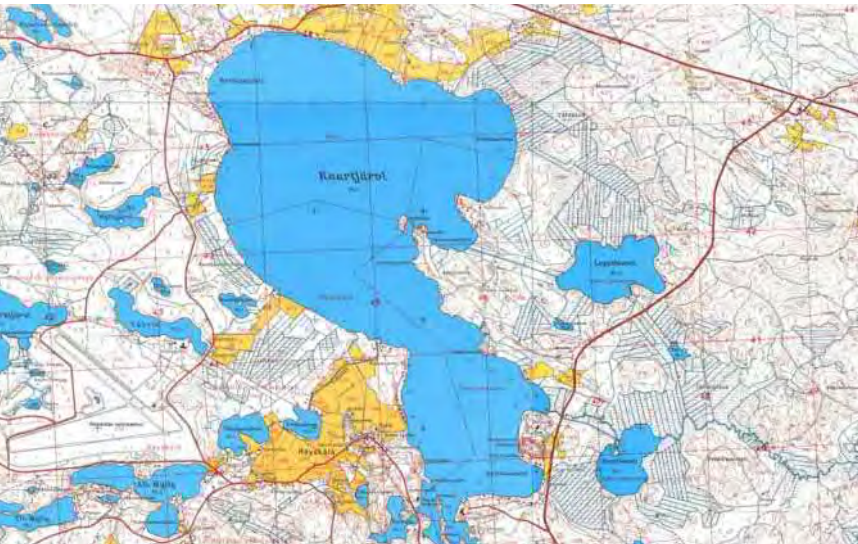
Salon kylän seutu on vanhimpia pysyvän asutuksen alueita Lopen kunnan alueella, josta kertoo muun muassa Salon kartanon mailta löydetty rautakautinen polttokalmisto. Salon kartano muodostettiin 1600-luvulla. 1860-luvulla siitä erotettiin Salmion ja Leppäniemen kartanot. (Putkonen ym., 2003).

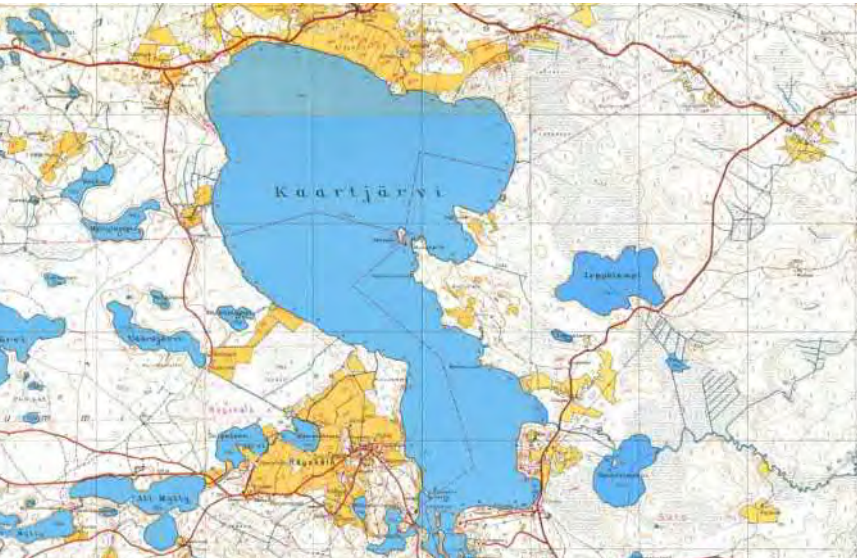
1. Pitäjänkartasto 1840 (Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto)
Pitäjänkartastossa vuodelta 1840 Kaartjärven pohjoisosa on nimetty Card-järveksi ja eteläosa Salon järveksi ilmeisesti Salon kartanon mukaan, joka on myös merkitty karttaan nykyiselle paikalleen. Kartanon pohjoispuolella ja Antinniemiessä sijaitsee muutama torppa ja mökki. Kartanon ja torppien ympärillä on peltoja ja niittyjä, jotka ulottuvat paikoin rantaan asti. Vojakkalan kylä on merkitty Kaartjärven pohjoisrannalle ja Räyskälän kylän kohdalle on merkitty ”Reustelan kylä”. Molempien kylien ympärillä on myös laajat niitty- ja peltoalueet. Kaartjärven itäpuolella sijaitsevat nykyiset suoalueet on merkitty rämeeksi. Tiet ovat kulkeneet nykyisten Rautakoskentien, Räyskälän-kantatien ja Vojakkalantien kohdilla.

2. Senaatinkartasto 1870 (Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto)
Senaatinkartaston vuodelta 1870 peräisin olevasta kartasta voidaan havaita, että niittyjen ja peltojen määrä ja koko on kasvanut. Riihisalon pohjoispuolella sijaitsevan Kaartlammiin laskevan uoman ympärillä oleva räme on muutettu niityksi. Myös esimerkiksi Vojakkalan ja Räyskälän kylien ympärille on raivattu lisää niittyjä ja peltoja. Myös asutusta on tullut lisää.

4. Peruskartta 1987 (Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat)
1980-luvun loppupuolelle tultaessa monet Riihisalon ja Antinniemen pelloista ovat hävinneet tai kutistuneet. Riihisalon pihapiiri on muuttunut lehtipuuvaltaiseksi ja rantaan laskevat rinteet on merkitty avokallioksi. Ainoat pellot ovat säilyneet Rautakoskentien varrella, mutta nekin ovat kutistuneet. Soita on ojitettu runsaasti. Riihisalon etelälaitaan Kuitikkaanlahden rannalle on tullut lisää asutusta. Myös Kuitikkaanlahden etelärannalle ja Antinniemeen on rakentunut lisää asuinrakennuksia. Myös Räyskälän ja Vojakkalan kylät ovat kasvaneet. Pellot ovat pysyneet pitkälti entisenlaisina, mutta ne eivät enää ulotu Kaartjärven rantaviivaan saakka. Peltojen ja järven väliin on monin paikoin rakentunut asuinrakennuksia tai vapaa-ajanasuntoja. Räyskälän lentokenttä rakentui 1960-luvun alussa ja muutti samalla Räyskälän ja Vojakkalan välisiä tieyhteyksiä.

3. Peruskartta 1960 (Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat)
1800-luvulta peräisin olevat pellot ovat olleet viljelykäytössä vielä 1960-luvulla. Myös osa vanhoista niityistä on muutettu pelloiksi. Osa pelloista on ulottunut Kaartjärven rantaan saakka, jolloin ne ovat mahdollistaneet pitkiä näkymiä. Muutoin rannat ovat olleet lehtipuuvaltaisia ja rannoilla on kasvanut kaislikkoa. Riihisalossa on edelleen ollut peltoja ja niittyjä. Rantaan on merkitty niityn lisäksi myös lehtimetsää, mutta ilmeisesti Riihisalon alue on muutoin ollut hyvin avointa maisematilaa. Pellot ovat jatkuneet myös Kaartlammen puolella.

5. Maastokartta nykytilanne (Maanmittauslaitos Maastokartta (rasteri) 2022)
Sama kehitys on jatkunut myös nykypäivään tultaessa. Pienet peltoalueet ovat hävinneet, mutta isot yhtenäiset peltoalueet Vojakkalan ja Räyskälän kylien läheisyydessä ovat säilyneet. Vapaa-ajanasuntoja on tullut lisää esimerkiksi Kuitikanlahden eteläpuoleiselle lomakylän alueelle ja myös Kaartlammin rannalle. Myös Antinniemeen ja Lehtimäkeen on lähelle Riihisalaa tullut lisää vapaa-ajan asumista.

2.5 Maisemakuva ja tärkeimmät näkymälinjat

Maisematila tai maisemakuva koostuu maiseman suljetuista, avoimista ja puoliavoimista tiloista ja näiden rajavyöhykkeistä sekä tärkeistä näkymälinjoista ja maamerkeistä. Maisemakuvaltaan ovat erityisen herkkiä muun muassa avoimet maisematilat, maisematilan raja- ja reunavyöhykkeet, maisemassa erottuvat laki-alueet, maiseman pienpiirteiset alueet, merkittävät näkymäakselit ja -alueet sekä maamerkit ja maiseman arvokohdat.

Kaartjärvi luo ison avoimen maisematilan, joka mahdollistaa pitkiä ja laajoja näkymiä. Aiemmin rantaan saakka jatkuneet pellot jatkoivat avointen tilojen sarjaa, mutta nyt Kaartjärven rannat on suurelta osin rakennettu ja metsät sulkevat näkymät.

Riihisalon mäki erottuu maisemasta puoliavoimena alueena, jota maastonmuodot korostavat. Maisemassa erottuvat myös Antinniemen metsäiset selänteet, Parkuvanmäen metsäinen selänne ja hieman myös Räyskälän peltojen avoin maisematila, joka näkyy rannassa kasvavan kapean puustovyöhykkeen lomasta.

Kappaleessa 2.1 maiseman solmukohdaksi tunnistettu alue Rajaportinmäen ja lomakylän välissä, johon kuuluvat myös harjusaaret, on maisemallisesti herkkää aluetta. Riihisalon alueella tapahtuvat muutokset eivät vaikuta maiseman solmukohdan maisemakuvaan eikä näkymiin.

Riihisalon ympäristö vuonna 1951
1950-luvulla Riihisalon alue on ollut hyvin avointa maisematilaa. Kartanon pihapiirin ympärillä on ollut niittyä ja pelloja. Avoin maisematila on jatkunut lähelle Kaartlammia. Kaartjärven rannassa on paikoin kasvanut kapea vyöhyke rantapuustoa, mutta mäen laella sijaitseva kartanon päärakennus on silti erottunut maisemassa maamerkkinä. Kartanorakennuksen pihapiirissä on kasvanut kookkaita puita. Kaareva puurivi on osittain reunustanut kartanon ja järven väliin jäävää avointa piha-aluetta.

Riihisalon ympäristö vuonna 2004
2000-luvun alussa Riihisalon alue ja kartanon pihapiiri on ollut umpeenkasvanutta. Kartanon alueella on ollut retkeilytoimintaa. Asuntovaunuja on sijoitettu sekä aivan kartanon pihapiiriin että rantaan. Alueen pellot ja niityt ovat hävinneet. Vanha puusto on säilynyt kartanon pihapiirissä ja Laukkakallion alueella.

Riihisalon ympäristö vuonna 2021
Kartanon pihapiiriä on raivattu ja avattu, jonka ansiosta se on tällä hetkellä puoliavoin ja puistomainen. Kartanon pihapiirissä on edelleen säilynyt vanhoja jalopuita, joista osa on kehittynyt maisemallisesti merkittäviksi. Rannassa kasvaa myös maisemallisesti merkittäviä mäntyjä ja mäntyryhmiä. Kartanorakennus voidaan erottaa maisemassa maamerkkimäisenä kohteena.

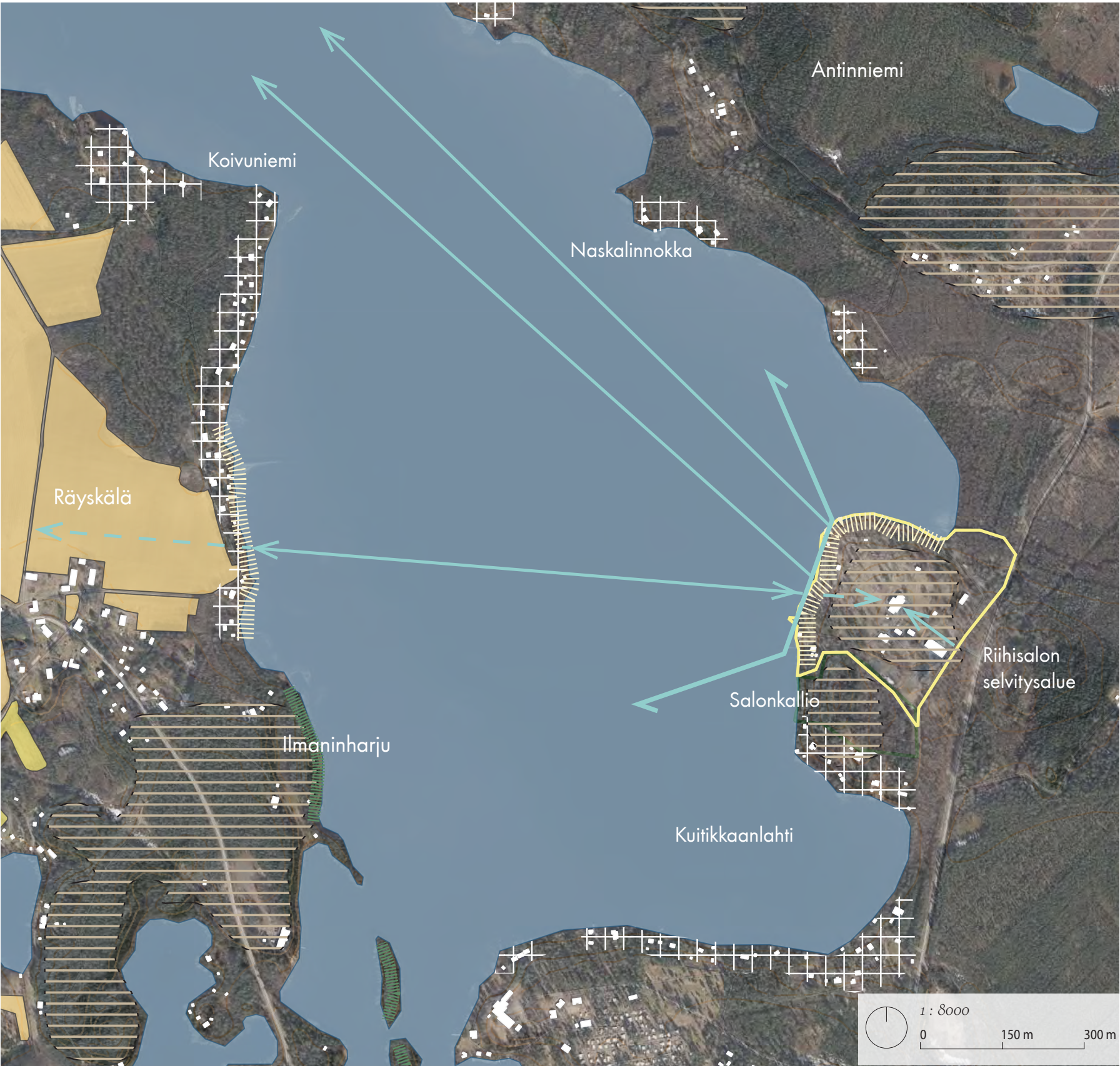
KARTTA: Riihisalon lähiympäristön maisemakuva ja merkittävimmät näkymälinjat

Riihisalosta aukeaa merkittäviä sekä pitkiä että laajoja näkymiä kohti Kaartjärven pohjoisosaa ja vastarantoja. Näkymissä erottuu puuston lomasta monin paikoin rannoille rakennetut matalat vapaa-ajanrakennukset. Räyskälän pellot erottuvat kapean rantapuustovyöhykkeen takaa avoimena maisematilana. Muutoin rannat ovat puustoisia. Antinniemen selänteet ja Ilmaninharju erottuvat metsäisinä selänteinä.

Salon kartanon päärakennus erottuu maisemassa, vaikka puusto peittää näkymiä osittain. Kartanolle johtava sisääntulotie ja sitä reunustavat puut ja rakennukset muodostavat myös merkittävän näkymälinjan kohti päärakennusta. Kartanon pihapiiri on puoliavointa maisematilaa.

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Selvitysalueen rajaus
- Avoin maisematila: vesialue
- Avoin maisematila: pelto
- Maisemassa erottuva puustoinen selänne
- Rakennettu rantavyöhyke
- Merkittävä puoliavoin reunavyöhyke
- Merkittävä suljettu reunavyöhyke
- Merkittävä laaja näkymä
- Merkittävä pitkä näkymälinja
- Pitkä näkymälinja jatkuu puuverhon lomitse

Näkymä Riihisalon rannasta kohti Kaartjärven pohjoisosaa ja kohti Räyskälän peltoja.

Riihisalon rannasta aukeaa sekä pitkiä että laajoja näkymiä Kaartjärven yli.

Näkymä Räyskälän suunnasta kohti Riihisalaa. Kartanon alue erottuu puoliavoimena selänteellä. Kartanon päärakennus erottuu maisemasta.

Kaartjärven pohjoisosasta läheltä Vojakkalan kylää aukeaa laaja ja pitkä näkymä. Riihisalon alue ei etotu kuitenkaan pitkän etäisyyden vuoksi Kaartjärven pohjoisista käsin.

Salon kartanon päärakennus on ollut maamerkki, joka on näkynyt pitkälle järven yli. Myös päärakennuksesta on auennut näkymä kohti järveä. Näkymälinja on edelleen osittain säilynyt.

2.6 Maiseman tunnetut arvot

Selvitysalue ei kuulu valtakunnallisesti merkittäviin maisema-alueisiin. Lähin valtakunnallisesti merkittäväksi maisema-alueeksi luokiteltu kokonaisuus ovat Hämeen Härkätien maisemat, jotka kulkevat pitkänmallisena alueena seuraillen historiallista tienlinjausta useamman eri kunnan alueella. Hämeen Härkätien maisemat kulkevat Kaartjärven luoteispuolelta Pääjärven kautta. Historiallisen tien varrelta löytyy kulttuuri-, urheilu- ja luontokohteita sekä nähtävyyksiä. (Ympäristöministeriö & SYKE).

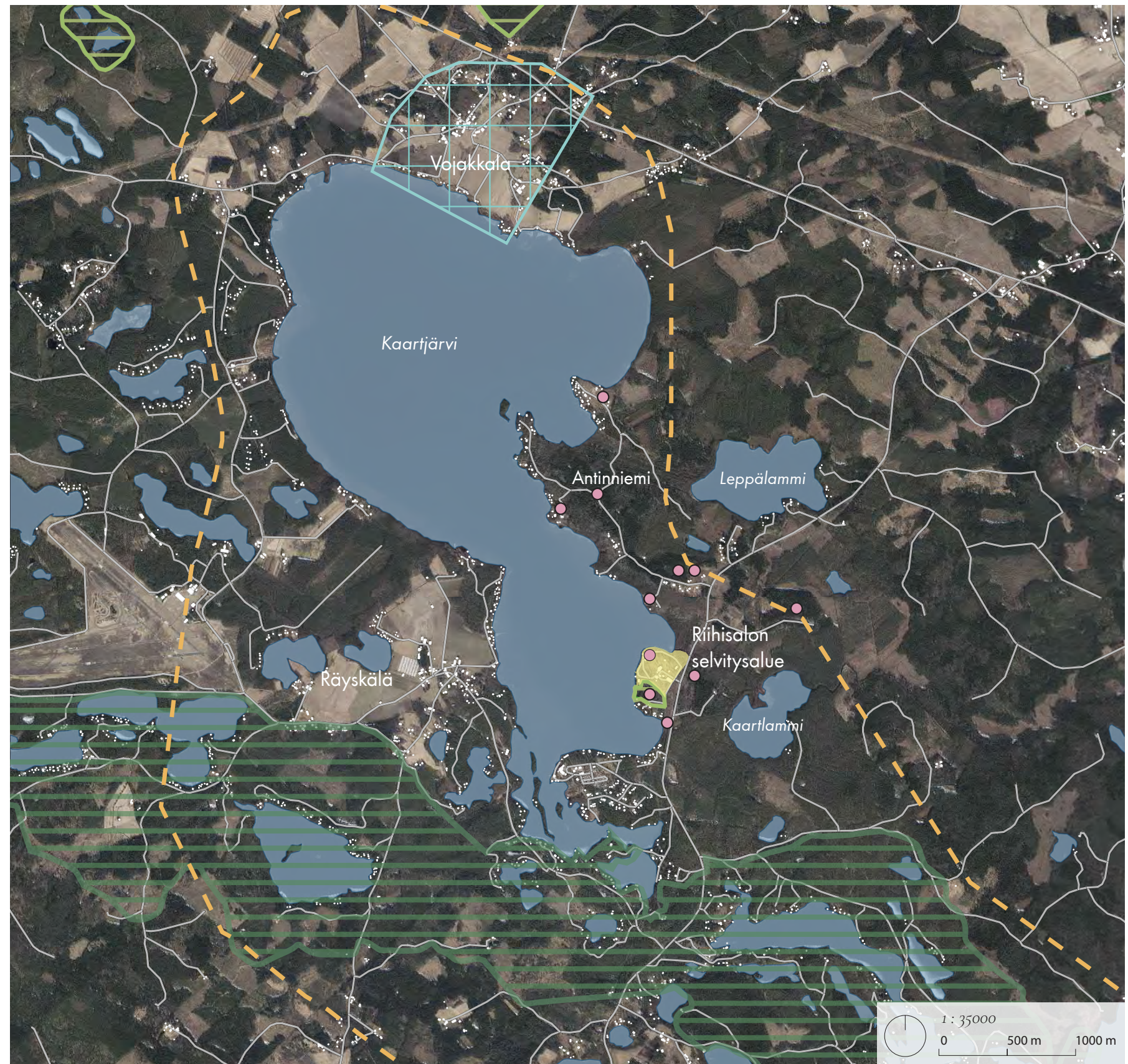
Kaartjärven pohjoisrannalla sijaitsee valtakunnallisesti merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin (RKY) kuuluva Vojakkalan ryhmäkylä. Kylä on tyypillinen esimerkki etelähämäläisestä talonpoikaisesta ryhmäkylästä, jonka kylärakenne on hyvin säilynyt ja rakennuskanta on ajalleen tyypillistä. Kylän rakennukset sijaitsevat tiiviinä rykelmänä tienristeyksessä. Kylän ympärillä sijaitsee vanhoja kyläpeltoja. Vojakkala on Lopen vanhimpia kyliä. (Putkonen ym., 2003, Museovirasto, 2009).

Kaartjärven ja Riihisalon alue kuuluu maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuihin Punelia-Kaartjärven kulttuurimaisemiin. Alue edustaa Hämeen järviylängön metsämaisemia parhaimmillaan. Kulttuurimaiseman kohokohtia ovat muun muassa Vojakkalan kylä ja maakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi luokiteltu Riihisalossa sijaitseva Salon kartano.

Selvitysalueella Riihisalossa sijaitseva Salon kartano on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi sen historiallisten, rakennushistoriallisten ja maisemallisten perusteiden puolesta. Salon kartano edustaa kartanokulttuuria ja kulttuurimaisemaa sen lisäksi, että sen historia asuinpaikkana ulottuu rautakauteen saakka. Salon kartano on muodostettu 1600-luvulla. Kartanon pitkä päärakennus on vanhimmilta osiltaan peräisin 1800-luvulta. Rakennus

MERKINTÖJEN SELITYKSET

- Selvitysalueen rajaus
- Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY)
- Natura2000-alue
- Luonnonsuojelualue
- Maakunnallisesti arvokas kulttuurimaisema
- Muinaisjäänös

ARVOKARTTA

Kaartjärven alueella yhdistyvät sekä luonto- että kulttuuriarvot. Kulttuurihistorian kerrostumat ulottuvat alueella katkeamattomana esihistoriaan saakka.

on laajennettu nykyiseen mittaansa 1850-luvulla. Rakennusta ympäröi laaja puisto ja talousrakennusten muodostama pihapiiri.

Salon kartano on vuoden 1993 inventoinnissa luokiteltu valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi eli RKY-kohteeksi. Vuoden 2009 päivitysinventoinneissa kohde poistettiin RKY-kohteiden joukosta. Alueella tehdyt uudistukset ovat vaikuttaneet sen kulttuuriympäristön arvoihin ja osa arvoista on uudistusten myötä menetetty. Riihisalo on kuitenkin maakunnallisten arvojen lisäksi myös paikallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö. (Vattulainen, 2024).

Vuonna 2005 laaditussa Lopen rakennusinventoinnissa Riihisalon alue oli luokiteltu paikallisesti KI luokkaan säilytettäväksi kohteeksi, jossa on erityisiä rakennushistoriallisia ja/tai historiallisia ja/tai maisemallista arvoa ja se nähtiin rakennuslainsäädännön nojalla suojeltavana rakennuksena/rakennusryhmänä/rakennettuna kokonaisuutena. Vuonna 2005 Salon kartanon tilakeskuksessa oli säilynyt vanhaa puistopuustoa ja vähintään 12 kartanon rakennuttamaa rakennusta. Pihapiirissä on ollut muun muassa kivinavetta, talli, hirsinen väentupa, kanala, paja, aitta ja kaivohuone. (Ahola, 2005).

Inventoinnissa ehdotetaan, että alueen kaavoituksessa käytettäisiin suojelumerkintöjä ja -määräyksiä, mahdollisesti kehittämistavoitemerkintöjä ja erityisiä ohjauskeinoja. Rakennus- ja purkulupa-asioissa tulee inventoinnin mukaan pyytää lausunto asiantuntijaviranomaisilta tai ympäristökeskuksesta. (Ahola, 2005). Alueella on ainoastaan voimassa oleva maakuntakaava, jossa Riihisalo on merkitty kuulumaan maakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen. Salon kartano on lisäksi merkitty kaavaan pistemäisenä kohteena maakunnallisesti merkittäväksi kulttuuriympäristöksi. Suojelumerkintöjä ei kaavassa Riihisalon kohdalla ole. (Hämeen liitto, 2019).

Rakennusinventoinnin yhteydessä tehty luokittelu on valmistunut vuonna 2005 ja kuten inventoinnissa todetaan arvoluokittelut vanhenevat arvojen, tutkimustapojen ja ympäristön muutosten myötä. Tämän vuoksi on suositeltavaa päivittää kohteen arvoluokitus vastaamaan nykypäivän tilannetta.

Salon kartanon puistoinen piha-alue rajautuu etelässä Laukkakallion yksityismaiden luonnonsuojelualueeseen. Suojelualue on Kaartjärven rannalla kohoava laakea moreenipeitteinen kumpare, jossa on erotettavissa Yoldiameren muinaisranta. Alueen metsien ja maiseman luonteeseen on vaikuttanut karjan laiduntaminen. Alueen metsää on suositeltu hoidettavaksi puistomaisema tammia ja vaahteroita suosien. (Osara, 1989).

Riihisalosta reilun kilometrin päässä etelässä sijaitsee Maakylän - Räyskälän erityisten suojelutoimien SAC Natura2000-alue. Maakylän-Räyskälän alue edustaa harjuluontoa, johon kuuluvat myös luonnontilaiset keidassuot, harjujärvet, suppalammet ja humuspitoiset järvet. Harjujakso on osa III Salpauselkää. Maakylän-Räyskälän harjujakso kuuluu myös harjijensuojeluohjelmaan ja on myös tärkeää pohjaveden muodostumisaluetta. (ELY, 2023).

Riihisalon alueella on useita muinaisjäännöksiä. Yksi niistä on Salon kartanon mailta löydetty rautakautinen polttokalmisto. Tämän työn puitteissa ei perehdytä tarkemmin alueen muinaisjäännöksiin, vaan niistä on valmistumassa oma selvityksensä syksyn 2024 aikana.

Vojakkalan kylä on valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö eli RKY-kohde. Kylä on tyypillinen esimerkki etelähämäläisestä talonpoikaisesta ryhmäkylästä.

Salon kartano on luokiteltu maakunnallisesti ja paikallisesti arvokkaaksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi sen historiallisten, rakennushistoriallisten ja maisemallisten perusteiden puolesta. Salon kartano edustaa kartanokulttuuria ja kulttuurimaisemaa. Vuoden 2005 inventoinnin jälkeen kartanoa ja kartanon pihapiiriä on kuitenkin muokattu ja remontoitu. Tontille on myös rakennettu uudisrakennuksia.

Maakunnallisesti arvokkaaksi luokiteltuun Punelia-Kaartjärven kulttuurimaisemiin kuuluu kulttuurimaisemien lisäksi myös erämaamaisemia, joihin kuuluu järviylängölle tyypilliset vesistömaisemat ja metsät.

3. SUOSITUKSET

3.1 Suositukset maisemallisten arvojen säilyttämiseksi

Hämeen liiton laatimassa maakuntakaavassa 2040 Riihisalon alue on merkitty matkailupalveluiden alueeksi ja alueellisesti kuulumaan luontomatkailun kehittämisen kohdealueeseen. Selvitysalueen vetovoimatekijöitä matkailun ja virkistyskannalta ovat monet alueen maisemalliset arvot kuten veden läheisyys sekä järvelle ja kartanon pihapiiriin aukeavat näkymät ja alueen puistomaisuus.

Tämä maisemaselvitys ei sisällä Salon kartanon alueen puisto- tai puutarha-historiallistaselvitystä eikä tämän työn puitteissa ole inventoitu Riihisalon kulttuurihistoriallisia arvoja. Riihisalon kulttuurihistoriallisten erityispiirteiden säilyttäminen ja maisemassa esille nostaminen kuitenkin todennäköisesti vahvistaisi alueen omaleimaisuutta ja imagoa.

Maisemalliselta kannalta Riihisalon alueen puistomaisuus, kartanon pihapiiri ja rantavyöhyke ovat herkkiä alueita ja niiden maiseman muutoksen sietokyky on muita alueita heikompi. Nämä alueet ovat myös Riihisalon identiteetin kannalta tärkeitä. Osa maisemallisesti herkistä kohteista tarvitsee ympärileen suojavyöhykkeen päästäkseen oikeuksiinsa.

Kartanon pihapiiri, alueen puistomaisuus ja ranta-alueen yhtenäisyys tulee huomioida uudisrakennusten sijoittelun ja tyylin suhteen. Uuden rakennuskannan tulisi liittyä luontevasti jo olemassa olevaan rakennuskantaan ja mahdollisesti antaa riittävästi tilaa kartanon pihapiirille ja vanhalle rakennuskannalle, jotta sen mahdolliset arvot pääsisivät oikeuksiinsa. Uusi rakentaminen tulee sovittaa alueella vallitsevaan rakennustyyliin.

Sekä järveltä aukeavien näkymien että kartanon päärakennuksen maamerkkimäisyyden kannalta on tärkeää, että uusi rakentaminen noudattelee alueen olemassa olevaa topografiaa. Rantavyöhykkeeseen sijoitettavien uusien majoitusrakennusten tulisi sijoittua riittävän etäälle varsinaisesta rantaviivasta niin, että rannan silhuetti ja ilme ei muutu liian avoimeksi. Sen vuoksi suositellaan, että rantavyöhykkeellä säilytettäisiin olemassa olevaa puustoa. Maastonmuodot on syytä ottaa huomioon myös mahdollisten uusien reitien tai teiden linjauksissa. Lisäksi erityistä huomiota tulisi kiinnittää uuden rakenteen synnyttämiin näkymiin sekä uuden rakenteen ja kartanomiljöön väliseen rajapintaan.

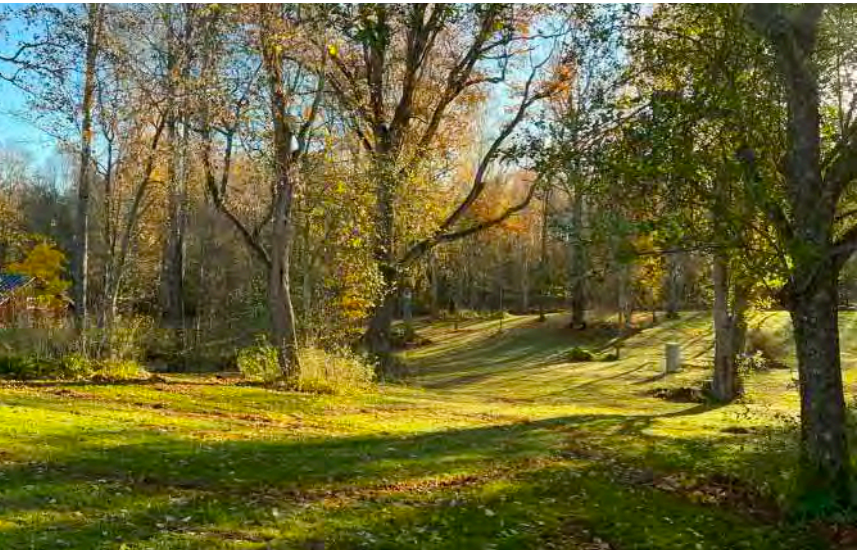
Merkittävien näkymien säilyttäminen tai vahvistaminen helpottaa alueella liikkumista ja orientoitumista sekä vahvistaa alueen identiteettiä. Myös alueella kasvavat merkittävät puuryhmät ja yksittäiset maisemapuut toimivat alueen maamerkkeinä ja identiteettitekijöinä.

Vanhan maantien varressa kartanon sisääntuloväylällä on komea vanha yksittäinen maisemapuu. Toisella puolella tietä näkymiä rajaa puurivi ja kiviaita.

Lähellä rantaa kallion päällä kasvava mäntyryhmä erottuu maisemassa.

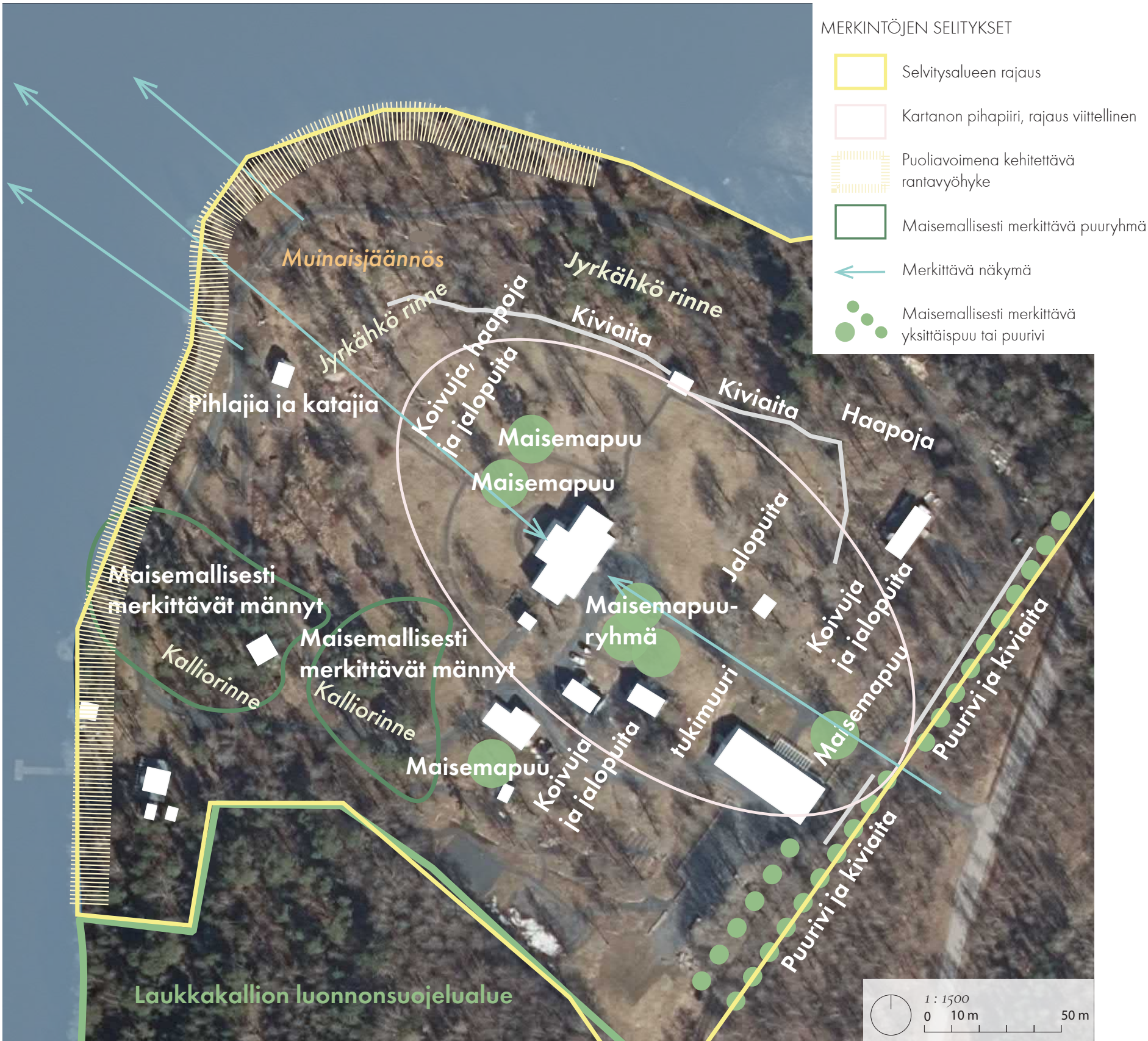
Alueen puoliavoin puistomainen luonne suositellaan säilyttämään ja kehittämään sitä tulevaisuudessa istuttamalla uusia jalopuun taimia yksittäisiksi maisemapuiksi tai puuryhmiksi.

Uusien rakennusten sijoittelussa ja tyyliä tulee huomioida olemassa oleva rakennuskanta ja niiden mahdollisesti ympärilleen tarvitsema tila, jotta ne pääsevät oikeuksiinsa.

3.2 Suositukset kartalla

- Kartanon pihapiirin, rantavyöhykkeen ja alueen topografian huomioiminen uusien rakennusten sijoittelussa.
- Rannassa on suositeltavaa säilyttää puustoa, jotta mahdollisesti lähelle rantaa tulevat uudet vapaa-ajan rakennukset sulautuisivat paremmin puustoiseen rinteeseen ja rannan reunavyöhyke säilyisi yhtenäisenä. Rannassa kasvavat puut myös sitovat maaperää ja ehkäisevät aaltojen ja jään aiheuttamaa eroosiota.
- Maisemallisesti merkittävien yksittäispuiden säilyttäminen. Kartanon pihapiirissä suositetaan jalopuita.
- Puoliavoimen puistomaisen tilallisuuden vaaliminen. Uudet vapaa-ajan rakennukset suositellaan sijoittamaan olemassa olevan puuston lomaan. Tontilla suositetaan yksittäispuita ja puuryhmiä ja estetään umpeenkasvu ja vesakoituminen.
- Näkymälinjojen säilyttäminen:
 - o Näkymälinja sisääntulotieltä kohti kartanon päärakennusta suositellaan säilyttämään
 - o Puoliavoimen rantapuuston lomasta aukeavat näkymät järvelle suositellaan säilyttämään
 - o Kartanon päärakennuksen maamerkkimäinen olemus ja erottuminen maisemassa suositellaan säilyttämään, jolloin muut rakennukset eivät kilpaile esimerkiksi sijaintinsa, kerroskorkeutensa tai julkisivun värityksen suhteen kartanon päärakennuksen kanssa. Suositellaan, että uudet vapaa-ajan asunnot olisivat matalia yhden kerroksen korkuisia.
- Kartanon pihapiirin säilyttäminen eheänä kokonaisuutena, kuten mm. tilallisuuden ja säilyneiden historiallisten reittien säilyttäminen ja pihapiirin sisäisten näkymien vaaliminen. Mahdollisesti myös kartanon edustan puurivien säilyttäminen ja uudistaminen täydennysistutusten avulla. Suositellaan kartanoalueen tarkempaa inventointia.
- Suositellaan avokallioiden ja kallioisten rinteiden säilyttämistä ja louhinnan välttämistä.
- Suositellaan mahdollisuuksien mukaan kivikoiden, metsänpohjan ja olemassa olevan aluskasvillisuuden ja maaperän säilyttämistä.

KARTTA: Riihisalon alueelta tehtyjä havaintoja maastokäynnin pohjalta

Sivu

(Maanmittauslaitos Historialliset ilmakuvat)

Salon kartano vuonna 1951. Kartanon toiminnallinen piha on sijoittunut päärakennuksen kaakkoispuolelle. Järven suuntaan piha on ollut hyvin avoin.

LÄHTEET

Ahola, T. 2005. Rakennusinventointi – Loppi. Hämeen ympäristökeskuksen moniste 100/2005. Hämeen ympäristökeskus, Lopen kunta 2005.

Aaltonen, M. 2003. Kaartjärven suojeluyhdistys ry 30v. juhlaulkaisu, Saatavilla: <https://asiakas.kotisivukone.com/files/kaartjarvi.fi.julkaisee.fi/Tiedostot/Kaartjarvi30v/kaartjarvensuojeluyhdistysry30v.pdf>

ELY-keskus. 2023. Maakylän-Räyskälän alue, saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/suojelu-ennallistaminen-ja-luonnonhoito/natura-2000-alueet/maakylan-rayskalan-alue>

Hämeen liitto. 2019. Hämeen maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt. Saatavilla: <https://hameenliitto.fi/content/uploads/2021/08/Hameen-maakunnallisesti-arvokkaat-rakennetut-kulttuuriymparistot-selvitys-1.pdf>

Koski, K. 2011. Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet – Ehdotus Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi. Hämeen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2011. Hämeen ELY-keskus. Saatavilla: <https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/HAM-raportti-valtakunnalliset.pdf>

Koski, K. & Hirvonen, A. 2016. Kanta-Hämeen maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi. ProAgria Etelä-Suomi ry / Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset. Julkaisija: Hämeenliitto. Saatavilla: https://www.hameenlinna.fi/wp-content/uploads/2019/03/kh_maakunnallisesti_arvokkaat_maisemat_raportti_04112016.pdf

Museovirasto. 2009. RKY-kohteet. Saatavilla: <https://www.rky.fi/>

Osara, M. 1989. Luonnonsuojelulain nojalla vuosina 1978–1984 rauhoitetut luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit. Ympäristöministeriö. Sarja B 20 1989.

Putkonen, L., Ojanen, E., Heikurinen-Montell T., Seppänen, M., Forsius, J. 2003. Rakennettu Häme. Hämeenliitto ja Rakennustieto Oy. Hämeenlinna.

Ruohonen, J. n.d. Salonkylän esihistoria- vuosituhannet vesistöjen varrella. Saatavilla: https://www.academia.edu/1776123/Salonkyl%C3%A4n_esihistoria_Vuosituhanneet_vesireittien_varrella

Ympäristöministeriö ja SYKE. 2021. Kanta-Häme Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet VAMA 2021. Saatavilla: https://www.ymparisto.fi/sites/default/files/documents/Kanta-H%C3%A4meen%20maisema-alueet_2_0.pdf

KUVALÄHTEET

Valokuvat Aino Landscaping Oy, jollei kuvan yhteydessä toisin mainita.

HISTORIAALLISET ILMAKUVAT:

Ilmakuvat 1951 ja 2004, Historialliset ilmakuvat, Maanmittauslaitoksen avoin tietoaaineisto

Ilmakuva 2021, Maanmittauslaitoksen ortokuvat, Maanmittauslaitoksen avoin tietoaaineisto

KARTAT:

Kartat ovat Aino Landscaping Oy:n laatimia, jollei kartan yhteydessä toisin mainita. Karttojen pohjatietomateriaalina on hyödynnetty avoimeen tietoaaineistoon kuuluvia aineistoja.

PAIKKATIETO LÄHTEET:

Raportissa esitetyissä kartoissa on hyödynnetty seuraavia avoimeen tietoaaineistoon kuuluvia Maanmittauslaitoksen aineistoja:

Hallinnolliset aluejaot (vektori) 01/2024

Korkeusvyöhykkeet (rasteri) 10/2015

Korkeusmalli 2 m (rasteri) 2020

Maanmittauslaitoksen ilmakuva 2021

Maastotietokanta (vektori) 2022

Rinnevarjoste (korkeusmalli) 2020

Raportissa esitetyissä kartoissa on hyödynnetty seuraavia avoimeen tietoaaineistoon kuuluvia Geologian tutkimuskeskuksen aineistoja:

Maaperä 1:20 000 / 1:50 000 Luotu 2014, viimeisin muokkaus 06/2020

HISTORIAALLISET KARTAT:

1. Pitäjänkartasto 1840, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) "Geograf karta öfver Loppis socken", Kansallisarkisto: https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2382910588 / Viitattu 24.10.2024
2. Senaatinkartasto 1870, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma) - XII 26 [Loppi], jakso 1: Vojakkala, Topeno, Salonkylä; Kansallisarkisto: <https://astia.narc.fi/uusiastia/viewer/?fileId=5978763970&aineistoid=2388252462> / Viitattu 24.10.2024
3. Peruskartta 1960, Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat, avoin tietoaaineisto, saatavilla: <https://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>
4. Peruskartta 1987, Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat, avoin tietoaaineisto, saatavilla: <https://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>
5. Maastokartta nykytilanne, Maanmittauslaitos: Maastokartta (rasteri) 2022

KAAVA-AINEISTO:

Hämeen liitto, 2019 voimaan tullut Maakuntakaava 2040, Aineisto saatavilla: <https://hameenliitto.fi/alueidenkaytto-ja-saavutettavuus/aluesuunnittelu/maakuntakaava-2040/>

Lopen karttapalvelu, Saatavilla: <https://loppi.karttatiimi.fi/> Viitattu 22.10.2024.

HENKILÖKOHTAISET TIEDONANNOT:

Vattulainen, S. 2024. Kaartjärven Riihisalon maisemaselvitykseen lähtötietoja Sähköpostiviesti. 6.11.2024. Vastaanottaja A. Pöllänen. Riihisalon aiemmin tunnistetut kulttuuriympäristön arvot.

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

LUONTOSELVITYS

Loppi

Riihisalo

14.10.2024

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

Padasjoki

puh. 040 757 6122

miljoosuunnitteluhk@gmail.com

www.miljoosuunnittelu.fi

Sisällysluettelo

.....	1
Johdanto.....	3
Selvitysalue.....	3
Esiselvitys.....	4
Selvitysmenetelmät.....	6
Havainnot.....	6
Alueen yleiskuvaus.....	6
Luontotyytit.....	8
Kostea keskiravinteinen lehto.....	8
Lehtomainen kangas.....	10
Muut alueet.....	11
Pihapiiri/rakennettu ympäristö.....	11
Liito-oravan ja viitasammakon potentiaalisten.....	13
elinympäristöjen arviointi.....	13
Liito-orava.....	13
Viitasammakko.....	14
Selvityksen epävarmuustekijät.....	16
Yhteenveto ja suositukset.....	17
Lähteet ja kirjallisuus.....	18
.....	19

Kannen kuva: Selvitysalue ilmakuvassa rajattuna sinisellä.

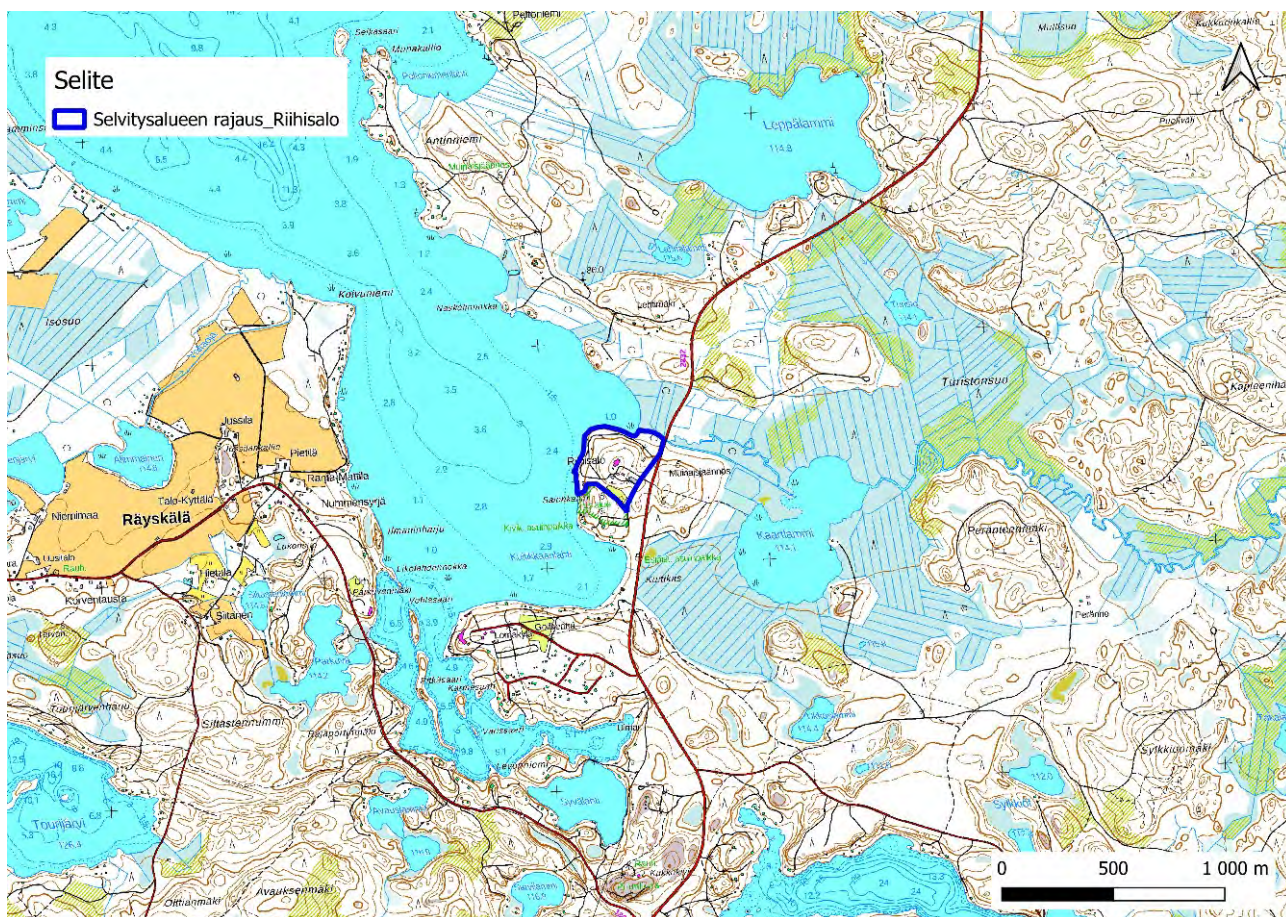
(Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024)

Johdanto

Tässä Lopen Riihisalon alueelle laaditussa luontoselvityksessä selvitettäviä luontoarvoja ovat luonnonsuojelu-, metsä-, ja vesilain mukaan suojeltavat, luontotyyppien uhanalaisuusarviointin (LuTU 2018) mukaiset uhanalaiset ja muut huomionarvoiset luontotyytit ja elinympäristöt. Lisäksi tarkastellaan EU:n luontodirektiivin tiukan suojelun piiriin kuuluvien lajien osalta liito-oravan ja viitasammakon potentiaalisia elinympäristöjä.

Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Lopen Riihisalon alueella ja rajoittuu Kaartjärven rantaan. Selvitysalueen pinta-ala on noin 9 ha. (KUVA 1).

KUVA 1. Selvitysalueen sijainti merkittynä sinisellä. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

Esiselvitys

Alueelle tehtiin Suomen Lajitietokeskuksen Laji.fi-portaalissa aineistopyyntö käyttörajoitetusta aineistosta 30.9.2024. Aineistopyyntö tehtiin selvitysaluetta laajemmalle, myös mahdolliseksi vaikutusalueeksi arvioidulle alueelle. Aineistossa varsinaiselle selvitysalueelle ei kohdistunut yhtään lajihavaintoa. Selvitysalueen ulkopuolella, mutta mahdolliseksi vaikutusalueeksi arvioidulla alueella oli havainnot uhanalaisista perhoslajeista vuodelta 1993 ruskopikkumittarista (*Eupithecia sinuosaria*), pajumittarista (*Macaria loricaria*), sumuvirnayökkösestä (*Lygephila viciae*) ja haapakiitäjistä (*Laothoe amurensis*). Havaintopaikkojen tarkkuudeksi oli ilmoitettu 1000 m. Lisäksi selvitysalueen ulkopuolella, mutta mahdolliseksi vaikutusalueeksi arvioidulla alueella oli havaintoja lintudirektiivin I-liitteen tärkeisiin lajeihin kuuluvasta viirupöllöstä (*Strix uralensis*). Viirupöllöä koskevien havaintojen tarkka sijainti kuuluu sensitiivisen lajitiedon piiriin. Näin ollen sijainti ilmoitetaan julkisesti vain karkeistettuna. Havaintojen karkeistustaso oli 10 ja 100 km. Tuorein havainnoista oli vuodelta 2021.

Alueen vanhoja karttoja tarkasteltiin Vanhatkartat.fi -sivustolla. Vanhoista kartoista on nähtävillä esimerkiksi alueella ennen sijainneet pellot ja niityt, jotka osaltaan selittävät alueen nykyisiä luonnonolosuhteita. (KUVAT 2 ja 3).

KUVA 2. Selvitysaluetta (Salon alue) vuoden 1870 kartalla. (Kartta: Vanhatkartat.fi, Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat).

KUVA 3. Selvitysaluetta (Salon alue) vuoden 1967 kartalla. (Kartta: Vanhatkartat.fi, Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat).

Selvitysalue rajoittui eteläosastaan Laukkakallion luonnonsuojelualueeseen. *Luonnonsuojelulain* nojalla vuosina 1978-1984 rauhoitetut luonnonsuojelualueet ja luonnonmuistomerkit -julkaisussa (Osara, Matti 1989) luonnonsuojelualueutta kuvataan seuraavasti:

Alue on Kaartjärven rannalla kohoava laakea moreenipeitteinen kumpare, jossa on erotettavissa Yoldiameren muinaisranta. Alueen metsien ja maiseman luonteeseen on vaikuttanut karjan laiduntaminen. Mustikka- ja käenkaali-oravanmarjatyyppin metsät kiertävät alueen itä- ja pohjoislaitaa. Ylispuina kuvioilla on vanhoja mäntyjä. Alikasvoksena on runsaasti lehtipuita. Pensaskerroksessa on kasvamassa tiheä vaahteroiden ja tammien taimisto sekä paatsamaa, taikinamarjaa, herukoita ja koiranheittä. Jyrkästi järveen viettävä kalliorinne alueen länsilaidassa on jäkälän ja kalliosammalten peittämää. Kivikkoalvejuuri, karvakiviyrtti ja haurasloikko kasvavat rinteiden koloissa. Rantavyöhyke on koivuvaltaista lehtimetsää. --

Luonnonsuojelualueella sijaitsee myös luonnonmuistomerkki: kuusi, 1983.

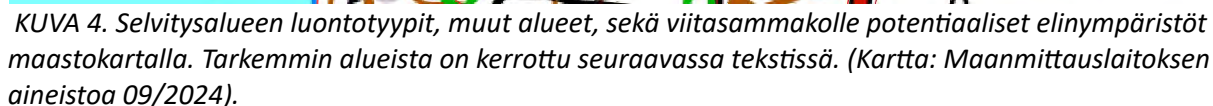
Alueen noin kolmen tunnin kestoinen maastotarkastelu tehtiin 1.10.2024 luontokartoittaja (EAT), miljöösuunnittelija (ins. AMK) Henna Koskisen toimesta. Tarkastelu tehtiin jalkaisin.

Alueen yleiskuvaus

Selvitysalue sijoittui Kaartjärven itärannalle. Selvitysalue oli pääosin pihapiiriä. Eteläosastaan selvitysalue rajoittui luonnonsuojelualueeseen (ks. *Esiselvitys, Laukkakallion luonnonsuojelualue s. 5*). Pohjoisosastaan selvitysalue rajoittui Kaartjokeen.

Selvitysalueen ranta oli suurimmilta osin pihapiirin käytössä. Rannan vesikasvillisuus oli pääosin vähäistä. Runsaammin vesikasvillisuutta esiintyi lähinnä Kaartjoen ja Kaartjärven liittymäkohdan ympäristössä. (KUVAT 10 JA 15).

Selvitysalueen luontotyytit, muut alueet, sekä viitasammakolle potentiaaliset elinympäristöt on esitetty seuraavilla kartoilla (*KUVAT 4-5*). Liito-oravalle erityisen hyvin soveltuvaa elinympäristöä ei alueella arvioitu olevan. Tarkemmin alueista ja arvioista on kerrottu tekstissä karttojen jälkeen.

KUVA 5. Selvitysalueen luontotyytit, muut alueet, sekä viitasammakolle potentiaaliset elinympäristöt ilmakuvassa. Tarkemmin alueista on kerrottu seuraavassa tekstissä. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

Luontotyytit

Kostea keskiravinteinen lehto

Alueen kuvaus:

Valtapuuston muodostivat koivu, harmaaleppä ja tervaleppä. Myös vaahteraa ja haapaa esiintyi, sekä joitain kuusia. Niukahkon pensaskerroksen lajeihin kuuluivat lehtotuomi, mustaherukka, mesiangervo ja vadelma. Kenttäkerroksessa havaittiin isonokkonen, vuohenputki, metsäkorte, soreahiirenporras ja viitakastikka. Kaartjoen suulla esiintyi runsaasti järviruokoa. Sammalista tavattiin etenkin palmusammalta ja okarahkasammalta. Lisäksi alueella havaittiin runsaasti jättipalsamia (*Impatiens glandulifera*). Jättipalsami valtaa tilaa alkuperäislajistolta ja on luokiteltu haitalliseksi vieraslajiksi. (KUVAT 6-7).

Luontotyypin uhanalaisuusluokitus (LuTU 2018):

Silmälläpidettävät (NT)

Kohteen edustavuus:

Ei edusta uhanalaisuusarvioinnin (LuTU 2018) mukaista luontotyyppiä erityisen hyvin. Vaikkakin vanhaa puustoa ja jonkin verran lahoppua esiintyi, oli alueen luonnontila heikentynyt kulttuurivaikutteisuuden vuoksi; alueella on vanhojen kartta-aineistojen mukaan sijainnut peltoa (ks. KUVA 2. Vuoden 1870 kartta). Myöhemmissä vaiheissa alue on ollut niittyä ja todennäköisesti laidunkäytössä (ks. KUVA 3. Vuoden 1967 kartta). Maastokäynnin aikaan 1.10.2024 alueella kasvoi myös runsaasti haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltua jättipalsamia (KUVA 6).

KUVA 6. Selvitysalueen lehtoa. Etualalla vaaleanpunaisin kukkivaa jättipalsamia. Laji valtaa alkuperäislajistolta kasvualaa ja se on luokiteltu haitalliseksi vieraslajiksi.

KUVA 7. Kaartjoki, johon lehto sekä selvitysalue rajoittui pohjoisessa.

Lehtomainen kangas

Alueen kuvaus:

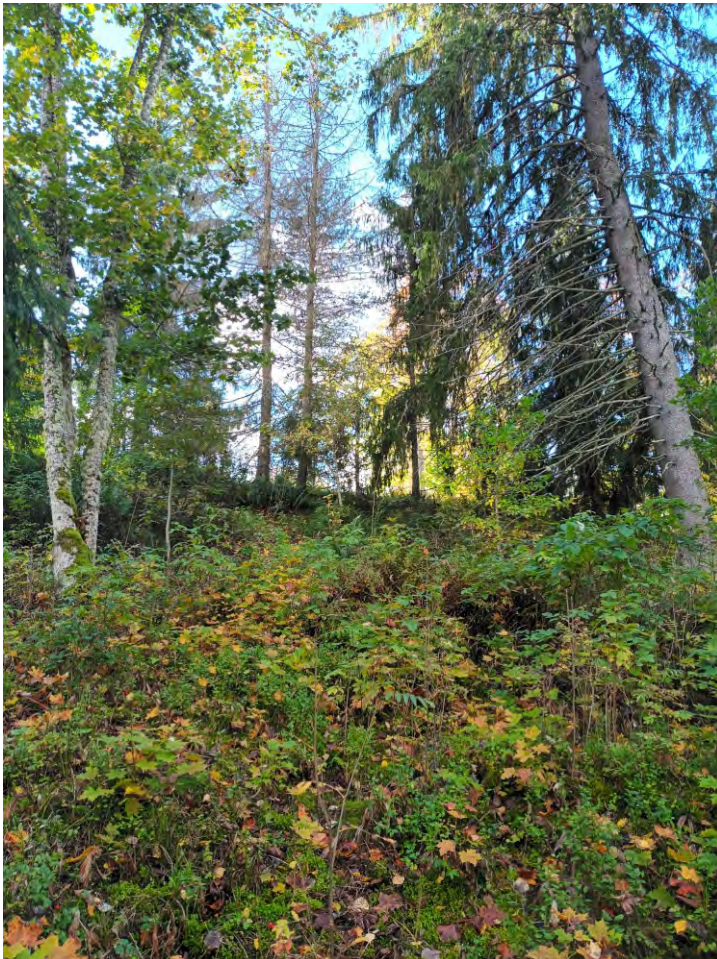
Alue sijoittui pihapiirin laitamille ja oli puustoltaan puistomaisen harvaa. Puustoon kuuluivat kuusi, haapa, vaahtera, pihlaja, mänty ja koivu. Pensaskerrokseen kuuluivat vadelma, taikinamarja ja kataja. Paikoin heinittyneen kenttäkerroksen lajeja olivat myös mustikka, kivikkoalvejuuri, ahomansikka, lillukka, metsäkurjenpolvi ja vuohenputki. Sammalista tavattiin etenkin metsäliekosammalta. (KUVA 8).

Luontotyyppin uhanalaisuusluokitus (LuTU 2018):

Vaarantunut (VU)

Kohteen edustavuus:

Ei edusta uhanalaisuusarvioinnin (LuTU 2018) mukaista luontotyyppiä erityisen hyvin. Alueen luonnontila heikentynyt kulttuurivaikutuksen vuoksi; sijoittuu pihapiirin laitamille. Alueen yleisilme puistomainen. (KUVA 8).

KUVA 8. Selvitysalueen lehtomaista kangasta.

Muut alueet

Pihapiiri/rakennettu ympäristö

Alueen kuvaus:

Pääosin nurmialuetta, mutta myös kallioisia alueita. Alueen yleisilme puistomainen. Puustoon kuuluivat koivu, vaahtera, lehmus, raita ja saarni. Kallioisilla alueilla valtapuuna esiintyi mänty, ja muuhun kasvillisuuteen kuuluivat sammalten ja heinien lisäksi muun muassa kataja, mustikka ja sananjalka. (KUVAT 9-11).

KUVA 9. Pihapiirin/rakennetun ympäristön puistomaista nurmialuetta.

KUVA 10. Pihapiirin/rakennetun ympäristön rantaa.

KUVA 11. Pihapiirin/rakennetun ympäristön kallioisia alueita.

Liito-oravan ja viitasammakon potentiaalisten elinympäristöjen arviointi

Liito-orava

Liito-orava (*Pteromys volans*) on Suomen vuoden 2019 uhanalaisuusarvioinnissa luokiteltu vaarantuneeksi lajiksi (VU). Liito-orava on EU:n luontodirektiivin tiukan suojelun piiriin kuuluva laji, jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla kielletty. Laji on myös luonnonsuojelulailla rauhoitettu.

Liito-oravan esiintymisen arvioitiin olevan selvitysalueella epätodennäköistä. Alueelle oli laajalti metsäisiä yhteyksiä, lehtipuuvaltaisena alueena ravintoa olisi saatavilla ja joitain kolopuiksikin sopivia järeitä haapoja esiintyi, mutta liito-oravan elinympäristövaatimuksiin kuuluvia suojapuustona toimivia kuusia oli alueella niukasti. (KUVA 12).

KUVA 12. Kaartjokeen rajoittuvaa lehtometsää. Etualalla järeämpää, liito-oravankin kolopuiksi soveltuvaa puustoa. Liito-oravalle tarpeellinen kuusista koostuva suojapuusto oli kuitenkin koko selvitysalueella vähäistä. Näin ollen selvitysalueen arvioitiin olevan epätodennäköistä liito-oravan elinympäristöä.

Viitasammakko

Viitasammakon (*Rana arvalis*) elinympäristöjä ovat suot, vesistöjen rannat, lammikot, ojat, kosteikot, rantaluhdet, sekä kosteat niityt ja metsät. Laji elää sekä vesi- että maaympäristössä. Kutu tapahtuu keväällä vedessä, jonka jälkeen sammakot nousevat maalle ja viettävät kesän maaympäristössä. Syys-lokakuussa ne palaavat vesistöihin talvehtimaan. Talven viitasammakko viettää nykytiedon mukaan horroksessa vesialueiden pohjamutaan kaivautuneena ja mahdollisesti myös maakoloissa. Viitasammakko on EU:n luontodirektiivin tiukan suojelun piiriin kuuluva laji, jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulla kielletty. Laji on myös luonnonsuojelulla rauhoitettu.

Viitasammakon lisääntymiseen soveltuvia alueita arvioitiin sijaitsevan selvitysalueen koillisosassa Kaartjoen rantavyöhykkeellä sekä joen ja Kaartjärven liittymiskohdassa (KUVAT 14-15). Alueet on esitetty kartalla vaaleanpunaisella viivarasterilla kuvassa 13.

KUVA 13. Viitasammakon lisääntymiseen soveltuviksi arvioidut potentiaaliset elinympäristöt merkittynä vaaleanpunaisella viivarasterilla. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

KUVA 14. Viitasammakolle potentiaalista elinympäristöä lähellä Kaartjokea. Taustalla Rautakoskentie.

KUVA 15. Viitasammakolle potentiaalista elinympäristöä Kaartjoen ruovikkoisella suulla.

Selvityksen epävarmuustekijät

Luontoselvitys pitää aina sisällään epävarmuustekijöitä, jotka liittyvät muun muassa luonnossa tapahtuvaan vaihteluun. Kasvillisuuteen perustuvassa selvityksessä epävarmuustekijät liittyvät putkilokasvien eriaikaiseen kukintaan; kasvien, jotka eivät maastotarkasteluhetkellä ole kehityksessä riittävän pitkällä, tai joiden kukinta on jo mennyt, tunnistus on epävarmempi kuin kukinnan aikaan.

KUVA 15. Viitasammakolle potentiaalisiksi arvioitua elinympäristöt (vaaleanpunainen viivarasteri). Mikäli viivarasterilla merkityille alueille tai niiden välittömään läheisyyteen suunnitellaan maankäytön muutoksia, tulisi viitasammakon esiintyminen alueella kartoittaa. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

Lähteet ja kirjallisuus

KUVAT 2-3. Kartta: Vanhatkartat.fi, Maanmittauslaitoksen vanhat painetut kartat.

Muut kartat: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024

Kannen kuva: Selvitysalue ilmakuvassa rajattuna sinisellä.
(Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024)

Valokuvat: Henna Koskinen 1.10.2024.

Luonnonsuojeluasetus. 31.11.2023/1066

Ympäristöministeriö. 14.12.2023

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20231066>

Luonnonsuojelulaki. 5.1.2023/9 muutoksineen.

Ympäristöministeriö. 1.6.2023.

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009>

Mäkelä, K. ja Salo, P. 2023. **Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle.** 2. Korjattu painos. Suomen ympäristökeskus SYKE. 374 s.

Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-5640-3>

Metsälaki. 12.12.1996/1093 muutoksineen

Maa- ja metsätalousministeriö. 1.1.1997

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961093>

Vesilaki. 27.5.2011/587 muutoksineen

Oikeusministeriö. 1.1.2012

Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110587>

Luontotyyppien punaisen kirjan verkkopalvelu. Suomen ympäristökeskus SYKE. Saatavilla: www.luontotyyppienuhanalaisuus.fi

Suomen Lajitietokeskus

Saatavilla: www.laji.fi

Hotanen, J-P., Nousiainen, H., Mäkipää, R., Reinikainen, A., ja Tonteri, T. 2013.

Metsätyypit – opas kasvupaikkojen luokitteluun. 2. p. Metsäkustannus. 192 s.

Hotanen, J-P., Laine, J., Nousiainen, H., Penttilä, T., Saarinen, M. 2012.

Suotyypit ja turvekankaat -opas kasvupaikkojen tunnistamiseen. Kariston Kirjapaino Oy.

Ympäristöhallinnon verkkopalvelu. **Luontodirektiivin lajiesittelyt.**

Saatavilla: <https://www.ymparisto.fi/fi/luonto-vesistot-ja-meri/luonnon-monimuotoisuus/lajienmonimuotoisuus/luontodirektiivin-lajit/luontodirektiivin-lajiesittelyt>

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

Padasjoki
puh. 040 757 6122
miljoosuunnitteluhk@gmail.com
www.miljoosuunnittelu.fi

Sudenkorentojen potentiaalisten elinympäristöjen arviointi

4.9.2025

Tämän selvityksen tarkoituksena on kartoittaa, sijoittuuko Lopella sijaitsevan Riihisalon alueelle (kiinteistötunnus 433-411-1-542) sudenkorennoille potentiaalisia elinympäristöjä. Suomessa esiintyvistä sudenkorentolajeista luontodirektiivin tiukan suojelun piiriin kuuluvat

idänkirsikorento (*Sympecma paedisca*),
viherukonkorento (*Aeshna viridis*),
kirjojokikorento (*Ophiogomphus cecilia*),
sirolampikorento (*Leucorrhinia albifrons*),
lummelampikorento (*Leucorrhinia caudalis*) ja
täplälampikorento (*Leucorrhinia pectoralis*).

Luontodirektiivin tiukan suojelun piiriin kuuluvien lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on luonnonsuojelulailla kielletty. Lisääntymis- ja levähdyspaikoilla tarkoitetaan lajin elinkierron kannalta oleellisia paikkoja, joilla on merkitystä lajin suojelun kannalta. Näitä ovat lisääntymiseen ja ravinnonhakuun käytettävät alueet, sekä talvehtimis- ja suojapaikat.

Kaikki Suomessa esiintyvät sudenkorentolajit elävät toukkina vedessä ja aikuisinakin elävät ja lisääntyvät vesien äärellä. Sudenkorentojen esiintymisalueilla lain tarkoittamiin lisääntymis- ja levähdyspaikkoihin kuuluvat yleistäen vesi- ja ranta-alueet joilla on kasvillisuutta, sekä näitä ympäröivä suojaava kasvillisuusalue puustoineen. Kirjojokikorennon osalta alue kattaa lisäksi virtavedet. Kauempana lisääntymisalueista sijaitsevat, esimerkiksi ravinnonhankintaan käytettävät alueet ovat vaikeita yksiselitteisesti määrittää.

Edellä mainitut lajit ovat luonnonsuojelulailla rauhoitettuja. Rauhoitettuja lajeja koskee luonnonsuojelulain 70 §, jonka mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden:

- 1) tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;
- 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen; ja
- 3) yksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsä elämänkierron kannalta tärkeillä paikoilla. --

Sudenkorennoille potentiaalisia elinympäristöjä arvioitiin selvitysalueella sijaitsevan erityisesti Kaartjoen sekä sen ja Kaartjärven liittymiskohdan laajan ruovikon alueella. (KUVAT 2-3). Näiden lisäksi potentiaalseksi arvioitiin ruovikkoalue selvitysalueen luoteisosan niemessä, joskin niemi teki alueesta sudenkorennoille melko suojattoman. (KUVA 4.) Potentiaalisiksi sudenkorentojen elinympäristöiksi arvioidut alueet on esitetty kartalla vaaleanpunaisella viivoituksella kuvassa 1. Mikäli näille alueille suunnitellaan muuttavia toimia kuten ruoppauksia, kaivuita, vedenkulun muuttamista taikka vesi- tai rantakasvillisuuden tai suojapuuston poistoa, tulisi sudenkorentojen esiintyminen alueilla kartoittaa.

KUVA 1. Sudenkorennoille potentiaalisiksi elinympäristöiksi arvioidut alueet merkittynä vaaleanpunaisella viivoituksella. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 4/2025).

KUVA 2. Kaartjoen itäosaa. Sudenkorennoille potentiaalista elinympäristöä.

KUVA 3. Ruovikkoa Kaartjoen ja Kaartjärven liittymiskohdan ympäristössä. Sudenkorennoille potentiaalista elinympäristöä.

KUVA 4. Kaartjärven rantaa. Taustalla ruovikkoa selvitysalueen luoteisosan niemessä, jonka arvioitiin olevan potentiaalista elinympäristöä sudenkorennoille, joskin niemi tekee alueesta sudenkorennoille melko suojattoman.

Padasjoella 4.9.2025

Henna Koskinen

luontokartoittaja (EAT)

miljöosuunnittelija (ins. AMK)

Valokuvat: Henna Koskinen 2.9.2025

Ilmakuva: Maanmittauslaitoksen aineistoa 4/2025

Miljöosuunnittelu
Henna Koskinen

Padasjoki

puh. 040 757 6122

miljoosuunnitteluhk@gmail.com

www.miljoosuunnittelu.fi

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

VIITASAMMAKKOSELVITYS

Loppi

Riihisalo

5.5.2025

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

Padasjoki

puh. 040 757 6122

miljoosuunnitteluhk@gmail.com

www.miljoosuunnittelu.fi

Sisällysluettelo

Johdanto.....	3
Selvitysalue.....	3
Viitasammakon elinympäristöt.....	4
Viitasammakon uhanalaisuus ja lainsäädäntö.....	4
Esitietoselvitys.....	5
Selvitysmenetelmät ja havainnot.....	5
Selvityksen epävarmuustekijät.....	9
Yhteenveto.....	10
Lähteet ja kirjallisuus.....	11

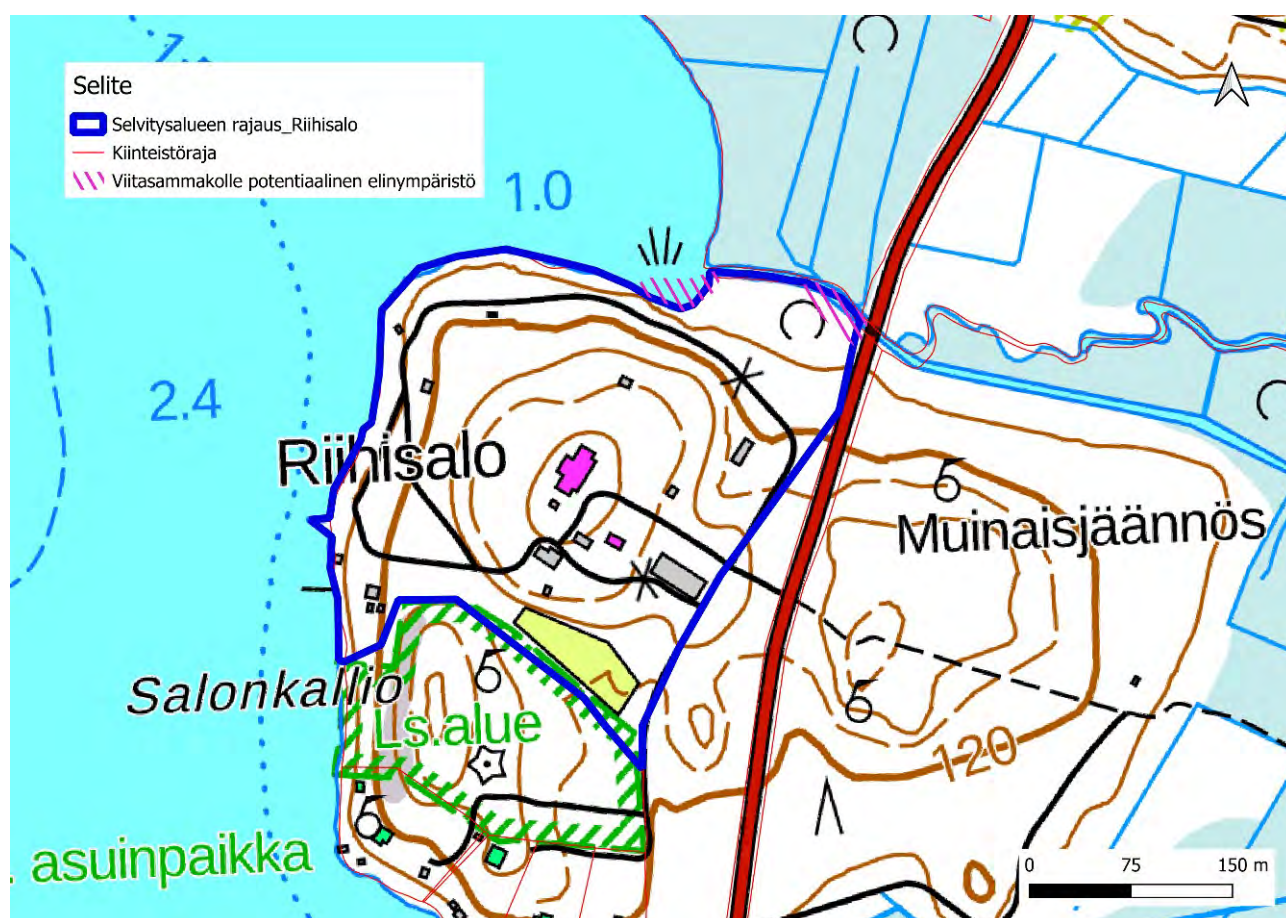
Kannen kuva: Selvitysalue ilmakuvassa rajattuna sinisellä.
(Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 04/2025)

Johdanto

Tämä selvitys keskittyy viitasammakon (*Rana arvalis*) esiintymisen kartoittamiseen. Selvitys keskittyy aiemman luontoselvityksen mukaisesti potentiaalisiksi viitasammakon elinympäristöiksi arvioituille alueille.

Selvitysalue

Selvitysalue sijaitsee Lopella Riihisalon alueella. Viitasammakon esiintymisen kartoitus kohdistettiin alueella potentiaalisiksi elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi) aiemmassa selvityksessä (14.10.2024 päivätty luontoselvitys, laatinut Miljösuunnittelu Henna Koskinen) arvioituille alueille, jotka on esitetty vaaleanpunaisella viivarasterilla kuvassa 1.

KUVA 1. Selvitysalueen sijainti merkittynä sinisellä. Viitasammakolle potentiaalisiksi elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi) arvioidut alueet merkittynä vaaleanpunaisella viivarasterilla. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

Viitasammakon elinympäristöt

Viitasammakon (*Rana arvalis*) elinympäristöjä ovat suot, vesistöjen rannat, lammikot, ojat, kosteikot, rantaluhdut, sekä kosteat niityt ja metsät. Laji elää sekä vesi- että maaympäristössä. Kutu tapahtuu keväällä vedessä, jonka jälkeen sammakot nousevat maalle ja viettävät kesän maaympäristössä. Syys-lokakuussa ne palaavat vesistöihin talvehtimaan. Talven viitasammakko viettää nykytiedon mukaan horroksessa vesialueiden pohjamutaan kaivautuneena ja mahdollisesti myös maakoloissa. Viitasammakko on nykytietämyksen mukaan varsin paikkauskollinen, eikä lähde kauaksi kutualueeltaan.

Viitasammakon uhanalaisuus ja lainsäädäntö

Viitasammakko (*Rana arvalis*) on Suomen vuoden 2019 uhanalaisuusarvioinnissa luokiteltu elinvoimaiseksi lajiksi (LC). Viitasammakko on luonnonsuojelulailla rauhoitettu. Luonnonsuojelulain 70 §:n mukaan kiellettyä on rauhoitettuihin eläinlajeihin kuuluvien yksilöiden:

- 1) tahallinen tappaminen tai pyydystäminen;
- 2) pesien sekä munien ja yksilöiden muiden kehitysasteiden ottaminen haltuun, siirtäminen toiseen paikkaan tai muu tahallinen vahingoittaminen; ja
- 3) yksilöiden tahallinen häiritseminen, erityisesti eläinten lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänsäkierron kannalta tärkeillä paikoilla. --

Viitasammakko kuuluu EU:n luontodirektiivin liitteessä IV a mainittuihin lajeihin. Luontodirektiivin liitteessä IV a mainitut eläinlajit ovat tiukkaa suojelua edellyttäviä eliölajeja. Kansallisesti suojelu on saatettu voimaan luonnonsuojelulaissa, jonka 78 §:n mukaan tiukan suojelun piiriin kuuluvien lajien lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kiellettyä.

Lajin esiintymispaikoilla lisääntymisalueiksi voidaan tulkita ne vesialueen osat, joissa soidintaminen ja kutu tapahtuu ja nuijapäät elävät. Kutualueilla ja niiden ympäristöissä sijaitsee myös levähdyspaikoiksi tulkittavia talvehtimispaikkoja. Näiden lisäksi viitasammakon elinpiiriin kuuluvat päivälepopaikoiksi ja ravinnonhakuun soveltuvat alueet kasvillisuuden suojissa edellä mainittujen alueiden läheisyydessä.

Esitietoselvitys

Aluetta koskien tehtiin Suomen Lajitietokeskuksen Laji.fi-portaalissa lajihavaintojen tarkastelu 22.4.2025. Aineistopyyntö tehtiin selvitysaluetta laajemmalle, myös mahdolliseksi vaikutusalueeksi arvioidulle alueelle. Aineistossa alueelle ei kohdistunut yhtään havaintoa viitasammakosta.

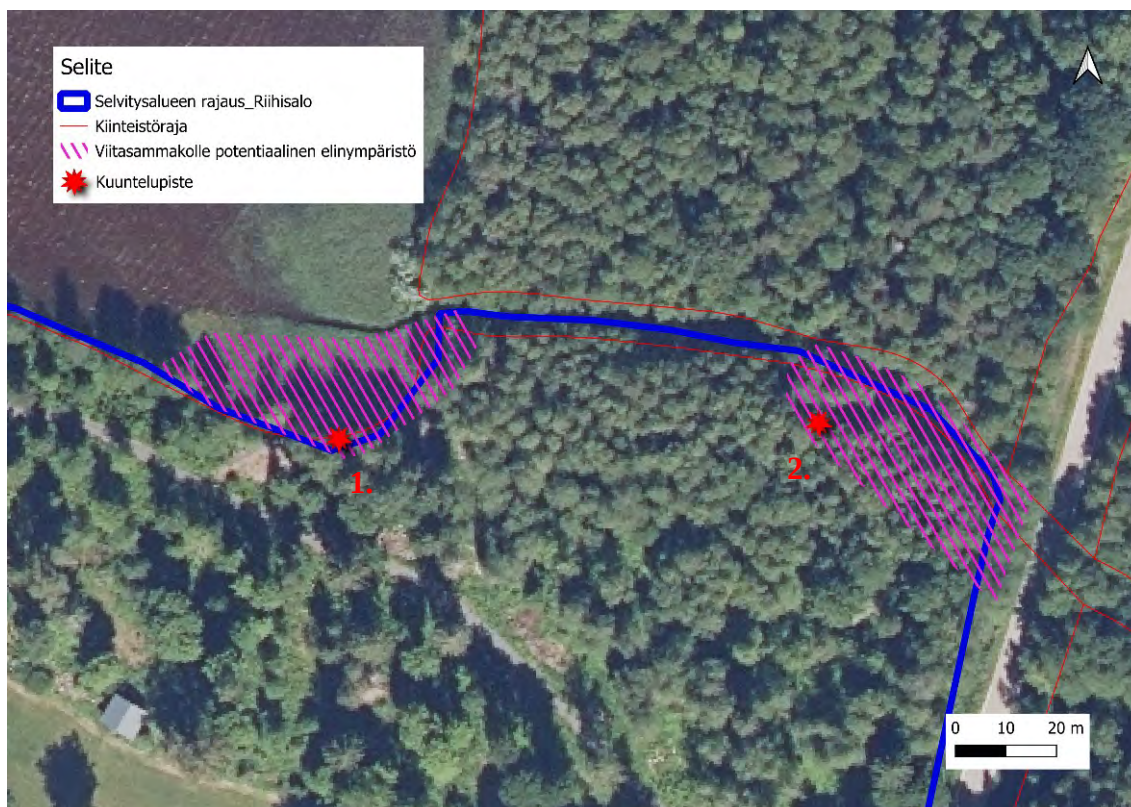
Selvitysmenetelmät ja havainnot

Arviointi viitasammakon esiintymisestä alueella tehtiin jalkaisin näkö- ja kuulohavaintoja tehden. Tarkastelu keskitettiin 14.10.2024 päivätyn Miljöosuunnittelu Henna Koskisen laatiman luontoselvityksen mukaisesti potentiaalisiksi viitasammakon elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi) arvioiduille kahdelle alueelle. Koska arvio oli tehty syksyllä, soveltuvuus viitasammakon elinympäristöiksi varmistettiin vielä maastossa ennen kuuntelupisteiden valintaa. Molemmat alueet arvioitiin soveltuvan viitasammakon elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi). (KUVAT 4-5).

Kutuaikaisen ääntelyn kuuntelu tehtiin kahtena eri päivänä (23.4. ja 28.4.2025) luontokartoittaja (EAT), miljöosuunnittelija (ins. AMK) Henna Koskisen toimesta. Yhdessä kuuntelupisteessä vietettiin kerrallaan aikaa noin puoli tuntia. Kuuntelupiste 2 valittiin havainnointia häiritsevän taustamelun vuoksi mahdollisimman kauaksi tiestä ja Kaartjoen kohinasta sen alittaessa tien. Viitasammakon lisääntymiseen soveltuviksi arvioidut elinympäristöt, sekä kuuntelupisteet 1 ja 2 on merkitty kartalle kuviin 2 ja 3.

KUVA 2. Viitasammakolle potentiaalisiksi elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi) arvioidut alueet maastokartalla merkittynä vaaleanpunaisella viivarasterilla. Kuuntelupisteet 1 ja 2 merkittyinä punaisella tähdellä. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024).

KUVA 3. Viitasammakolle potentiaalisiksi elinympäristöiksi (lisääntymisalueiksi) arvioidut alueet ilmakuvassa merkittynä vaaleanpunaisella viivarasterilla. Kuuntelupisteet 1 ja 2 merkittyinä punaisella tähdellä. (Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 04/2025).

Rannassa kuuntelupisteen 1 länsipuolella havaittiin pieni määrä kutua. Ruskosammakon ja viitasammakon kudun erottaminen toisistaan luotettavasti on vaikeaa. Tiedetään kuitenkin että viitasammakko yleensä kutee hieman myöhemmin kuin ruskosammakko. Koska selvityksen maasto-osuuden aikataulu pyrittiin sääolojen ja muualla tehtyjen havaintojen perusteella ajoittamaan viitasammakon lisääntymisaikaan, arvioitiin että kutu kuuluu todennäköisemmin ruskosammakolle.

*KUVA 4. Viitasammakolle potentiaalisesti elinympäristöksi (lisääntymisalueeksi) arvioitu alue Kaartjärven rannassa, jolta valittiin kuuntelupiste 1.
(Kuva: Henna Koskinen 23.4.2025).*

*KUVA 5. Viitasammakolle potentiaalisesti elinympäristöksi (lisääntymisalueeksi) arvioitu alue Kaartjoen tulva-alueella, jolta valittiin kuuntelupiste 2. Taustalla Rautakoskentie ja sen ali kulkeva Kaartjoki.
(Kuva: Henna Koskinen 28.4.2025).*

KUUNTELUN TULOKSET:***Maastokäynti 1: 23.4.2025*****Kuuntelupiste 1****Kellonaika kuuntelupisteellä:** 13:45-14:15**Sää:** Pilvinen, tyyni**Lämpötila:** + 8°C**Havainnot:** Sammakoiden ääntelyä ei havaittu.**Kuuntelupiste 2****Kellonaika kuuntelupisteellä:** 14:30-15:00**Sää:** Pilvinen, tyyni**Lämpötila:** + 8°C**Havainnot:** Sammakoiden ääntelyä ei havaittu.***Maastokäynti 2: 28.4.2025*****Kuuntelupiste 1****Kellonaika kuuntelupisteellä:** 13:55-14:25**Sää:** aurinkoinen, heikkotuulinen**Lämpötila:** + 15°C**Havainnot:** Sammakoiden ääntelyä ei havaittu.**Kuuntelupiste 2****Kellonaika kuuntelupisteellä:** 14:30-15:00**Sää:** aurinkoinen, heikkotuulinen**Lämpötila:** + 15°C

Havainnot: Sammakoiden ääntelyä ei havaittu selvitysalueella. Selvitysalueen ulkopuolelta, Kaartjoen pohjoispuolelta kuultiin vaimeaa ääntelyä joka saattoi kuulua viitasammakolle. Äänilähde pyrittiin paikallistamaan tekemällä tarkastelu myös Kaartjoen toiselta puolen, noin vastapäätä kuuntelupistettä 2. (KUVA 6). Alueen Kaartjoen pohjoispuolella arvioitiin soveltuvan kutemiseen, mutta kutua ei havaittu eikä ääntelyn lähteestä pystytty varmistumaan. Sammakoiden ääntelyä ei alueella havaittu, eikä sitä kantautunut selvitysalueelta joen toiselta puoleltakaan.

*KUVA 6. Selvitysalueen ulkopuolella, Kaartjoen pohjoispuolella olevaa aluetta, jonne tehdyssä tarkastelussa ei havaittu merkkejä viitasammakon esiintymisestä.
(Kuva: Henna Koskinen 28.4.2025).*

Selvityksen epävarmuustekijät

Luontoselvitys pitää aina sisällään epävarmuustekijöitä, jotka liittyvät muun muassa luonnossa tapahtuvaan vaihteluun. Viitasammakon esiintymisen kartoittamisessa epävarmuustekijöitä ovat etenkin haasteet selvityksen teon oikeassa ajoittamisessa. Selvitysajankohdan onnistunut valitseminen vaatii paikallista kevään etenemisen ja sään seuranta ja arviointia. Viitasammakon kutuaika on melko lyhyt; vain joitain viikkoja huhti-toukokuun vaihteessa kevään etenemisestä riippuen. Kuuntelun ajoituksen onnistuneesta arvioinnista huolimatta on silti aina mahdollista, että syystä tai toisesta sammakot eivät kuunteluhetkellä ääntele. Tästä johtuen kuulohavaintojen lisäksi tulisi tarkastella myös potentiaalisia elinympäristöjä ja muita merkkejä, kuten tässä selvityksessä on tehty.

Tässä selvityksessä keväällä 2025 aikaisin olleiden lämpimien jaksojen vuoksi kudun arvioitiin tapahtuvan ennen huhti-toukokuun vaihdetta ja kuuntelun ajoitus tehtiin sen mukaisesti.

Yhteenveto

Aiemmin tehtyyn selvitykseen pohjautuen alueelta havaittiin viitasammakolle potentiaalisia elinympäristöjä kahdella alueella, jotka on esitetty vaaleanpunaisella viivarasterilla kuvissa 2 ja 3. Viitasammakon esiintymisen kartoittamiseksi alueille tehtiin viitasammakon kutuaikaisen ääntelyn kuuntelu kahtena eri päivänä (23.4. ja 28.4.2025). Kumpanakaan kertana selvitysalueelta ei kuultu sammakoiden ääntelyä. Kutua alueella havaittiin muutama rypäs rannassa kuuntelupisteen 1 länsipuolella. Ruskosammakon ja viitasammakon kudun erottaminen toisistaan luotettavasti on vaikeaa. Tiedetään kuitenkin että viitasammakko yleensä kutee hieman myöhemmin kuin ruskosammakko. Koska selvityksen maasto-osuuden aikataulu pyrittiin sääolojen ja muualla tehtyjen havaintojen perusteella ajoittamaan viitasammakon lisääntymisaikaan, arvioitiin että kutu kuuluu todennäköisemmin ruskosammakolle. Koska ääntelyä tai muita merkkejä viitasammakon esiintymisestä selvitysalueella ei havaittu, arvioitiin lajin esiintyminen selvitysalueella epätodennäköiseksi.

Padasjoella 5.5.2025

Henna Koskinen
luontokartoittaja (EAT)
miljöosuunnittelija (ins. AMK)

Lähteet ja kirjallisuus

Maastokartat: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024

Ilmakuvat: Maanmittauslaitoksen aineistoa 04/2025

Kiinteistörekisterikartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 09/2024

Kannen kuva: Selvitysalue ilmakuvassa rajattuna sinisellä.

(Kartta: Maanmittauslaitoksen aineistoa 04/2025)

Valokuvat: Henna Koskinen 23.4. ja 28.4.2025.

Luonnonsuojeluasetus. 31.11.2023/1066

Ympäristöministeriö. 14.12.2023

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20231066>

Luonnonsuojelulaki. 5.1.2023/9

Ympäristöministeriö. 1.6.2023.

Saatavilla: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2023/20230009>

Mäkelä, K. ja Salo, P. 2023. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle javiranomaiselle. 2. Korjattu painos. Suomen ympäristökeskus SYKE. 374 s.

Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-5640-3>

*Saarikivi, J. 2017. Viitasammakko (*Rana arvalis* Nilsson, 1842). Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim). 2017. Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. s. 90–96. Suomen Ympäristö 1/2017. Ympäristöministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-11-4638-1>*

Suomen Lajitietokeskus

Saatavilla: www.laji.fi

Miljösuunnittelu
Henna Koskinen

Padasjoki

puh. 040 757 6122

miljoosuunnitteluhk@gmail.com

www.miljoosuunnittelu.fi

Asiakas:
Finesco Hospitality Oy
Kari Järvenpää

Muistion tunnus:
PR12337-M01
Päiväys:
12.9.2025

LAUSUNTO TIELIIKENNEMELUN LEVIÄMISESTÄ

Kohde: Riihisalon kartanoalue, Loppi

Tausta

Lopen Riihisalon kartanoalueella on käynnissä ranta-asemakaavan laatiminen. Aluetta kehitetään ja vapaa-ajan rakennusten lisäämistä suunnitellaan. Alueen merkittävin ympäristömelun lähde on sen itäpuolella kulkevan maantien 2832 aiheuttama tieliikennemelu. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus on lausunnossaan (11.7.2025) tuonut esiin mahdollisen maantieltä kantautuvan tieliikennemelun. Tässä lausunnossa arvioidaan alueella vallitsevia tieliikennemelutasoja.

Sovellettavat ohjearvot

Kaavoituksen ja maankäytön suunnittelussa sovellettavat ohjearvot on annettu valtioneuvoston päätöksessä 993/1992. Päätöksessä ohjearvot on annettu päiväajan klo 7–22 ja yöajan klo 22–7 ekvivalentti- eli keskiäänitasoina. Loma-asumiseen käytettävillä alueilla, leirintäalueilla, taajamien ulkopuolella olevilla virkistysalueilla ja luonnonsuojelualueilla on ohjeena, että melutaso ei saa ylittää päiväohjearvoa 45 dB eikä yöohjearvoa 40 dB.

Päätöksessä ei ole esitetty ohjearvoja hetkittäisille maksimiäänitasoille.

Tarkastelu

Fintrafficin tietojen mukaan maantien 2832 keskimääräinen vuorokausiliikenne on 388 ajoneuvoa vuorokaudessa (laskentavuosi 2021). Liikenteen vuorokausijakauman arvioidaan olevan tyypillinen, jolloin liikennöinnistä 90 % tapahtuu päiväaikaan (noin 349 ajoneuvoa) ja 10 % yöaikaan (noin 39 ajoneuvoa). Kartanoalueen kohdalla nopeusrajoitus tiellä on 80 km/h.

Liikennemäärän ja ajonopeuden perusteella voidaan arvioida päiväohjearvon 45 dB alittuvan noin 45 metrin etäisyydellä ja tätä kauempana maantien 2832 reunasta. Maantieltä katsottuna rakennusten muodostaman suojan takana ohjearvo voi täytyä edellä esitettyä lähempänäkin. Yöajan liikennemäärän perusteella yöajan keskiäänitaso on noin 7 dB päiväajan keskiäänitasoa pienempi, jolloin päiväohjearvon täyttävillä alueilla myös yöohjearvo täyttyy.

Liikennemäärän vähäisillä muutoksilla ei ole olennaista vaikutusta keskiäänitasoihin. Esimerkiksi liikennemäärän kaksinkertaistuminen nostaisi keskiäänitasoa 3 dB.

Melutasoon vaikuttaa etäisyyden lisäksi mm. heijastukset rakennuksista. Tämän – ja viihtyvyyden parantamisen – vuoksi alle 100 metrin etäisyydellä maantiestä sijaitsevat rakennusten oleskelupihat ja mahdolliset oleskeluterassit suositellaan sijoittamaan tontilla rakennusten muodostaman suojan (lännen/luoteen) puolelle.

Muuta

Alueen käyttötarkoitus sekä maantie 2832:n etäisyys, liikennemäärä ja ajonopeus huomioon ottaen arvioidaan, että yksittäisten ajoneuvojen ohiajoista aiheutuvat hetkellisesti kohonneet äänitasot voivat olla melun kokemisen kannalta häiritsevämpiä kuin pidemmän ajanjakson keskiäänitasot, joita käytetään suomalaisessa ympäristömelua koskevassa lainsäädännössä (VNp 993/1992). Tämä korostuu erityisesti tilanteissa, joissa alueen taustamelutaso on pieni, jolloin yksittäiset melupiikit erottuvat selvästi ja voivat heikentää alueen viihtyisyyttä, vaikka keskiäänitaso pysyisi ohjearvojen rajoissa.

Mikäli alueen kohdalla maantien ajonopeutta voitaisiin alentaa, olisi sillä melun häiritsevyyttä pienentävä vaikutus.

Lisätietoja:

Tero Puranen
Promethor Oy
040 842 8012
tero.puranen@promethor.fi

HELSINKI

Viikinportti 4 B 18
00790 Helsinki
puh. 050 377 6565

TURKU

Rautakatu 5 A
20520 Turku
puh. 050 570 3476

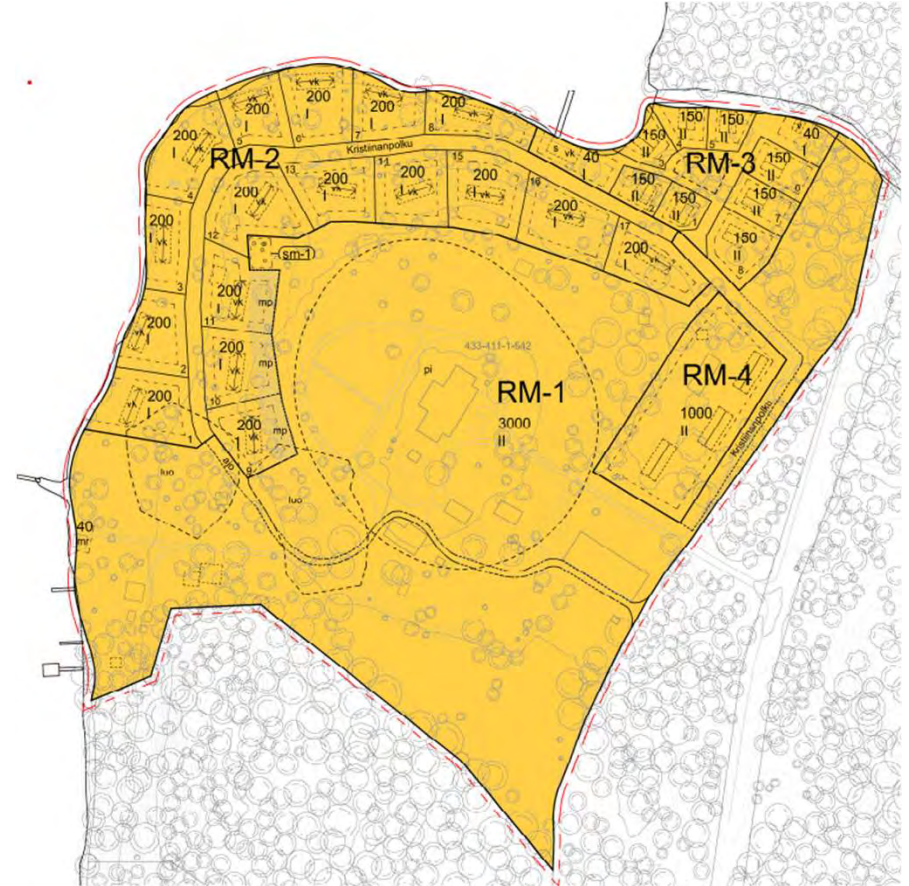
etu.sukunimi@promethor.fi
www.promethor.fi

Y-tunnus: 0996539-4
Kotipaikka: Turku

Riihisalon kartanoalueen asemakaavan laajuus

- Viimeisimmän viitesuunnitelman mukaan hankkeessa toteutetaan majoituspalveluita/majoitusyksiköitä, joiden yhteenlaskettu kerrosala on n. 6 850 k-m2
 - RM 1 ja RM 4 matkailupalveluita 3 250 k-m2 (nykyisin n. 2 530 k-m2)
 - RM 2 ja RM 3 yksittäisiä majoitusyksiköitä 3 600 k-m2

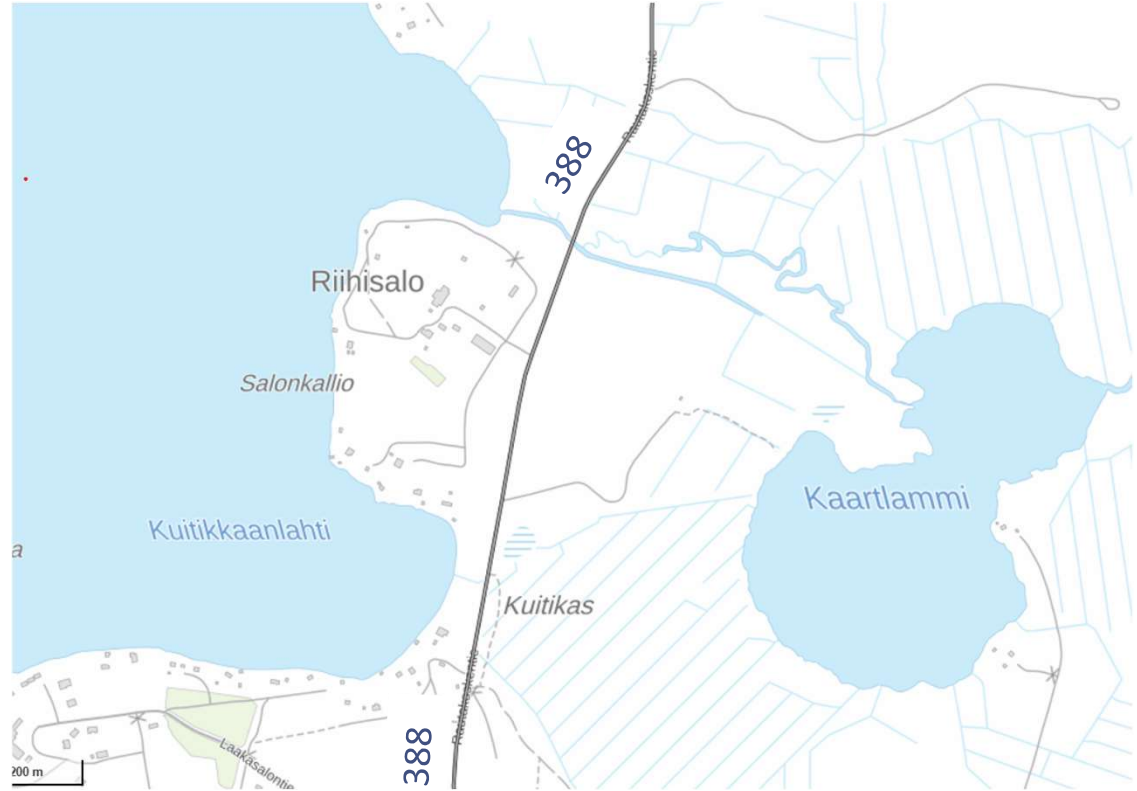
Liikennemäärät

Nykyiset liikennemäärät

- Hanke sijaitsee maantien 2832 (Rautakoskentie) varrella, jonka nykyinen keskivuorokausi liikennemäärä (KVL) on n. 390 ajoneuvoa (lähde: paikkatietoikkuna.fi, Väyläviraston tiestötiedot, 14.1.2025)

Arvioidut liikennemäärät vaunualueella

- Aikaisemmin hankealueella on sijainnut n. 120-140 asuntovaunun leirintäalue sekä ravintola, minkä aiheuttama liikennetuotos on arvioitu sivulla 6

Hankkeen liikennetuotoksen lähtötiedot

- Hankkeen liikennetuotos on arvioitu uuden maankäytön pohjalta hyödyntäen Liikennetarpeen arviointi maankäytön suunnittelussa –julkaisua (Ympäristöministeriö 2008) sekä nykyiseltä toimijalta ja hankekehittäjältä saatuja lähtötietoja (The Terwa Nodic Hideaway)
- Uusi maankäyttö:
 - Max 19 kappaletta uusia yksittäisiä majoitusyksiköitä (yht. 3 600 km²)
 - N. 750 k-m² uutta matkailua palvelevaa majoitustilaa/muita palveluita, joka toimii tilaushotellina, jossa vaihtuvuus on päivittäin pieni.
- Lähtötiedot liikennetuotokselle:
 - Yksittäisten majoitusyksiköiden liikennetuotoksen arvioinnissa on käytetty vapaa-ajan asuntojen matkatuotosta 1,03 kävijää/majoitusyksikkö/vrk, mikä tarkoittaa 376 käyntiä/majoitusyksikkö/vuosi ja yhteensä 752 matkaa/majoitusyksikkö/vuosi
 - Toimijan arvioiden mukaan kuukausivaihtelut ovat melko pieniä ja vuoden vilkkaimman kuukauden osuus koko vuoden matkoista on n. 15 %, mikä tarkoittaa 112 matkaa/kuukausi ja n. 3,8 matkaa/vrk
 - Majoituspalveluiden keskimääräinen matkatuotos on 4-22 käyntiä/100 k-m². Hankkeen majoituspalveluna toimii tilaushotelli, joka palvelee lähtökohtaisesti yritysvieraita sekä juhlatilaisuuksia ja jonka päivittäinen asiakas vaihtuvuus on pieni. Näin ollen käyntien määrä on ko. kohteessa arvioitu 4 käyntiä/100 k-m². Tämä tarkoittaa yhteensä 10 950 käyntiä/vuosi ja yhteensä 21 900 matkaa/vuosi
 - Toimijan arvioiden mukaan vilkkaimman kuukauden osuus koko vuoden matkoista on n. 15 %, mikä tarkoittaa heinäkuussa 3 285 matkaa/kuukausi ja n. 110 matkaa/vrk.

Hankkeen liikennetuotos

- Max 19 yksittäisen majoitusyksikön liikennetuotos on arvioitu käyttäen vapaa-ajan loma-asuntojen liikennetuotosta (Liikennetarpeen arviointi maankäytön suunnittelussa):
 - Heinäkuun keskimääräisenä vuorokautena vapaa-ajan asunnot synnyttää yhteensä n. 71 matkaa (19 loma-asuntoa x 3,8 matkaa/majoitusyksikkö)
 - Ko. alueella vapaa-ajan asuntoihin suuntautuvien matkojen kulkutapaosuus henkilöautolla on 76 %, mikä tarkoittaa 54 henkilöauto matkaa/vrk
 - Henkilöauton keskimääräinen kuormitusaste on vapaa-ajan matkoilla ko. alueella 1,64, mikä tarkoittaa n. 33 matkaa/vrk.
- Tilaushotellin liikennetuotos:
 - Heinäkuun keskimääräisenä vuorokautena tilaushotelli synnyttää n. 110 matkaa
 - Ko. alueella vapaa-ajan matkojen kulkutapaosuus henkilöautolla on 79 %, mikä tarkoittaa 87 henkilöauto matkaa/vrk
 - Henkilöauton keskimääräinen kuormitusaste on vapaa-ajan matkoilla ko. alueella 1,84, mikä tarkoittaa n. 47 matkaa/vrk.
- Hankkeen liikennetuotos vilkkaimpana kuukautena on **keskimäärin yhteensä n. 80 henkilöautolla tehtyä matkaa/vrk**

Asuntovaunujen leirintäalueen liikennetuotos

- Aikaisemmin hankealueella on sijainnut n. 120-140 asuntovaunun leirintäalue sekä ravintola/kahvila, jossa on ollut 40 sisätiloissa olevaa asiakaspaikkaa sekä lisäksi kesäisin 40 terassilla olevaa asiakaspaikkaa.
- Liikennetuotoksen tarkastelujaksoksi on valittu vuoden vilkkain kuukausi ko. toiminnoille, joka on heinäkuu
- Heinäkuun arvioitu keskimääräinen liikennetuotos päivässä on yhteensä **n, 160 matkaa/vrk**
 - Leirintäalueen asuntovaunupaikkojen vaihtuvuudeksi on arvioitu n. 30 %/päivä ja täyttöasteeksi 80%, mikä tarkoittaa 120 asuntovaunun kapasiteetilla n. 29 lähtevää asuntovaunua ja n. 29 saapuvaa asuntovaunua eli yhteensä 58 matkaa/vrk.
 - Ravintolan/kahvilan liikennetuotos on arvioitu hyödyntäen Liikennetarpeen arviointi maankäytön suunnittelussa –julkaisua (Ympäristöministeriö 2008), jonka mukaan ravintoloiden keskimääräinen matkatuotosluku on 1,5 – 4,5 käyntiä/asiakaspaikka (ka 3 käyntiä/asiakaspaikka)
 - Heinäkuussa ravintolassa on käytössä 80 asiakaspaikkaa, mikä tarkoittaa 240 käyntiä/vrk (3 x 80)
 - Ko. alueella vapaa-ajan matkojen kulkutapaosuus henkilöautolla on 79 %, mikä tarkoittaa 190 henkilöauto matkaa/vrk
 - Henkilöauton keskimääräinen kuormitusaste on vapaa-ajan matkoilla ko. alueella 1,84, mikä tarkoittaa n. 103 matkaa/vrk.

Hankkeen liikenteen vaikutusten arviointi

- Hankkeen liikennetuotos vilkkaimpana kuukautena on keskimäärin yhteensä n. 80 henkilöautolla tehtyä matkaa/vrk, jonka myötä maantien 2832 keskivuorokausi liikennemäärä (KVL) on n. 470 ajoneuvoa
- Aikaisemman asuntovaunualueen aikana maantien 2832 keskivuorokausi liikennemäärä on ollut on n. 550 ajoneuvoa. Nykyinen kaava mahdollistaa aikaisemman tilanteen.
- Hankkeen liikennemäärä on arvioitu pienemmäksi kuin aikaisemman asuntovaunualueen liikennemäärä, eikä arvioitu liikennemäärä aiheuta haasteita liikenteen toimivuudelle maantiellä 2832 tai kaava-alueen lähiympäristössä
- Hankkeen liikennemäärä ei aiheuta parannustoimenpiteitä maantielle 2832
- Hankkeen sisäiset liikenneyhteydet- ja väylät (ajoneuvoliikenne, huoltoliikenne, pelastusliikenne sekä jalankulku- ja pyöräily) suunnitellaan tarkemmin jatkosuunnittelun yhteydessä
- Liikennemäärä ei aiheuta meluhaittaa hankealueelle ja hankkeen suunnittelemat rakennukset sijaitsevat esitettyjen toimintojen liikennemelun ohjearvojen ulkopuolella (kts. sivu 7). Nykyisellä suunnitelmalla meluntorjunnalle ei ole tarvetta.

ALUSTAVA ASiantuntijalausunto

Salon kartano / Theterwa (.433-411-1-542 / Rautakoskentie)

Asemakaavamuutoksen merkitys historialliselle ympäristölle (PES-ARKKITEHDIT, 26.5.2025)

Työn tarkoitus:

Finesco Hospitality Oy on tilannut Punctum & Studium Oy:ltä mainitun kiinteistön rakennuskannan inventoinnin sekä alueen yleisen historiallisen ja arkeologisen tarkastelun. Työn tavoiteaikataulu on lokakuun loppu. Tämä lausunto perustuu tälle työlle, mutta saattaa tarkentua tutkimustyön edetessä.

Alueen historiallinen tausta:

Salon (joissain yhteyksissä Salon kartano) on muodostunut 1600-luvulla viidestä erillisestä tilasta. Jo keskiajalta alueelta tunnetaan maanviljelijöitä.

1648-1851 kartano on ollut Lorens (Laurenz) suvun hallussa. 1851 omistajaksi tuli Adolf Fredrik Sohlman, vävyn ominaisuudessa. Sukuomistus jatkui vuoteen 1965, jolloin Riihimäen kaupunki osti päärakennuksen ja sitä ympäröivät maa-alueet virkistyskäyttöön. Kaupunki myi kartanon 2017, jonka jälkeen se toimi yksityisenä vapaa-ajan asuntona. Vuodesta 2025 kohde on toiminut matkailu- ja kokouspaikkana Theterwa -nimellä.

Alue on rakentunut pääosin 1800-luvun aikana ja sisältää monia erilaisia historiallisia kerrostumia. Kartanon puisto on perustettu 1820-luvulla.

Tähän astisiin tutkimuksiin perustuva näkemys uudesta kaavasta:

Uusi kaava käsittää neljä erilaista kokonaisuutta (RM1 - RM4).

RM1-alue käsittää alueen vanhimman rakennuskannan ja se rauhoitetaan rakentamiselta kevyitä rakennelmia lukuunottamatta. Alueella on yksi uudempi rakennus (nk. päämaja), joka ei sisällä historiallisia arvoja.

RM2-alue on uudisrakentamisen alue, jossa kiinteistön ranta-aluetta pyritään kehittämään majoitusalueena. Uudisrakennukset on kaavassa pyritty asemoimaan siten, etteivät ne peitä näkymää päärakennukselta järvelle. Eteläisessä osassa aluetta tätä on helpotettu pengerryksellä. Historiallisesti alue on ollut mm. pelto- ja viljelykäytössä (esim. vuoden 1951 ilmakuva) ja myöhemmin 1965-2017 matkailuautojen ja lomamökkien aluetta. Alueen kehittäminen majoitusalueena ei siis historiallisesti muuta käyttötarkoitusta huomattavasti. Alueen rakennuskannan kuitenkin olisi suotavaa olla hyvin yhteneväistä, joskaan tyylillisesti sen ei tarvitse noudatella historiallisia rakennuksia vaan voi muodostaa myös oman kokonaisuutensa.

RM3-alue muistuttaa menneisyydeltään RM2 -aluetta. Sitäkin on hyödynnetty mm. viljelyalueena ja sikäli aluetta on muokattu jo ennen 1950-lukua. Erotuksena kaavoituksellisesti on suurempi

Lisätiedot:

Juho Haavisto
Punctum & Studium Oy
Y-tunnus 3099520-5
juho@pnctm.fi, 0503308147

● PUNCTUM & STUDIUM OY

kerroskorkeus, joka ei ole tällä alueella ristiriidassa RM1 -alueen historiallisten arvojen kanssa, sillä alue on RM2 aluetta matalampana ja visuaalisesti se ei tule RM1-alueen ja järvimaiseman väliin. Kuten RM2-alue, rakennuskannan olisi suotavaa olla hyvin yhteneväistä, joskaan tyyllisesti sen ei tarvitse noudatella historiallisia rakennuksia vaan voi muodostaa myös oman kokonaisuutensa. On myös tärkeää, että RM2- ja RM3-alueiden rakennuskanta on keskenään yhdenmukaista tyyllisesti.

RM4-alue sijoittuu osin historiallisen Salon kartanon tilan alueelle. Nykysellään alue on hyvin puistomainen. Alueen ainoa vanhempi rakennus (ns. Puimala) on alkuperäisestä varsin pitkästä rakennuksesta jäljelle jäänyt osa. Rakennus on ollut koillisen suuntaan pituudeltaan n. kaksinkertainen. Alueella on sijainnut myös aikaisemmin muita maatalouteen ja alkutuotantoon liittyviä rakennuksia.

Suhteessa RM1-alueeseen tulee kiinnittää huomioita alueelle saapumisen kokemukseen. Tästä syystä uudisrakennusten rakennusten ulkoasun olisi hyvä kunnioittaa RM1-alueen estetiikkaa ja suunnittelun tulisi olla korkealaatuista. Rakennuskorkeus (2 kerrosta) on perusteltu, sillä alue on etenkin kartanoa matalampi ja viereinen navettarakennus on myös kookas.

RM4-alueen lounaisin uudisrakennuksen paikkaan saatta olla vielä syytä kiinnittää huomiota, sillä se tulee lähelle RM1-alueen tärkeintä visuaalista akselia eli näkymää maantieltä kartanolle ja kartanonpuistoon. Historiallisesti tällä kohdalla on ollut orientaatioltaan kaakko-luode-akselille (vastapäisen navetan mukaisesti) sijoittuva rakennus, voisi olla hyödyllistä miettiä vielä tätä mahdollisuutta.

Kaavassa on RM4-alueen kohdalla huomioitu hyvin vanha maantielinja, joka kulkee kaavassa Kristiinan poluksi nimetyn linjauksen mukaisesti.

Muuta:

Tämän lausunnon piirissä eivät ole luonnonarvot tai arkeologiset seikat - näistä on laadittu erilliset selvitykset.

Lisätietoja:

Juho Haavisto, tutkija (FM)
Punctum & Studium Oy
+358 50 3308147 / juho@pnctm.fi

Kartanon kartano																	
Rakennusinventointi																	
Punctum & Studium Oy																	
ID	Nimi	Rakennustunnus	Ajoitus	Valmistumisvuosi (Liiteri-tietokanta)	Kuvaus	Arvio	Maakunnallinen status (Maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (2019))	Kerrostuma	Alue	Rakennusluokitus	Rakennus esiintyy vuoden 1951 ilmakuvassa	Perustus	Julkisivumateriaali	Katemateriaali	Katon muoto	Rakenne	Kunto
1	Päärakennus	102986491V	Vanhimmat osat 1800-luvun alussa.	n. 1920	Päärakennuksen vanhimmat osat ovat 1800-luvun alusta. Muutoksia 1850-1860-luvulla ja 1926. Takajulkisivuun eli Kaartjärven suuntaan on 2000-luvulla rakennettu kookas kuisti. 2000-luvulla saneerattu julkisivu, jolloin lisätty julkisivuun hirren ja laudan välin koolaus. Ikkunat vaikuttavat olevan monin paikoin alkuperäiset.	Paikallisesti ja historiallisesti erittäin merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri	Liikerakennukset	kyllä	Luonnokivi, betoni	Lauta	Saumapelti	Satula	Hirsi	Hyvä
2	Navetta	104178286V	1800-luvun loppupuolisko, uudistukse	8.11.2024	Kookas navetta on todennäköisesti 1900-luvun alkupuolelta, mutta saatava olla myös vanhempi. Sisätilat on saneerattu juhlatiloiksi.	Paikallisesti ja historiallisesti erittäin merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Alapiha	Liikerakennukset	kyllä	Luonnonkivi	Lauta, luonnonkivi	Pelti	Satula	Hirsi, kivi	Hyvä
3	Sähköasema, "salakapakka"		1900-luvun alku		Tiilirakenteinen pieni rakennelma on todennäköisesti toiminut sähkökeskuksena.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri		kyllä	Tiili	Tiili	Tiili	Satula	Tiili	Huono
4	Maakellari, vanhempi		1900-luvun alku		Maakellari on todennäköisesti 1900-luvun alusta.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri		kyllä	Luonnonkivi	Hirsi	Huopa	Satula	Maa, kivi, hirsi	Huono
5	Maakellari, uudempi		1900-luvun alku		Maakellari on todennäköisesti 1920-1940-luvuilla.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	-	Pihapiiri		ei	Betoni	Lauta	Huopa	Satula	Betoni, lauta	Heikko
6	Väentupa	104182857A	1800-luku	1.1.1990	Hirsirakenteinen väentupa on todennäköisesti pihapiirin 1800-luvun kerrostumaa.	Paikallisesti ja historiallisesti erittäin merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri		kyllä	Luonnonkivi	Lauta	Saumapelti	Satula	Hirsi	Hyvä
7	Talli	104182315U	1800-luku	8.11.2024	Talli on todennäköisesti pihapiirin 1800-luvun lopun kerrostumaa. Lattia on valettu myöhemmin tasaiseksi.	Paikallisesti ja historiallisesti erittäin merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri	Muut rakennukset	kyllä	Luonnonkivi	Lauta	Saumapelti	Satula	Lauta	Hyvä
8	Kanala		1900-luvun alku		Kanalaksi kutsuttu rakennus lieene 1900-luvun alkupuolikolta, mahdollisesti jopa 1800-luvulta. Rakennuksen perustusta on ilmeisesti paranneltu betonivalulla jälkeempinä.	Historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri		kyllä	Betoni	Lauta	Profilipelti	Satula / auma	Lauta	Tyydyttävä
9	Paja		1900-luvun alku		Paja on viimeinen jäljellä oleva rakennus kartanon alapihalla sijainneesta erillisestä pihapiiristä, joka muodostui vielä 1950-luvulla ainakin kolmesta erillisestä rakennuksesta. Rakennus on ollut alunperin pidempi. Lounaspääty on tiilirakenteinen ja siellä sijaitsee suuri kiuas.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Alapiha		kyllä	Betoni	Tiili, lauta	Saumapelti	Satula	Tiili, puu	Heikko
10	Vaja		2010-luku		Yksinkertainen varastorakennus on uudehko.			2010-luku	Pihapiiri		ei	Betoni	Lauta	Profilipelti	Satula	Lauta	Hyvä
11	Aitta		1800-1900-luku		Aitan kohdalla on ollut rakennus tai rakennelma ilmeisesti jo 1800-luvulta. Aitan perustukset ovat luonnonkiveä, joten sen saatava olla ainakin osin 1800-luvulta.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Puisto		kyllä	Luonnonkivi, betoniharkot	Hirsi	Aaltopelti	Satula	Hirsi	Tyydyttävä
12	Huvila, pieni	104178617J	2010-luku		2010-luvulla rakennettu hirsinen mökki tai huvila. Rakennus yhdistelee perinteisiä ja uusia rakennustapoja. Siinä voi nähdä tyylillisesti postmodernia klassisten elementtien käsittelyä sileissä ja jyhykeissä kuistin pylvyissä.		Kohteet 13, 14 ja 15 muodostavat tyylillisesti ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden, joka sijoittuu kiinteistön lounasosaan.	2010-luku	Länsiranta		ei	Betoni	Lauta		Satula	Hirsi	Hyvä
13	Paviljonki		2010-luku		2010-luvulla rakennettu hirsinen paviljonki on sijoitettu mäntyiselle mäellä. Näkyvät Paviljongilta ovat varsin komeat. Tyylillisesti se yhdistelee perinteistä hirsirakentamista ja perinteisiä piirteitä modernilla tavalla.		Kohteet 13, 14 ja 15 muodostavat tyylillisesti ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden, joka sijoittuu kiinteistön lounasosaan.	2010-luku	Eteläranta		ei	Betoni	Lauta	Huopa	Satula	Hirsi	Hyvä
14	Rantahuvila		2010-luku		2010-luvulla rakennettu hirsinen mökki/huvila sijoittuu aivan veden rantaan. Samalta paikalta on purettu venevaja. Tyylillisesti rakennus yhdistelee perinteistä hirsirakentamista ja perinteisiä piirteitä postmodernistiseksi luottavalla tavalla.		Kohteet 13, 14 ja 15 muodostavat tyylillisesti ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden, joka sijoittuu kiinteistön lounasosaan.	2010-luku	Eteläranta		ei	Betoniharkko	Lauta	Saumapelti	Satula	Hirsi	Hyvä
15	Huvila, suuri	104178616H	2010-luku		2010-luvulla rakennettu hirsinen suurehko huvilarakennus. Tyylillisesti se yhdistelee perinteistä hirsirakentamista ja perinteisiä piirteitä postmodernistiseksi luottavalla tavalla.		Kohteet 13, 14 ja 15 muodostavat tyylillisesti ja maisemallisesti eheän kokonaisuuden, joka sijoittuu kiinteistön lounasosaan.	2010-luku	Eteläranta	Liikerakennukset	ei	Betoni	Lauta	Saumapelti	Satula	Hirsi	Hyvä
16	Sauna		2010-luku		Viereisen huvilan saunarakennus jatkaa alueen vaaleaa modernia ja perinteistä yhdistelevää tyyliä.			2010-luku	Eteläranta		ei	Betoni	Lauta		Satula	Hirsi	Hyvä
17	Puuvaja		2010-luku		2010-luvulla rakennettu kevyt puuvaja. Väritys jatkaa alueen vaaleaa / vaaleansinistä linjaa.			2010-luku	Eteläranta		ei	Betoni	Lauta		Satula	Lauta	Hyvä
18	"Päämaja"	104178308K	2010-luku	8.11.2024	2010-luvulla rakennettu hirsinen kokousrakennus poikkeaa jonkin verran alueen muista rakennuksista tyyliältään. Värytykseltään se seuraliee kartanon päävärejä. Sen paikalla on aiemmin sijainnut saman kokoinen rakennus.			2010-luku	Pihapiiri	Toimistorakennukset	ei	Betoni	Lauta	Saumapelti	Satula	Hirsi	Hyvä
19	Jätekatos		1980-1990-luku		Hirsirakenteinen tavanomainen jätekatos			-	Alapiha		ei	Betoniharkko	Lauta		Satula	Hirsi	Hyvä
20	Päärakennuksen "vasikka"		1900-luvun alkupuolisko		Päärakennuksen vieressä on sijainnut viimeistään 1950-luvulla sivurakennus, joka on toiminut mahdollisesti sähkökeskuksena. Rakennus lieene 1900-luvun alusta.	Paikallisesti ja historiallisesti merkittävä rakennus.	Kartanokulttuuri / Historialliset perusteet, Rakennushistorialliset perusteet, Maisemalliset perusteet	Alkuperäinen	Pihapiiri		kyllä	Luonnonkivi	Lauta	Palahuopa	Satula	Hirsi	Hyvä
21	Metsästysmaja		2000-luku		Luonnonkivistä koottu puutarhaan liittyvä huvimaja.			2000-luku	Puisto		ei	Luonnonkivi	Luonnonkivi	Huopa	Satula	Luonnonkivi	Tyydyttävä

Rantakaavaluonnoksesta saadut mielipiteet ja lausunnot sekä niihin annetut vastineet

Mielipide	Vastaus
1. Räyskälän osakaskunta, Jorma Warro	
Osakaskunta vastustaa kaavaa esitetyssä muodossa. Mielipiteen mukaan kaavaan on esitetty liikaa vapaa-ajan asuntoja ja liian pienille tonteille. Perusteluissa viitataan Lopen kunnan vuonna 1968 antamaan rakentamisohjeeseen, yhdenvertaisuuslakiin sekä muutokseen kulttuuri- ja rantamaisemassa (kartanon ja Kaartjärven välinen rinne ollut kartanon nuoren karjan laidunta, eikä päärakennuksen järven puolella ole ollut terassia).	Osakaskunnan viittaama rakentamisohje vuodelta 1968 ei ole enää voimassa. Lopen kunta ohjaa rakentamista kaavoittamattomilla alueilla rakennusjärjestyksellä, joka on laadittu 1.3.2011. Rakennusjärjestyksen määräyksiä noudatetaan vain, jos oikeusvaikutteisessa kaavassa ei ole asiasta toisin määrätty. Alueella on voimassa Kanta-Hämeen maakuntakaava 2040, jonka maakuntavaltuusto hyväksyi 27.5.2019. Riihisalon alue on maakuntakaavassa osoitettu matkailupalveluiden alueeksi tai kohteeksi RM-merkinnällä. RM-merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti ja seudullisesti merkittävät tai sellaisiksi kehitettävät matkailupalvelujen ja lomakeskusten alueet. Yhdenvertaisuutta arvioitaessa on otettava huomioon rakentamista ohjaavissa kaavoissa kiinteistöille osoitetut erilaiset käyttötarkoitukset. Riihisalo on maakuntakaavassa osoitettu kehitettäväksi matkailu- ja lomakeskusten alueena (RM-merkintä) eikä sitä siksi tule verrata loma-asuntojen korttelialueisiin (RA-merkintä). Rantakaavaluonnos on voimassa olevan maakuntakaavan mukainen.

	Rakentaminen aiheuttaa aina muutoksia ympäristöönsä. Laidun on poistunut jo aikaa sitten ja kiinteistön käyttötarkoitus on muuttunut. Muutokset ovat maakuntakaavan mukaisia. Rantakaavan mahdollistaman uudisrakentamisen aiheuttamia muutoksia on pyritty vähentämään laadukkaalla rakennussuunnittelulla ja rakennusten sijoittumisella maisemaan sekä kaavamerkinnoilla. Kaavaehdotukseen tullaan tarkentamaan rakentamista ohjaavia määräyksiä ja ohjeita. Kaavaehdotukseen tullaan myös liittämään rakentamistapaohje.
Mielipiteessä todetaan myös, että kartanon terassi on rakennettu vuonna 2022 eikä rannassa oleva venevaja ole alkuperäinen vaan se on uusittu kokonaan.	Rantakaavassa huomioidaan olemassa oleva rakennuskanta rakennusoikeuden kokonaismäärässä ja mm. kartanon suojelumääräyksiä tarkennetaan kaavaehdotukseen. Lisäksi suojeltaville rakennuksille lisätään rakennusalat.
Osakaskunta ehdottaa, että kaikki rannan lähellä olevat rakennukset poistetaan kaavasta Kaartjoen sillalle saakka. Loput tontit muutetaan suuremmiksi ja rakennukset sijoitetaan väljemmin.	Matkailuliiketoiminta edellyttää tiettyä kokonaisvolyymiä, jotta kaupallinen yhtälö toteutuu. Kaavaehdotukseen tullaan vähentämään rakentamista kaikilla korttelialueilla sekä rannalla olevia rakennuksia siirretään kauemmas vesirajasta alueella RM-2.
Lisäksi Kaartjoen suulla oleva laituri tulee osakaskunnan mukaan poistaa melontareitin vuoksi. Mielipiteen tuodaan esiin myös mahdollinen saunalautta, jolla mielipiteen mukaan tulee olla septitankki harmaalle- ja likavedelle, pätevä kuljettava sekä huomioitava vesiliikenteen nopeusrajoitus Kaartjärvellä.	Laitureille tai saunalautalle ei ole osoitettu rakennusala rantakaavassa eli niiden toteuttamiseen ei oteta kantaa tässä yhteydessä. Kaartjoen suulla olevan saunan rakennuspaikkaa siirretään lähemmäs kaavaehdotuksessa.
Lausunto	Vastine
2. Kantahämeen alueellinen vastuumuseo / Antti Krapu, Laura Vikman	
Kantahämeen alueellinen vastuumuseo toteaa, että on	Kaavaa tullaan kehittämään saatujen lausuntojen ja mielipiteiden

osallistunut rantakaavan aloitusvaiheen viranomaisneuvotteluun 5.6.2025, joka järjestettiin vasta kaavaluonnosaineiston valmistumisen (26.5.2025) jälkeen. Näin ollen viranomaisneuvottelussa esitetyt huomiot ja kannanotot eivät ole vielä mukana rantakaavan luonnosvaiheen aineistoissa.	perusteella. Kaavaehdotus lähetetään uudelle lausuntokierrokselle sen valmistuttua.
Ranta-asemakaavan alueella on toteutettu taustaselvityksenä arkeologinen inventointi 2024 (Ark-byroo Oy). Inventoinnissa korjattiin entuudestaan tunnetun muinaismuistolain (295/1963) suojaaman kiinteän muinaisjäännöksen Salon kartano 3 (muinaisjäännösrekisteritunnus 433010028) virheellistä sijaintia ja aluerajausta sekä löydettiin kokonaan uusi kiinteä muinaisjäännös Salon kartano 4 (muinaisjäännösrekisteritunnus 1000059152)	Muinaisjäännös nro 3 uusi sijainti tullaan huomioimaan kaavaehdotuksessa. Lisäksi muinaisjäännös nro 4 lisätään kaavaan ja luonnoksen rakennusaloja sekä tontteja tarkennetaan tarvittavilta osin tämän johdosta.
Molempien kohteiden (röykkiökohteet) aluerajaukset perustuvat inventoinnissa kajoamattomin menetelmin tehtyihin havaintoihin kivrakenteista, joten niihin voi liittyä maanpinnan alaisia muinaisjäännöksenä pidettäviä laajempia kulttuurikerroksia. Kohteiden muinaisjäännösrekisterin mukaiset päivitettyt kuvaukset ja paikkatiedot ovat saatavissa osoitteesta kypfi.fi.	Kaavaehdotusvaiheessa kaavamääräyksiä tarkennetaan jättämällä enemmän turvaetäisyyttä röykkiökohteisiin. Kulttuuriympäristön palveluikkuna Kulttuuriympäristön palveluikkuna
Kiinteä muinaisjäännös Salon kartano 3 (433010028) on esitetty kaavakartalla RM-1 alueen osana asianmukaisella sm-merkinnällä ja kaavamääräyksellä, mutta vastuumuseo pyytää korjaamaan kaavamääräystä, jossa aluetta koskevan lausunnon antajaksi on merkitty virheellisesti "Museovirasto". Oikea ilmaus on joko	Korjataan muinaisjäännöksen sijainti tarkentuneen tiedon mukaisesti ja korjataan lausunnonantajaksi museoviranomainen. Kaavaehdotukseen lisätään tonteille määräys: "muinaisjäännöksen välitön läheisyys on säilytettävä luonnontilassa". Varataan myös riittävä suoja-ala muinaisjäännöksen ja rakennusalan väliin.

"museoviranomainen" tai "alueellinen vastuumuseo". Lisäksi kaavaratkaisussa pitää vielä tarkentaa kiinteän muinaisjäännöksen läheisyyteen suunniteltua rakentamista.	
Jos muinaisjäännökseen suunnitellaan kiinni tonttia rakennusoikeudella (RM-2 alueen tontit 11 ja 12), pitää joko muinaisjäännöksen tarkka raja-alue vielä selvittää tarkkuusinventoinnin tai koekaivausten avulla tai liittää tonttien kaavamääräyksiin vaatimus säilyttää kiinteän muinaisjäännöksen välitön läheisyys luonnontilassa ja siirtää tonteille hahmoteltuja rakennusaloja ja vallirakenteita kauemmas kiinteästä muinaisjäännöksestä. Paras ratkaisu olisi suunnitella kiinteän muinaisjäännöksen ympärille suojaviheralue, mikäli tässä vaiheessa ei katsota tarkoituksenmukaiseksi selvittää muinaisjäännöksen tarkkaa aluerajausta lisätutkimuksin. Lisäksi suojaviheralue ja väljempi rakentaminen tukisi muinaisjäännöksen asemaa osana alueen historiallista kulttuurimaisemaa.	Varataan riittävä suojaväli muinaisjäännöksen ja rakennusalan väliin kaavaehdotukseen.
Kiinteä muinaisjäännös Salon kartano 4 (1000059152) noin 40-50 metriä edellisestä etelään puuttuu kaavakartalta vielä kokonaan.	Huomioidaan uusi löydös ja lisätään kaavaehdotukseen sm-1-merkintä myös tälle alueelle sekä muutetaan kortteli- ja rakennusalojen rajoja tarpeen mukaan.
Kaavakartan ohella myös kaavan selostusosaa tulee vielä tarkentaa, jotta molemmat alueen kiinteät muinaisjäännökset käsitellään asianmukaisesti. Lisäksi selostusosassa molempien kohteiden yhteyteen on syytä lisätä niitä yksilöivät muinaisjäännösrekisteritunnukset – Salon kartano 3 (muinaisjäännösrekisteritunnus 433010028) ja Salon kartano 4	Tarkennetaan selostusosaa tältä osin ja lisätään rekisteritunnukset.

(muinaisjäännösrekisteritunnus 1000059152).	
Kanta-Hämeen maakuntakaavassa hankealue sijaitsee maakunnallisesti merkittävän Salon kartanon ja kulttuurimaiseman rakennetussa kulttuuriympäristössä (MRKY) ja maakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella (Punelian-Kaartjärven kulttuurimaisemat). Edellä mainitut tiedot tulee lisätä osallistumis- ja arviointisuunnitelmaan sekä kaavaselostukseen.	Lisätään nämä tiedot OAS:iin ja selostukseen.
Kanta-Hämeen alueellinen vastuumuseo edellyttää kaavan aineistoja täydennettäväksi kaava-alueetta koskevalla asemakaavatasoisella rakennetun ympäristön inventoinnilla, jonka pohjalta on mahdollista arvioida rakennettuun ympäristöön liittyvät suojelutarpeet, ja kaavaratkaisun kulttuuriympäristön arvoihin kohdistuvat vaikutukset (AKL 54 §, AKL 73 §).	Asemakaavatasoinen rakennetun ympäristön inventointi on tilattu ja se valmistuu syyskuun loppuun mennessä. Inventoinnin tulos huomioidaan kaavaehdotusvaiheessa ja kaavaratkaisun kulttuuriympäristön arvoihin kohdistuvat vaikutusten arviot lisätään selostukseen.
Kaavatyön yhteydessä laadittu maisemaselvitys (Aino Landscaping 2024) tulisi sisällyttää kaava-aineistoihin.	Maisemaselvitys lisätään kaava-aineistoon.
Rakennetun ympäristön inventoinnin pohjalta tulee tarkastella uudelleen rakentamisen mitoitusta, määrää ja sijaintia siten, että alueen kulttuurihistorialliset arvot ja maiseman ominaispiirteet säilyvät.	Alueen kulttuurihistorialliset arvot ja maiseman ominaispiirteet on huomioitu kaavaehdotuksessa vähentämällä rakentamisen määrää sekä tarkentamalla kaavan ohjeita ja määräyksiä mm. lisäämällä kartanolle ja vanhalle navettarakennukselle sr-2 suojelumerkinnot.
Hankkeen vaikutuksia rakennettuun kulttuuriympäristöön ja maisemaan tulee havainnollistaa todelliseen maisemaan tehdyillä kuvaupotuksilla.	Kuvaupotukset laaditaan kaavaehdotusvaiheessa.
Lausunto	Vastine
3. Hämeen liitto / Toni K. Laine, Jyri Sarkkinen	
Hämeen liitto toteaa, että alueen yksityiskohtaisemmassa	Kaavaehdotusvaiheeseen laaditaan alueen rakennustapaohje, jonka

suunnittelussa on huomioitava toimintojen sopeutuminen ympäristöön sekä huolehdittava yhdyskuntateknisen huollon järjestämisestä.	noudattaminen kirjataan asemakaavaan. Asemakaava määrää rakennukset liitettäväksi kunnalliseen viemäriverkostoon ja jätteet kerättäväksi keskitetysti sekä toimitettavaksi kunnalliselle jätteidenkäsittelypaikalle.
Hämeen liitto toteaa Salon kartanon olevan myös maakunnallisesti merkittävä rakennetun kulttuuriympäristön kohde ja kaava-alue sijaitsee maakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella.	Kaavaluonnoksesta on valmistunut asiantuntijalausunto ”Asemakaavamuutoksen merkitys historialliselle ympäristölle”, jonka tulokset otetaan huomioon kaavaehdotuksessa. Kaavaehdotukseen myös täsmennetään ja tarkennetaan kartanoalueen arvokkaiden rakennusten suojelumääräyksiä.
Hämeen liitto toteaa kaavaluonnoksen olevan lähtökohtaisesti maakuntakaavan mukainen ja toteuttavan matkailupalvelujen alueen kaavamerkintää. Suunnitelmat alueen kehittämiseksi ovat laadukkaita ja Hämeen liitto kannattaa ja tukee monipuolisen matkailuliiketoiminnan kehittymistä Kanta-Hämeessä.	
Uudisrakentamisen sopeutuminen maisemaan on tarkkaan harkittua, mutta on tarpeen tuoda esiin, että kaavaluonnos ohjaa maisemallisena keskipisteenä toimivan kartanon päärakennuksen ympäristön rakentumista melko löyhästi. Maakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön kohteessa olisi asemakaavoituksen yhteydessä tarpeen tutkia nykyisen rakennuskannan suojelumerkintöjen tarve ja osoittaa säilyville rakennuksille rakennuspaikat.	Kaavaehdotukseen tarkennetaan kartanoalueen suojelumääräyksiä ja olevien rakennusten rakennuspaikat. Kartano merkitään suojeltavaksi rakennukseksi ja sille osoitetaan oma rakennusala.
Asemakaavaluonnos mahdollistaa alueelle paljon rakennusoikeutta aluetehokkuuden ollessa taajama-alueeseen vertautuva noin 0,1. Kaavan jatkokyötyössä on hyvä varmistaa, että	Rakentamisen määrää on vähennetty ehdotusvaiheen rantakaavaan. RM-2 alue jaetaan useampaan osaan, mikä mahdollistaa kulkuyhteyden kartanon pihapiiristä Kristiinapolulle.

lisärakentaminen pysyy ympäristön luonteeseen suhteutettuna kohtuullisena. Alueen sisäisen toiminnan kannalta on suositeltavaa myös harkita RM-2 korttelien jakamista osiin alueen sisäisten kulkuyhteyksien mahdollistamiseksi päärakennuksen ja loma-asuntojen välillä sekä rantaan pääsyn mahdollistamiseksi.	
Lausunto	Vastine
4. Caruna	
Caruna toteaa lausunnossaan, että ranta-asemakaavan alue ei kuulu Caruna Oy:n jakeluverkon vastualueeseen, eikä Carunalla ole kaava-alueella tai sen lähistöllä sähköverkkoa. Carunalla ei siten ole lausuttavaa ranta-asemakaavasta. Kaava-alue sijaitsee Elenian alueella. Jatkossa lausuntopyynnöt Elenialle.	Lähetetään lausuntopyyntö Elenialle ja poistetaan Caruna osallisten listalta. Lisätään Eleania OAS:iin.
Lausunto	Vastine
5. ELY	
Kaavalliset lähtökohdat Ely-keskus toteaa, että kaavaselostuksen sekä osallistumis- ja arviointisuunnitelman maakuntakaavatilanteen kuvaukseen tulee lisätä, että suunnittelualue sijaitsee maakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella.	Kaavaselostuksessa lukee, että ”Kaartjärven ja Riihisalon alue kuuluu maakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen”, mutta tarkennetaan asiaa seuraavasti: ”Kanta-Hämeen maakuntakaavassa hankealue sijaitsee maakunnallisesti merkittävän Salon kartanon ja kulttuurimaiseman rakennetussa kulttuuriympäristössä (MRKY) ja maakunnallisesti merkittävällä maisema-alueella (Punelian-Kaartjärven kulttuurimaisemat).”
ELY-keskus muistuttaa, että koska suunnittelualueella ei ole voimassa olevaa yleiskaavaa, tulee ranta-asemakaavaa laatiessa soveltuvien osien ottaa huomioon AKL 54 §:n 4. momentin sisältö. Kaavaselostusta tulee täydentää ehdotusvaiheeseen tältä osin.	Otetaan huomioon soveltuvin osin AKL 54 §:n 4. momentin sisältö (Jos asemakaava laaditaan alueelle, jolla ei ole oikeusvaikutteista yleiskaavaa, on asemakaavaa laadittaessa soveltuvin osin otettava huomioon myös mitä yleiskaavan sisältövaatimuksista säädetään.) ja täydennetään kaavaselostusta ehdotusvaiheessa tältä osin.

Kaavaratkaisun sisältö ELY-keskuksen näkemyksen mukaan kaavassa mahdollistetaan osalla aluetta yksittäisten loma-asuntojen rakentaminen. Ely-keskus myös pitää kaavalla osoitettavan uudisrakentamisen määrää huomattavana. Lisärakentamisen vaikutuksia ja kaavan mahdollistaman toiminnan vaikutuksia on arvioitu Ely-keskuksen mukaan hyvin suppeasti. Hämeen ELY-keskus huomauttaa myös, että mikäli kaavalla mahdollistetaan erillisten loma-asuntojen rakentaminen omille tonteilleen, tulee pohdittavaksi maakuntakaavan mukaisuuden lisäksi myös ranta-alueen mitoituksen periaatteet.	Kaava-alueen rakentamista on vähennetty sekä lukumäärällisesti että rakennusoikeudellisesti ehdotusvaiheessa. Vaikutusten arviointia täydennetään ja päivitetään kaavaehdotusvaiheessa huomioiden muuttunut suunnitelma. Riihisalon alue on matkailua palvelevien rakennusten aluetta myös erillsrakennusten osalta. Erillsrakennukset tukeutuvat kartanon palveluihin, vaikka ovatkin mahdollisesti yksityishenkilöiden (sijoittajia ja yrityksiä) omistamia rakennuksia.
ELY-keskus kiinnittää huomiota myös siihen, että kaavamääräyksessä ”<i>Rakennuksissa ei saa harjoittaa vakituista asumista ilman erillistä lupaa.</i>” jää osin epäselväksi, mihin lupaan viitataan.	Tällä viitattiin poikkeamis- ja rakentamislupaan, mutta selvyiden vuoksi poistetaan määräys kaavaehdotuksesta.
Maisema ja kulttuuriympäristö Ely-keskus huomauttaa, että kaavaselostuksessa on maininta, että alueelta on laadittu maisemaselvitys (Aino Landscaping, 2024), mutta maisemaselvitystä ei kuitenkaan ole sisällytetty kaava-aineistoon.	Lisätään maisemaselvitys aineistoon.
Hämeen ELY-keskus kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että kaava-alueella sijaitsevaa Salon kartanoa ei ole inventoitu kaavatyön yhteydessä. Myös alueen kuvausta tulee täydentää kaavaselostukseen ehdotusvaiheessa. Kaava-aineistoa tulee myös täydentää selvityksellä alueen rakennetusta kulttuuriympäristöstä ja maisemasta.	Alueen rakennushistoriallinen inventointi on laadittu. Tulokset on huomioitu kaavaehdotuksessa, mm. RM-4 korttelin eteläisimmän rakennuksen suuntausta on muutettu ehdotuksen mukaiseksi.
Hämeen ELY-keskus toteaa, että koska kartanolla on maakunnallisia arvoja, tulee sen osalta tutkia soveltuvampaa kaavamerkintää. Kartanon	Kartanon ja pihapiirin kulttuurihistoriallista arvoa korostetaan tarkentavin kaavamerkinnöin rantakaavaehdotuksessa. Mm.

kulttuurihistoriallisten arvojen turvaamiseksi kaavassa tulee esittää asianmukaiset, myös rakennuskohtaiset suojelumääräykset ja rakennusalat tulee myös osoittaa suojeltavien rakennusten mukaisesti. Myös lisärakentamisen sijoittuminen tulee tutkia ja osoittaa tarkemmin.	kaavaehdotukseen on lisätty sr-2 suojelumääräyksiä ja rakennusalat myös RM-1 alueelle. RM-1 alueen rakennusoikeutta on pienennetty kaavaehdotukseen.
Kaavaselostuksen vaikutusten arviointi jää Ely-keskuksen mukaan hyvin ohueksi maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön osalta. Kaavaselostuksesta ei käy ilmi, millä tavalla kaavaratkaisu suhtautuu maisemaselvityksen tuloksiin, joissa on nostettu esiin mm. näkymälinjojen säilyttäminen ja kartanon pihapiirin säilyttäminen eheänä kokonaisuutena. Hämeen ELY-keskus katsoo, että vaikutusten arviointia tulee täydentää maiseman osalta ja arvioida rakentamisen vaikutukset koko siltä alueelta, jolla voidaan katsoa olevan vaikutuksia. ELY-keskus kiinnittää huomiota myös siihen, että uudisrakentamisen sijoittamista RM-1-alueella ei ole ohjattu kaavassa riittävästi.	Vaikutusten arviointia tarkennetaan kaavaehdotusvaiheessa. Uudisrakentamista RM-1 alueella on vähennetty ja merkittävälle rakentamiselle on osoitettu rakennusalat.
Ely-keskus toteaa lausunnossaan, että kaavan liiteaineistoksi on laadittu sinänsä laadukkaasti toteutettuja havainnekuvia, mutta pitäisi kuitenkin tarkoituksenmukaisempana mallintaa suunniteltua tilannetta todelliseen maastoon, jolloin rakentamisen sijoittelua ja maisemavaikutuksia voidaan arvioida tarkemmin. Aineistoon tulee lisätä myös havainnekuvia järven puolelta, jolloin voidaan arvioida maisemallisia vaikutuksia myös rantamaiseman osalta.	Jo luonnosvaiheen mallinnukset oli tehty ns. todelliseen maastoon sillä mallintamisessa oli käytetty hyväksy alueen todellista 3D-maastomallia, jossa oli mukana myös alueen puusto mallinnettuna. Kaavaehdotusvaiheessa laaditaan havainnekuvat myös järven puolelta.
ELY-keskus katsoo, että kaavaluonnoksen mukainen rakentaminen hankaloittaa kulttuurihistoriallisten arvojen ja	Kaavaehdotusta on tarkennettu edellä kuvatuilla tavoilla mm. rakennusoikeuden määrää on pienennetty noin 20%,

maiseman ominaispiirteiden säilymistä. ELY:n mukaan suunnittelussa tulee huomioida, että luonnonsuojelu ja maisema-arvot, sekä vesistön, maaston ja luonnon ominaispiirteet otetaan huomioon AKL 73§ (Ranta-alueiden loma-asutusta koskevan yleis- ja asemakaavan erityiset sisältövaatimukset) mukaisesti.	rakennuspaikkojen lukumäärää on vähennetty ja rannalle kaavoitettuja rakennuksia on siirretty kauemmas rantaviivasta. Suojelumääräyksiä on tarkennettu Kartanon pihapiirin osalta ja päärakennus sekä navetta on merkitty suojeltaviksi sr-2 merkinnällä.
Luonto Kaavakartalle on merkitty luo-merkinnällä maisemallisesti arvokkaita puita. ELY-keskus huomauttaa, että luo-merkintää käytetään lähtökohtaisesti merkittäessä luontokohteita. Puiden osalta esitetään harkittavaksi soveltuvampaa kaavamerkintää.	Muutetaan luo-merkintä ma-1 merkinnäksi.
ELY-keskus huomauttaa, että suunnittelualueen läheisyydessä on useita havaintoja luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin lukeutuvista sudenkorennoista, ja selvitysten perusteella suunnittelualueen ranta-alueilla on lajeille soveltuvaa ympäristöä. Luontoselvityksiä tulee täydentää oikea-aikaisella sudenkorentokartoituksella.	Sudenkorentojen potentiaalisten elinympäristöjen kartoitus on laadittu. Rakentaminen on poistettu näiltä alueilta ja kaavaehdotukseen on lisätty erillinen merkintä sudenkorennoille potentiaalisesta elinympäristöstä.
Mikäli kaavoituksessa tarkastellaan rakennusten purkamista, tulee arvioida ja tarvittaessa selvittää, voiko rakennuksilla olla merkitystä luontodirektiivin liitteen IV (a) lajeihin lukeutuvien lepakoiden lisääntymis- tai levähdyspaikkoina.	Lisätään kaavaehdotukseen määräys kartoituksen laatimisesta ennen purkamista.
Suunnittelualue rajautuu Laukkakallion luonnonsuojelualueeseen (YSA041881). Kaavaselostuksessa tulee huomioida ja arvioida kaavan vaikutukset luonnonsuojelualueeseen huomioiden alueen suojeluperusteet ja perustamispäätös.	Lisätään selostukseen vaikutusten arviointi Laukkakallion luonnonsuojelualueesta.
Luontoselvityksen perusteella suunnittelualueella kasvaa paikoin	Kaavaselostukseen lisätään kuvaus suositellusta toimintamallista maansiirtotöiden ja rakentamisen

haitalliseksi vieraslajiksi luokiteltua jättipalsamia. ELY-keskus suosittelee, että kaavaselostukseen lisätään kuvaus suositellusta toimintamallista maansiirtotöiden ja rakentamisen aikana koskien haitallisiin vieraslajeihin lukeutuvien lajien torjumiseksi.	aikana koskien haitallisiin vieraslajeihin lukeutuvien lajien torjumiseksi.
Liikenne ELY-keskus huomauttaa, että kaavaselostusta tulee täydentää numeerisilla liikennemääräarvioilla. Liikennemääräarvioon perustuen kaavaselostuksessa tulisi avata mahdollisia nykyisiin väyliin kohdistuvia parannustarpeita, mukaan lukien alueen liittymään maantielle 2832.	Liikennemääräarvio ja liikenneselvitys on laadittu. Selvityksen perusteella kaavamuutoksella ei ole merkittävää vaikutusta liikenteeseen. Selostusta täydennetään tältä osin
Kaavamateriaaleissa ei ole mainintaa mahdollisesta maantieltä 2832 kantautuvasta liikennemelusta. Vaikka kyseinen maantie ei ole liikennemääriltään vilkas eikä rakennusalat sijoitu sen välittömään läheisyyteen, esittää Ely-keskus, että maantieltä mahdollisesti kantautuva meluhaitta on syytä huomioida suunnittelussa.	Liikennemelusta on laadittu selvitys ja vaikutukset huomioidaan kaavaehdotuksessa ja selostuksessa.
Osallisiin tulee lisätä Uudenmaan ELY-keskus.	Lisätään Uudenmaan ELY-keskus osallisiin.
Vesienhallinta ja vesirakentaminen Rakennuspaikat sijoittuvat erittäin lähelle rantaviivaa, minkä lisäksi kaava-alue vaikuttaa paikoittain ulottuvan osin vesialueelle. Rakenteille, jotka ulottuvat vesialueen puolelle, saattaa tarvita vesilain mukaisen luvan. Vesilain mukaisen luvan tarpeesta tulee pyytää lausunto vesilain valvontaviranomaiselta. Kiinteistö rajautuu rantaviivassa yhteiseen vesialueeseen, jonka omistajat ovat järjestäytyneet vesialueen osakaskunnaksi. Ilman	Rakennusaloja on tarkennettu kaavaehdotukseen. Lähinnä rantaa olevia uusia rakennuspaikkoja on siirretty kauemmas rantaviivasta. Rantakaavassa ei ole määritetty laitureiden rakennuspaikkoja. Mahdollisille laitureille haetaan tarvittaessa erilliset luvat.

osakaskunnan suostumusta ei rantaan saa rakentaa muuta vesikiinteistölle ulottuvaa kuin laiturin tai venevajan, joka helpottaa vesille pääsyä kiinteistöltä. Kaava-alueen eteläosaan suunnitellut uudet laiturit sijaitsevat siis osakaskunnan omistamalla alueella ja vaativat siten osakaskunnan suostumuksen, ellei vesijättöä ole lunastettu ja liitetty maakiinteistöön.	
RM-1-alueelle sijoittuu kaavaselostuksen mukaan venevaja, mutta kaavakartalta ei löydy sitä osoittavaa kaavamerkintää (v).	Korjataan venevajaa koskea kuvaus kaavaselostukseen. Kaavakartan merkintä oli oikein, eli kyseessä on rannassa oleva majoitusrakennus.
RM-3-alueen rakennuspaikat on osoitettu Kaartjoen rannassa aivan kiinni vesialueenajaan. Paikka vaikuttaa varsin alavalta. Rakennusten sijoittamisessa tulee ottaa huomioon alin suositeltu rakentamiskorkeus. Lisäksi on hyvä ottaa huomioon se, että Kaartjoen ranta-alueen maaperän on pohjapadon rakentamisen yhteydessä todettu olevan erittäin herkästi häiriintyvää.	RM-3 alueen rakentamista on vähennetty kaavaehdotukseen. Alimmat rakentamiskorkeudet on huomioitu kaavaehdotuksen rakennuspaikoissa ja kaavamerkinnoissa.
Alin rakentamiskorkeus Hämeen ELY-keskus on määrittänyt alimman suositellun rakentamiskorkeuden Kaartjärvelle. Se on 115,40 m (N2000). ELY-keskus suosittelee, että kaava-alueella ei sijoiteta kastuessaan vaurioituvia rakenteita tämän tason alapuolelle.	Alin suositeltu rakentamiskorkeus huomioidaan kaavamääräyksissä.
Hulevedet ja vesihuolto Kaavassa on esimerkillisellä tavalla minimoitu läpäisemättömien pintojen määrä viherkattojen avulla. Hulevesien imeytys tontilla on niin ikään kiitettävä linjaus. Riihisalon alue on myös perusteltua saattaa osaksi Lopen vesilaitoksen toiminta-alueetta.	Alue kuuluu kunnallisen vesi- ja viemäriverkostoon. Myös uudisrakennukset liitetään tähän järjestelmään.

Vuorovaikutus Hämeen ELY-keskus pitää harmillisena, että aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu (5.6.2025) on pidetty vasta kaavaluonnosaineiston valmistumisen jälkeen (26.5.2025) ja näin ollen aloitusvaiheen viranomaisneuvottelussa esitettyjä kannanottoja ja huomioita ei ole voitu huomioida kaavan luonnosvaiheen aineistossa. Myös kaavaluonnoksen nähtäville asettamiskäsittely on pidetty ennen aloitusvaiheen viranomaisneuvottelua (2.6.2025).	Lausunnon kannanotot huomioidaan kaavaehdotusvaiheessa.
Vaikutusten arviointi Kaavaselostus on vaikutusten arvioinnin osalta osin puutteellinen ja sitä tulee lausunnossa edellä mainitusti täydentää ehdotusvaiheeseen. on syytä kiinnittää huomiota siihen, että olennaiset kaavaselostuksessa esitettävät asiat tulevat käsitellyiksi (MRA 25 §) ELY-keskus muistuttaa myös, että ilmastovaikutukset ovat yksi MRA:n mukaisista arvioitavista kaavan vaikutuksista. Kaava-asiakirjoista ei käy yksiselitteisesti ilmi, kuinka paljon suunniteltu rakentaminen edellyttää esimerkiksi maaston muokkaustöitä. Kaavan ilmastovaikutusten arvioinnin kautta tulee vielä arvioida haitallisten vaikutusten hillitsemiskeinoja. Vaikutuksia rantamaisemaan voidaan pitää erityisen merkittävinä, koska osa rakennusaloista sijoittuu aivan rantaviivan tuntumaan. Vaikutusten arvioinnin tulee riittävällä tavalla havainnollistaa tätä.	Vaikutusten arviointia täydennetään ehdotusvaiheessa. Lisätään myös ilmastovaikutusten arviointi. Rakentamista ranta-alueella on vähennetty ehdotusvaiheessa ja lähellä rantaa sijaitsevia rakennuspaikkoja on siirretty kauemmaksi vesirajasta.
Lausunto	Vastine
6. Vojakkalan osakaskunta / Altti Heinonen	

Vojakkalan osakaskunta toteaa lausunnossaan, että aktiivinen toiminta Riihisalon rantakaava-alueella on seutukunnalle positiivinen asia.	
Osakaskunta toteaa olettavansa, että uudisrakentaminen ja majoitusliiketoiminta ei aiheuta suurta lisäkalastuspainetta Kaartjärvelle, eivätkä he vastusta ns. normaalia kotitarvekalastusta.	Rantakaavamuutos, jossa maakuntakaavan mukaista matkailuliiketoimintaa vahvistetaan ja lisäksi kaavoitetaan erillisille majoitusrakennuksille rakennuspaikat ei lisää kalastusta verrattuna aiempaan leirintäaluekäyttöön. Tämä on oletettavaa, sillä uusia majoituspaikkoja (vuodepaikat) rakennetaan vähemmän kuin 120 matkailuautopaikkaa tuottivat aiemmin.
Osakaskunta toteaa Kaartjärven jakautuvan kolmen osakaskunnan vesialueeksi. Vojakalan osakaskunta on yksi vesialueen omistajista, mutta rantakaava ei rajaudu osakaskunnan vesialueeseen.	
Osakaskunta huomauttaa, että kaikessa toiminnassa on huomioitava, että Kaartjärven/Kaartjoen veden poisvirtaukseen vaikuttavia toimenpiteitä pitäisi välttää (ruoppaukset/niitot yms). Pohjapadon valmistumisilmoitus annettiin Hämeen ELY-keskukselle 5.2.2025 ja tästä alkoi 5 vuoden seurantajakso padon toiminnan ja vedenkorkeuden osalta.	Mahdollisille ruoppauksille ja niitoille haetaan erikseen tarvittavat ja edellytetyt luvat. Kaavaehdotukseen täydennetään: ”Kaartjärven veden poisvirtaukseen Kaartjoen kautta vaikuttavia toimenpiteitä tulee välttää.”
Osakaskunta huomauttaa, että Kaartjoki on myös virkistyskäyttöön liittyvä melontareitti, jossa pitää säilyä esteetön kulku melojille ja joen muille käyttäjille.	Kaartojen ranta-alueen rakentamista on vähennetty ehdotusvaiheeseen. Rakentamista on vähennetty erityisesti Kaartjoen ranta-alueelta.
Osakaskunta muistuttaa myös laitureista, jotka kohtuullisen kokoisina ovat hyväksyttäviä. Laiturit eivät saa estää järven luontaista virtausta eivätkä saa häiritä melontareittiä. Lisäksi osuuskunta lausuu sauna-lauttatoiminnasta.	Rantakaavassa ei oteta kantaa saunalauttatoimintaan eikä laitureille kaavoiteta rakennuspaikkoja. Mahdolliset laitureille haetaan erikseen tarvittavat luvat.

Ehdotuksen mökkien sijainteihin ei osakaskunnalla ole huomautettavaa.	
---	--